UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

NADOMESTNA KAZEN

(problem z realizacijo v Sloveniji)

Mentor: doc.dr. Srečo Dragoš

Urša Landis

Ljubljana, 2009

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Urša Landis
Naslov naloge: Nadomestna kazen (problem z realizacijo v Sloveniji)
Kraj: Ljubljana
Leto: 2009
Št. strani: 108 **Št. tabel:** 2
Mentor: doc. dr. Srečo Dragoš

Deskriptorji: kaznovanje, zakonodaja, represija, nadomestna kazen, socialni delavec, center za socialno delo, humanitarne organizacije, nadzor, socialno delo.

Povzetek: Namen naloge je bil raziskati, kakšno je delovanje nadomestne kazni pri nas, kako poteka, kakšne so njene prednosti in pomanjkljivosti; predvsem, zakaj se je po spremembi zakonodaje vse skupaj ustavilo. Odgovori so se pridobivali z intervjuji, s katerimi se je želelo raziskati, kako stvari dejansko potekajo in kaj je vzrok za nastale težave, torej zaustavitev vseh postopkov nadomestne kazni. Gradivo je bilo obdelano s kvalitativno analizo, s pomočjo katere je bilo moč priti do številnih ugotovitev. Sprememba zakona je prinesla manj jasnosti, neurejeno zavarovanje pri delu in povračilo stroškov v zvezi z delom, malico, nejasnost v zvezi z varstvom pri delu in požarno varnostjo, nedorečeno financiranje, zaustavitev vseh postopkov in dolge čakalne vrste ter možnosti zastaranja postopkov. Vse navedene težave je možno z ustreznimi spremembami zakonodaje odpraviti in to področje urediti. Tako se lahko nadaljuje in izpopolni izvajanje nadomestne kazni, ki prinaša veliko pozitivnih učinkov za uporabnike, izvajalske organizacije, zapore in tudi za državo.

Title: Alternative punishment (problem with realisation in Slovenia)
Descriptors: punishment, legislation, repression, alternative punishment, social worker, social work center, charitable organizations, control, social work;
Abstract: The main aim of the diploma was to research a process of alternative punishment in Slovenia. Namely, how it works, what are its advantages and disadvantages. The main interest was to discover why the process had stopped after the change of the legislation. The answers were found on the field (social centres, Employment Service of Slovenia etc.), where most of the things in question take place. Reasons, why the procedures for alternative punishment stopped, were searched for. The qualitative research method was used in the process. Many

new answers accured while researching, such as the fact that legislation brought less clarity, confusion with work insurance, refunds for meals and transportation, unclarity regarding safety at work and fire safety, unorganised financing, stopping of all the procedures, long waiting lists, and also the possibility of procedure limitation. All above-mentioned problems can be solved with the right modification of the legislation. When the things are going to be put in order, we can proceed with alternative punishment, which brings many positive effects to users, performing organizations, prisons, and for the state.

PREDGOVOR

Diplomsko delo govori o alternativnem načinu kaznovanja v Sloveniji, ki je kljub svoji pomembni vlogi v družbi premalo poznan in dobi premalo pozornosti. Alternativno kaznovanje pri nas imenujemo nadomestna kazen, saj želimo tradicionalne kaznovalne metode nadomestiti z drugačnimi, bolj humanimi, s takšnimi, ki imajo med drugim cilj resocializacije. Ideja za diplomo se mi je porodila med opravljanjem obvezne prakse na Centru za socialno delo Domžale. V času prakse sem imela priložnost spoznati delo socialne delavke, ki je zaposlena za polovični delovni čas kot koordinator za nadomestno kazen. Sama tema je še precej neraziskana, kar mi je prineslo kar nekaj težav z raziskovanjem, vendar je sam izziv to zasenčil. Ker se je zakonodaja na tem področju 1.11.2008 spremenila in s tem prinesla zaustavitev postopkov nadomestne kazni pa je problem, ki je nastal, zame pomenil še dodaten izziv, da raziščem celotno problematiko. Tako sem želela raziskati problem, ki se je pojavil, z več možnih zornih kotov udeležencev sistema nadomestne kazni. Iskala in našla sem vzroke, zakaj se je vse skupaj ustavilo. Iz problema, ki je nastal, sem poskušala najti ideje, rešitve in predloge, kako ponovno zagnati kolo nadomestne kazni ter delo spraviti v ponovni zagon. To mi ne bi uspelo brez podpore ljudi, ki so bili kakorkoli udeleženi v proces ustvarjanja te diplomske naloge.

KAZALO

1 TEORETIČNI UVOD 6
1.1. Kaznovanje 6
1.1.1. Absolutne teorije (ali retributivne) 9
1.1.2. Relativne kazni 10
1.1.3. Tretmanska ideologija 12
1.1.4. Začetki alternativnih oblik kaznovanja 13
1.2. Socialno delo in kaznovanje 15
1.2.1. Socializacija in individualizacija 15
1.2.2. Temeljna metoda socialnega dela 16
1.2.3. Koncept delovnega odnosa 16
1.2.4. Model socialnega dela 18
1.3. Alternativno kaznovanje 19
1.3.1. Delo v korist humanitarnih organizacij ali lokalne skupnosti (v RS) 21
2 PROBLEM 47
3 METODOLOGIJA 48
3.1. Vrsta raziskave, model raziskave in spremenljivke 48
3.2. Merski instrument in viri podatkov 48
3.3. Populacija in vzorčenje 49
3.4. Zbiranje podatkov 50
3.5. Obdelava in analiza podatkov 50
4 REZULTATI IN RAZPRAVA 56
5 SKLEPI 63
6 PREDLOGI 64
7 LITERATURA 66
8 DODATEK 70
8.1. Vprašalnik 70
8.2. Intervjuji 71

1 TEORETIČNI UVOD

1.1. Kaznovanje

Kazen je bila dolgo časa edina oblika kazenskih sankcij. Na začetku so poznali samo krute kazni, kot so smrtna kazen, ter telesne. Kasneje so tem kaznim sledile tudi lažje, bolj preproste oblike, ki so pomenile korak k humanizaciji. Danes v kazenskih pravih najdemo precej različnih možnosti kaznovanja. Še vedno pa se iskanje novih oblik kaznovanja nadaljuje, kar je odvisno od aktualne politike (Feguš, 2006: 16).

Kaznovanje je najstarejša oblika reagiranja družbe na kazniva dejanja, ki pa se skozi čas in prostor spreminja ter na novo definira. To, kaj je nekje opredeljeno kot kaznivo in kaj ne, je družbeni konstrukt, ki se lahko od družbe do družbe popolnoma razlikuje, kot se razlikujejo tudi kazni. V družbah se torej spreminja pojem kaznivo, ki je povezan s tem, kaj je v družbi (ne)sprejemljivo in (ne)dopustno, (ne)zaželeno, v skladu s tem pa se spreminja tudi kazen, ki je določena.

V vseh oblikah družbe in v vseh družbenih ureditvah so uporabljali kazni. Le-te imajo pomembno vlogo pri zagotavljanju družbenega, ekonomskega, političnega in pravnega sistema. Od nekdaj in še danes velja, da so sredstvo za zagotavljanje obstoja družbe ter za varstvo njenih temeljnih vrednot. Kljub spreminjanju kazni same skozi zgodovino, je njena temeljna funkcija ostala nespremenjena in to je odziv družbe na kazniva dejanja. Vendar v želji, da ta njena funkcija deluje, je potrebno, da kazen izraža negativno vsebino kaznivega dejanja skozi moralno-etično vrednotenje. Ljudem mora sporočati, kaj je v družbi prepovedano in kaj dovoljeno (Feguš, 2006: 16).

»Kaznovalna politika neke države se začne v družbi – zaradi nje in z njo. Različni družbeni pojavi, odnosi ter različna družbena gibanja so hkrati razlog in povod za to, da se v kaznovalni politiki nekaj spremeni.« (Renko, 1995: 5). Družbo razumemo kot živ organizem, ki se spreminja in prilagaja prostoru in času, v katerem živimo. Država se mora tem družbenim spremembam, skozi katere se spreminja njena družba, prilagajati. Uporablja različne družbene aparate, da se prilagaja spremembam zaradi družbe in zaradi sebe. Pravosodje naj bi predstavljalo nevtralno vlogo pri kaznovalni politiki med državo in družbo (prav tam).

»To, kakšno imajo mnenje oziroma razpoloženje ljudje pri obravnavi delikventov, je najbolj zanesljiv test civiliziranosti neke dežele. Obravnavanje kriminalitete je pokazatelj moči in kreposti naroda, ki se kaže predvsem v tem, koliko se priznava pravice, ki jih imajo obtoženi

in obsojeni, kako se v teh ljudeh išče dobro, koliko si prizadevajo za iskanje poti do ozdravljenja in koliko je vere v to.« (Petrovec, 1998: 33).

Bošnjak (2005: 8) povzame Petrovca, ko pravi, da oblika odziva ob dejanskem ali pa namišljenem trpljenju žrtve ni stvar osebnega ali nacionalnega značaja, ampak prikazuje stopnjo moralnega razvoja. In to, da se vedno bolj spet nagibamo k sistemu, ki daje pravico žrtvi do strogega kaznovanja storilca, je znak moralnega razvoja.

Glavni cilj kazni po Foucaultu (1975: 254) je plačilo za zagrešen zločin, ki jo nalaga zakon in ob enem tudi doseči namen, da se krivec poboljša. Zločin je storjen, ker ima zločinec hibe vzgoje, nalezljivost slabih vzgledov in brezdelja. V zaporih se uporablja pravila zdrave morale, obsojence je potrebno prisiliti k delu, ki naj bi ga vzljubili. Pridobiti je potrebno navado, veselje do dela in opravil ter vzbuditi potrebo po vsem tem. Cilj je čisto življenje, obžalovanje preteklosti. Na tem mestu je treba izpostaviti pravo načelo zapora po Foucaultu - (prav tam: 257) to je osamitev. Osamitev od zunanjega sveta, vsega, kar je motiviralo kršenje in osamitev od sokrivde, ki je kršitev olajšala. Osamiti tudi od drugih jetnikov. Sama osamitev pomeni in jamči, da se izvaja oblast nad jetniki, hkrati pa osamljenost predstavlja prvi pogoj za podreditev. Z njo se zagotavlja zaupnost med jetnikom in oblastjo, ki se izvaja nad njim. Jetnike ni potrebno imeti zaprte kot »divje zveri«, pač pa jih je potrebno vključevati v koristne dejavnosti, jih prisiliti k dobrim navadam, jih z dejavnim nadzorom osamiti od moralne okužbe in njihove zbore podrediti pravilu tišine, dojeti zakon kot sveto vodilo, katerega kršenje povzroča pravično in zakonito zlo. Kombinacija osame, tišine ter zakona prinaša nenehno kontrolo, ki zločinca rekvalificira kot družbenega individuma. S tem mu vrača »navade družabnosti«. Drugo načelo je delo - celodnevno delo, ki je prekinjeno z obroki in zaključeno z večerno molitvijo. Namen je, da se sprijazni z delom in užitki, ki izhajajo iz njega, pri temu pa lahko pride do kesanja duše. Delo se smatra kot eno glavnih vodil in je na nek način plačilo za zločin, način, kako se poboljšati in se dokončno iztrgati iz brezdelja, ki je jetnika v prvi vrsti tudi pripeljalo v zapor. Foucault nadaljuje, da pri kazenskem delu ne gre niti za profit niti ne za pridobivanje spretnosti, temveč za vzpostavljanje in vzdrževanje oblastnega razmerja.

Durkheim je menil, da so bile manj razvite družbe, z bolj centralizirano oblastjo, bolj kaznovalne od razvitejših. Iskal je povezavo med povzročeno bolečino glede na vrsto in moč ter povezavo med odvzemom prostosti in odmerjenih kaznih. Represivni sistemi ne izginjajo, temveč se spreminja njihova oblika. To, kaj nekomu prizadene bolečino, se spreminja kot se spreminja človek, vendar ostajajo nekatere stvari, ki so skozi spreminjanje sistemov enake (življenje, telo, prostost, premoženje). Mead je razmišljal o težnji človeka po izničevanju

greha s prizadejanjem bolečine in stigmatizaciji. Vendar, kot pravi, ta težnja ne izhaja iz želje po izboljševanju človekovega položaja v družbi, pač pa iz potrebe po obrambi (Melossi, 2000: 160-162).

Petrovec (1998: 9) pravi, da živimo v vse bolj kaznovalnem svetu. Teoretiki, ki se zavzemajo za pravično kaznovanje, pripomorejo k represiji države s tem ko želijo, da je kazen taka in tolikšna, da odtehta povzročeno zlo. Tudi današnji slovenski čas je vse bolj nagnjen k strožjemu kaznovanju, medtem ko retribucija izgublja uravnovešenost.

Menim, da se je pri nas to dokazalo s spremembo kazenske zakonodaje, ki po novem predvideva tudi dosmrtni zapor. Med drugim najdemo tudi vse višje globe, predvsem za prometne prekrške itd.

Težnja k smrtnim kaznim, strožjim kaznim, skratka k bolj retributivnim kazenskim sistemom, je le odraz nižjega moralnega razvoja neke družbe, ne glede na to, da se pri tem sklicujemo na pravico žrtve do takega kaznovanja, ki se bo žrtvam zdelo primerno (Petrovec, 2005: 19).

Kapitalizem, predvsem pa njegove sodobne in aktualne oblike, tj. globalni kapitalizem, je vse bolj kriminogen. V preteklosti je motivacija za kaznivo dejanje predstavljala za tradicionalne kriminologe precej trd oreh, danes pa izgleda, kot da se s tem nihče ne ukvarja. Skoraj vsak izmed nas je lahko potencialni, marsikdo pa tudi dejanski storilec, kar pomeni, da se populacijo delikventov ne definira samo skozi majhno množico neprilagojenih posameznikov. Naraščajoča tekmovalnost oz. konkurenca, ki smo ji priča na delovnih mestih, pri dohodkih, v profitabilnih naložbah in tržnih deležih povzroča, in še bolje rečeno spodbuja, da se posamezniki vedejo agresivno, amoralno, cinično, egoistično itd. Iz tega je razvidno, da je meja med kriminalno akumulacijo in legalno akumulacijo vedno bolj zakrita. Pojavljajo se vedno večje razlike med bogatimi in revnimi (tukaj niso mišljeni samo posamezniki, pač pa tudi države, skupnosti, družine), s čimer se povečuje družbena neenakost, povečevanje revščine, strukturna brezposelnost in negotove zaposlitve za poniževalno nizke plače, ki pa prinašajo kriminogene potenciale. Posledica vsega tega je tudi vse večje izključevanje iz družbe, kajti stopnja vključenosti v družbo prinaša navezanost na skupino, ki ji posameznik pripada. Sedaj ostajajo samo še individualni boji za izboljšanje družbeno-ekonomskega statusa, saj so kolektivni boji v zatonu, individualnim pa včasih ne preostane drugega, kot da kdaj pa kdaj posežejo tudi po nezakonitih in kriminalnih strategijah preživetja (Kadunč, 2003: 74-78).

Zagotovo lahko rečemo, da nobena kazen ni nevtralna. Vse kar se dogaja, vse kar se stori ali ne stori s strani kaznovalca, ima na obsojenčevo dojemanje kazni in na njegovo vedenje v

prihodnosti določen vpliv. Kazen prinaša za delikventu sporočilo tako na vsebinski kot na odnosni ravni (Petrovec, 1997: 144).

Namen kaznovanja je zaščita družbe in prevzgoja oziroma »do-vzgoja«. V osebnosti delikventa obstaja manjko v razvoju osebnosti (Kranjc 1993, po Janžekovič 2007: 19). Nekatere človeške lastnosti so lahko pretirano izrazite, nekatere premalo, zaradi česar prihaja do neravnotežja v človekovi osebnosti. Namen kaznovanja je lahko zelo različen in se razlikuje od teorije v pravu, kriminologije, penologije. Na eni strani se srečujemo s teorijami, ki se zavzemajo za pravično kaznovanje in ne želijo, da je kazen kakorkoli resocializacijska, druge pa v kaznovanju vidijo človekovo pravico do izobraževanja, do pomoči in vzgoje (prav tam). Družba nudi pomoč in podporo. V sodobnem svetu delikventa označimo za zločinca in mu z glavnim sredstvom izvrševanja kazni odvzamemo prostost, torej ga zapremo v zapor. S tem ga odstranimo in izoliramo, učinek na posameznika pa je socialna deprivacija, stigmatizacija in osebnostna regresija (Zorc, 1993; po Janžekovič, 2007). Janžekovič je mnenja, da je danes jasno, da je (zaporna) kazen neprimerno sredstvo za spreminjanje delikventovega vedenja in vrednot. Zdi se, da se vse premalo zavedamo, da je zapor že sam po sebi kazen (prav tam: 18-19).

Kaj je namen kazni, se definirana različno. Različni avtorji vidijo uporabo kazni z različnimi nameni. Kljub temu pa obstaja neka rdeča nit, nekaj skupnega. Različne teorije lahko razporedimo v tri glavne skupine: **absolutne, relativne in mešane**.

1.1.1 Absolutne teorije (ali retributivne)

Le-te zagovarjajo dejstvo, da se kaznuje zato, ker je storilec grešil in ne zato, da bi ga spremenili. S kaznijo na nek način vzpostavljamo red, ki je bil s povzročeno kaznijo porušen. Petrovec (1998: 11-15) trdi, da so absolutisti v slepi ulici. Ni ga načina kaznovanja, ki ne bi imel vpliva, celo močnega, na delikventovo vedenje, ne glede na to, kaj je naša želja in predstava o kazni. Absolutna teorija se naslanja na retribucijo (čisto prestajanje kazni oziroma čisti izrek kazni), da povzročenemu zlu sledi pravično povračilo, s tem pa pride do vzpostavitve norme, ki je bila porušena. Kaznujemo, ker je bil greh storjen. Ker je glavni cilj retribucija, tovrstne teorije imenujemo tudi retributivne. Na drugi strani relativne teorije poskušajo s kaznimi prevzgajati in preprečiti kriminaliteto (Petrovec, 1998: 11-15).

Filozofske temelje retributivizma sta postavila že Kant in Hegel in jih opredelila v petih tezah:

- moralna pravica, da storilca kaznujemo, izhaja izključno iz tega, da je on kršil pravo;
- da storilca kaznujemo, je celo moralna dolžnost;

- kazen mora biti po teži sorazmerna dejanju (idealno je talionsko načelo);
- kazen je nekaj, do česar ima pravico tudi sam storilec;
- kazen je negacija kršitve oziroma negacija negacije.

Po Heglu je omejitve svobode posameznika omejitev omejitve, ki izhaja iz obče volje in ne omejitev svobode. Prva, druga in četrta teza so po Kantu povezane z dojemanjem posameznika kot svobodnega bitja, ki je samoodgovoren. Nikogar ne smemo uporabljati kot golo sredstvo za doseganje ciljev, ki niso njegovi. Posameznika se obravnava kot subjekt (osebnost) in ne kot objekt za dosego ciljev za razliko od utilitarističnih teorij, ki človeka jemljejo kot sredstvo in ga kaznujejo tako, da bo najkoristneje za družbeno življenje. Eden temeljnih očitkov, ki gredo na račun retributivne teorije je, da načelo zlo za zlo uničuje bistvo medčloveške solidarnosti, ki temelji na empatiji subjektov. S tem se na dolgi rok spodkopava družbena ideja pravičnosti in njene definicije, kajti ideja pravičnosti je odvisna od solidarnostne povezanosti ljudi. Tretja teza, s katero retributivisti vztrajajo in ki je prinesla pomemben prispevek, poudarja povezavo med kaznovanjem in pravičnostjo. Pravičnost v smislu enakovrednosti prejetega in danega, ki je nikakor ne gre razumeti kot pravičnost v smislu taliona »zob za zob« (Mercina 2008: 22-23).
Pri nas najdemo Primorca, ki je zagovornik čiste retributivne teorije. Argumente na strani retributivne teorije ponuja ko pravi, da je storilec zrel, odgovoren, svoboden, razumen in ima dostojanstvo. V njem vidi človeka in kot človeku mu pripada pravica do kazni. Primorac je mnenja, da utilitaristične teorije gledajo na kazen kot na sredstvo za doseganje določenih ciljev. Zato je tudi jasno, da ne priznavajo delikventove zrelosti, odgovornosti in svobode, posledično tudi pravic. Kazen ima namen, da delikventu onemogoči, da ponovno prekrši zakon, potem se do njega vedemo kot do otroka, ki mu grozimo z gorjačo z namenom, da preprečimo nezaželeno vedenje. Namen sankcije je, da rekonstruira, ponovno vzpostavi normo za in zaradi norme same (Filipčič, 1997: 42).

1.1.2. Relativne kazni

Relativne kazni imenujem tudi **utilitaristične.** Zagovarjajo idejo, da je potrebno človeka, ki je grešil, prilagoditi na družbeno okolje in s tem vplivati nanj. Glavna sestavina kazni je torej prevzgoja. Kaznovanje se poskuša opravičiti z določenimi koristnimi nameni, ki so pomembni ali za družbo ali za posameznika. Namen je, da se greh v prihodnje ne bi več ponovil.

Prevzgoja ali prilagajanje okolju, da posameznik doseže spremembe v svojem vedenju. Lahko bi temu rekli rehabilitacijska ideologija. Prevzgoja je za prve smrtni greh, za druge nujni sestavni del kaznovanja (Petrovec 1998: 11-15). Skupna točka relativnih teorij je tretmanska ideologija, ki poskuša človeka z različnimi metodami in tehnikami spremeniti v njegovem vedenju in ga prilagoditi na okolje, v katerem prebiva. Na nek način ga rehabilitira, zato lahko tovrstne ideologije imenujemo tudi rehabilitacijske (prav tam).

Slovenska zakonodaja je precej kontradiktorna. Namen kazni pri nas je retribucija, na nek način maščevanje v sorazmernosti, po drugi strani pa najdemo elemente resocializacije in specialne (prevzgoja in preprečevanje) ter generalne (zastraševanje in splošen vpliv na družbeno moralo) prevencije. Najdemo elemente obeh sistemov kaznovanja: absolutni elementi - teža dejanja in storilčeva krivda ter relativni elementi - nagibi, okoliščine dejanja, osebne razmere in lastnosti.

Slovenski kazenski zakonik vseeno poudarja, da bi pri enakem kaznivem dejanju bil storilec kaznovan enako, ne glede na to ali je bilo kaznivo dejanje storjeno naklepno ali iz malomarnosti. Povračilna miselnost, ki jo najdemo v slovenski zakonodaji pa govori o tem, da je pravičnost dosežena, če storilec dobi kazen primerno teži dejanja in njegovi krivdi, ki izhaja iz načela sorazmernosti (Mercina, 2008: 23).

Na zasnovo nove (slovenske) kazenske zakonodaje, kjer je poudarjeno načelo objektivizacije namesto individualizacije, so vplivale predvsem nekatere določbe iz evropskih zakonikov, manj pa domači teoretiki. Kazen se po novem odmerja predvsem po dveh kriterijih: teža dejanja in stopnja krivde. V prejšnji zakonodaji je bil pri odmeri kazni v ospredju predvsem namen. Zdaj se kazen odmeri v predpisanih mejah glede na težo storjenega dejanja in storilčevo krivdo (Petrovec, 1997; po Janžekovič, 2007). Pred novo zakonodajo, torej pred letom 1995, je bilo enakomerno in vztrajno padanje števila obsojenih in to obdobje je trajalo 20 let. Po uveljavljanju nove zakonodaje pa smo priča naraščanju števila obsojenih; število se je podvojilo, s čimer smo se približali evropskemu povprečju (Petrovec, 2007: 276).

Nov kazenski zakonik, ki ga je dobila Slovenija po osamosvojitvi, je prinesel sicer nekaj novih oblik prestajanja zaporne kazni, vendar je bilo idej s strani slovenskih kriminologov bistveno več pri čemer je Feguš (2006: 16) mnenja, da večjih sprememb v praksi ni bilo. Feguš nadaljuje, da je kazensko pravo togo in ni preveč dovzetno za spremembe. Tudi zato je slovenska zakonodaja ostala pri priporočilih, naj se izrekajo manj represivni ukrepi, kot so pogojne obsodbe, denarne kazni in podobno. Zaporne kazni naj se izrekajo ultima ratio (zadnje). Pri kazenski zakonodaji, ki se nanaša na mladoletne prestopnike, je moč najti ukrepe, ki poudarjajo skrb za njih, poleg tega pa imajo sodišča za njih več različnih možnosti

pri izbiri vrste sankcije. Zato strokovnjaki poudarjajo, da bi nekatere od teh ukrepov lahko prenesli tudi na polnoletne prestopnike, predvsem tisti del, ki poudarja skrb zanje.

Očitno kritiko na novo zakonodajo oziroma na zakon o izvrševanju kazenskih sankcij poda Petrovec (2007: 281), ki o omenjenem zakonu meni, da je posmeh preteklim dosežkom in razvrednotenje dosedanjega dela penologov. Pravi, da je bilo premalo sodelovanja znanosti in kompetentne stroke v pravosodju pri sestavljanju novega zakona. Novi zakon o izvrševanju kazenskih sankcij je bolj pisan na kožo sestavljavcem, upravi za izvrševanje kazenskih sankcij in tistemu delu pravosodne stroke, ki je bolj naklonjena retributivnemu načinu kaznovanja. S tem pa se jasno odklanja rehabilitacijsko idejo kaznovanja in permisivni pristop. Razvrednotili so penologe teoretike in praktike, ki so dokazovali in uspeli dokazati, da ni potrebno, da je zapor strukturiran na vojaško policijski hierarhičen način in da je lahko primarni cilj rehabilitacija, koncept varnosti pa je lahko zastavljen samo toliko, kolikor je skrajno potrebno.

Petrovec (2008: 283) se sprašuje, ali so pravniki le v dobiček usmerjena višja družbena kasta in na drugi strani socialni delavci, ki so v večini zaposleni v javni upravi, neproblematična skupina ljudi, na katere se oblast lahko zanese, ker ve, da so lojalni sopotniki in izvrševalci družbene pravičnosti? Kot naprej pravi, je najslabše to, da je tiha množica najzvestejši zaveznik represivnih režimov. Ne zaveda pa se, da prej ali slej tudi sama pride na vrsto, saj je usoda naše družbe odvisna predvsem od nedvoumne opredelitve posameznika, od tega za kaj se zavzema in temu ustreznih dejanj.

V letnem poročilu Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij RS za leto 2008 najdemo primerjavo gibanja števila zaprtih oseb od leta 2000 do 2008. Leta 2000 je bilo zaprtih 1.131 oseb, leta 2001 je število nekoliko naraslo, potem je do leta 2003 nekoliko padlo. Od leta 2003 pa število zaprtih oseb vztrajno narašča. Za leto 2008 uprava navaja podatke, da je bilo zaprtih 1.364 oseb.

1.1.3. Tretmanska ideologija

Na razvoj tretmanske ideologije je vplival zlasti razvoj nekaterih družboslovnih in naravoslovnih ved, kot so medicina, psihologija, psihiatrije, nevrokirurgije. Med metodami tretmana najdemo tudi socialne metode. Pri teh gre za uporabo socialnih struktur, družbenih institucij, družbenih odnosov in sredstev, s katerimi se želi doseči, da se delikvent konformira v družbeno okolje. S to metodo želimo na nek način dopolniti, nadomestiti zgodnje primanjkljaje in deviacije v družbenem funkcioniranju. Socialna metoda sama po sebi ni kaj

prida učinkovita, uporabljati jo je potrebno s psihiatričnimi in psihološkimi pristopi. Cilj je, da zapor približamo odprti družbi in želimo odpraviti kar največ togosti v institucijah, s tem pa se bolj nagibamo k oblikam terapevtske skupnosti. Eden od ciljev je spremeniti zapor, ga liberalizirati, drug cilj pa je ukvarjanje z alternativnimi pristopi (Petrovec, 1998: 23-24).

Tretmanska ideologija stremi k temu, da se vzpostavlja boljša komunikacija med osebjem vseh ravni ter med osebjem in obsojenci. Če želimo to doseči, so potrebi redni sestanki in pogovori (Petrovec, 1998: 24).

Petrovec omenja avtorja Normana Fentona in njegov priročnik za uporabo skupinskega svetovanja v zaporih, ker je z omenjenim priročnikom naredil korak naprej in se približal delikventom v zaporih. Zapori so od nekdaj bili na družbenem obrobju (margini) in niso nikoli vzbujali družbene pozornosti. Fenton pa se je dela z obsojenci lotil drugače. Menil je, da je z obsojenci potrebna konstruktivna skupinska interakcija (Petrovec, 1998: 31-32). V nadaljevanju so navedeni elementi procesa in odnosa, ki so potrebni po Fentonu in za katere menim, da so pomembni tudi pri metodi dela s posameznikom za delo socialnega delavca z nadomestnimi kaznimi: ustvarjanje svobodne diskusije in sprejemanje delikventa takšnega kakršen pač je, torej brez moraliziranja, omogočanje delikventom, da spoznajo pomen emocionalnih konfliktov, ki so lahko podlaga za kriminalno dejavnost, ustvarjanje situacije v kateri delikventi od sebi enakih zvedo nekaj več o socialnih aspektih svoje osebnosti, izboljšanju socialnega vzdušja v instituciji in tretmanu s pomočjo konstruktivnih medčloveških odnosov (prav tam).

1.1.4. Začetki alternativnih oblik kaznovanja

Kljub moči tretmanske ideje[1] in njene prakse se kriminaliteta povečuje. Odgovor na to povečevanje je, da je oblast odrejala/še odreja vse več zaporov in strožje kazni. S tem ko se je/ali se povečuje število kaznivih dejanj, se pojavlja tudi vse več alternativ. Vendar alternative ne temeljijo vedno na humanitarnosti. Pojavljajo se tudi takšne alternative kot so

[1] Po drugi svetovni vojni se je pričelo razvijanje tretmanske ideologije, izoblikovala so se temeljna načela in želja po novih sodobnih pristopih. Začelo se je proučevanje kaznivega dejanja in storilčeve osebnosti. Gre za resocializacijo, za spoštovanje in varstvo posameznika ter njegovih pravic. Pozornost je po novem dobila ocena okoliščin dejanja, ocena storilčeve osebnosti in možnosti za njegovo moralno ter psihično resocializacijo. Kaznivo dejanje je potrebo dojemati kot družbeni in individualni pojav. Povojni čas je prinesel željo po tem, da se grozote vojne ne bi več ponavljale. V tem času so bila v razcvetu tudi znanstveno raziskovalna področja. Behaviorizem je imel precejšen vpliv, saj je s svojim pojasnjevanjem zunanjih okoliščin razlagal notranje procese (Petrovec, 1998: 25-28).

intenzivno nadzorovanje, elektronski nadzor ali posebna taborišča. Če to kaže eno skrajnost alternative, imamo tudi drugo, milejšo. Denimo poravnava med žrtvijo in storilcem, povračilo škode ali koristno delo, ki naj služi kot sankcija, delo za katerega naložnik ne prejme plačila. Takšne alternativne sankcije najdemo v anglosaksonski literaturi pod izrazom »community service«, kar je pri nas v prevodu delo v korist skupnosti ali kot je v kazenskem zakonu opredeljeno kot delo v korist humanitarnih organizacij ali lokalne skupnosti.

Sledi o začetkih drugačnega kaznovanja in alternativnih metod najdemo leta 1966, in sicer v Kaliforniji. Sodišče jo je izrekalo ženskam, ki so zagrešile prometna kazniva dejanja. Sodišče je pri presoji upoštevalo naslednje argumente: obsojenke zaradi svojega premoženjskega stanja ne bi mogle plačati denarne kazni, poleg tega pa bi jih kazen prizadela tudi psihično, v mislih so imeli predvsem družino in skrb zanjo. Nova kazen je bila učinkovita in sodišče je bilo z njo zadovoljno, saj se je število izrečenih alternativnih kazni povečalo, število zapornih pa zmanjševalo. V nekaj letih se je delo v korist skupnosti razširilo po Ameriki. V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja se je alternativna sankcija razširila tudi v Kanadi, Novi Zelandiji in Avstraliji. V Evropi pa jo je med prvimi uveljavila Anglija. Leta 1972 je Criminal Justice Act pooblastil sodišča, da lahko naložijo od 40 do 240 ur neplačanega dela v korist skupnosti kot alternativo kaznim, za katere se izreče zapor. Danska, Nemčija, Francija, Nizozemska, Norveška in Portugalska so alternativne oblike kaznovanja vpeljale v osemdesetih letih prejšnjega stoletja. V anglosaksonskem sistemu običajno sodnik med zaslišanjem predlaga takšno kazen, pri čemer je za sklep potrebna tudi obsojenčeva privolitev (Petrovec: 2000).

Z izjemo skandinavskih držav se je v Evropi alternativna oblika kaznovanja slabo uveljavila. Alternativa (delo v korist skupnosti) se je kot sankcija začela na Danskem, in sicer leta 1988. Istega leta je bilo približno 1.200 oseb obsojenih na t.i. komunalno sankcijo. Družbeno koristno delo kot sankcija se je uveljavilo kot nadomestilo nepogojnemu zaporu v primerih ropa, nasilja in zlorabe drog. Delo se je začelo izvajati v organizacijah, ki delajo z mladino, otroki, v socialno varstvenih institucijah in cerkvi (Feguš, 2006: 17).

Leta 1986 je bil kongres znanstvenikov iz večine evropskih držav in Amerike v Sirakuzi, kjer so se jasno odločili, da ideja o rehabilitaciji ne sme izginiti. Nadaljnji akti, ki so imeli določeno vrednost, so ohranjali idejo o rehabilitaciji (Petrovec, 1997; po Janžekovič, 2007).

Socialno delo je v korist državljana usmerjena družbena dejavnost, kaznovanje na drugi strani pa je izkazovanje moči nad državljani, ki jo opravičujemo s potrebo po vzdrževanju in vzpostavljanju reda ter norm. Kaznovanje je kot antipod socialnemu delu. Po mnenju Petrovca od leta 1991 ustvarjamo državo, kjer je dovolj očitnih grobosti za neusmiljen

obračun s socialnimi in pravnimi postopki. Razumevanje svobode, ki določa družbeno dogajanje, se zdi, da je temeljni problem. Politika kaznovanja je odraz stališč države do specifičnega dela družbenega obrobja, kjer opravlja delo socialni delavec (Petrovec, 2008: 281).

1.2. Socialno delo in kaznovanje

1.2.1. Socializacija in individualizacija

Socializacija in individualizacija sta procesa, ki potekata vzporedno in sta vzajemno povezana. Ustrezna socializacija omogoča individualizacijo in obratno. Proces socializacije se prične že takoj po rojstvu. Posameznik se mora razviti v osebo, ki bo kos življenju v družbi, bo sposoben sebe razvijati v družbi, se bo sposoben prilagajati in izpolnjevati naloge. Vrojeni smo v že izoblikovano in organizirano skupnost, v kateri vladajo določeni družbeni odnosi in razmerja. Potrebno se je vključiti v obstoječo družbo, njeno kulturo, zapletena pravila in odnose. Vraščanje v družbo in kulturo, ki poteka celo življenje, imenujemo socializacija. Proces socializacije in razvoja osebnosti poteka pod vplivom drugih oseb (staršev, vrstnikov, vzgojiteljev itd.) in pod vplivom različnih družbenih institucij (družina, vrtec, šola, služba itd.) To so različni izvori socializacije, ki nas učijo ali usmerjajo k pridobivanju različnih znanj, veščin in spretnosti. Vse bolj pomembna je tudi lastna aktivnost (samodejavnost). Preko socializacije osvojimo družbene vrednote, norme, pravila, pričakovanja in vloge. Individualizacija je proces, v katerem se razvija posameznikova osebnost, njegove posebnosti, značilnosti, interesi, volja, čustva, miselnost, značaj, temperament, sposobnost, znanje in spretnosti (Musek, 1993: 13-50). Če imamo na eni strani socializacijo, kjer so neki skupni elementi družbe nekaj, kar naj bi vsi imeli enako, imamo na drugi individualizacijo kot nekaj, kar ima vsak posameznik drugačnega in se po tem razlikuje od drugega.

Neformalne norme in vrednote, ki so sestavni del socialnega kapitala in ki v socialnih mrežah ali olajšujejo ali otežujejo svobodo in dostopnost do življenjsko pomembnih virov, v vsakem primeru pa socializirajo (Dragoš, 2002: 88), so pomembne za vsakega posameznika, morda še nekoliko bolj za tiste, ki se znajdejo pred črko zakona. Pri alternativnem kaznovanju na nek način ohranjamo socialni kapital, ker ohranjamo socialne mreže. Izognemo se marsikateremu negativnemu vplivu institucionalizacije, med drugim tudi prekinitvi socialnih mrež.

1.2.2. Temeljna metoda socialnega dela

Metoda socialnega dela s posameznim primerom je bila bistvena za razvoj procesa profesionalizacije socialnega dela in se je razvila v dvajsetih letih prejšnjega stoletja. Metoda socialnega dela s posameznim primerom je usmeritev, vrednotni sistem in obenem tudi vrsta prakse profesionalnih socialnih delavcev, pri kateri se psihosocialni, vedenjski in sistemski koncepti prenašajo v spretnosti za pomoč posameznikom in drugim družbenim skupinam. Metodo uporabljamo za reševanje osebnih, medosebnih, socialno-ekonomskih in ekoloških problemov v neposrednem odnosu. Že v samem razvoju in uveljavljanju modela sta se pojavila dva glavna cilja: pomoč ljudem iz marginalnih družbenih skupin, vodenje, usmerjanje ter prevzgoja teh ljudi za uspešno socialno funkcioniranje. Gre za to, da pomagamo ljudem, ki so v stiski (Miloševič Arnold, Poštrak, 2003: 100-104).

1.2.3. Koncept delovnega odnosa

Čačinovič Vogrinčič (2006: 11-24) pravi, da se socialni delavec sooča z dvema problemskima sklopoma v konceptu pomoči v socialnem delu. V prvem sklopu se srečujemo z definiranjem pomoči same. Pomoč v različnih obdobjih različno definiramo tako tudi cilje ravnanja v socialnem delu. Cilji ravnanja v socialnem delu so definirani glede na predvidene družbene ukrepe in institucije, glede na znanje, ki je potrebno strokovnjakom in glede na to, kakšni so zaželeni družbeni ter strokovni izidi. Ko je pojem pomoči definiran, se lahko nadaljuje z drugim delom koncepta pomoči, ki je osredotočen na definiranje procesa. Gre za to, kako definiramo proces pomoči v socialnem delu, kako se vzpostavlja, vzdržuje, kakšne metode, spretnosti in tehnike pri tem uporabljamo. Pri tem pa se srečujemo tudi s spreminjanjem vloge strokovnjaka in uporabnika. Ne iščemo oziroma dajemo pomoči, pač pa jo soustvarjamo. Naš uporabnik je soustvarjalec in ne le pasivni prejemnik pomoči, je avtor svojega izvirnega prispevka. Socialnemu delavcu je dogovor za sodelovanje vstopnica za raziskovanje in sooblikovanje. Iskanje rešitev za kompleksne probleme je pravzaprav izviren delovni projekt. Menim, da ne moremo poenostaviti načina dela z uporabnikom na vse naše uporabnike, torej ni neke enotne metode, ki bi jo lahko uporabili za vse. Vsakemu uporabniku se moramo približati na drugačen, edinstven način. Ko se socialni delavec srečuje s delikventi, mora prisluhniti zgodbi, ki jo ima uporabnik. Vsakdo od nas se lahko v vsakem trenutku znajde pred črko zakona in vsak ima za to svoje razloge in svojo zgodbo. Menim, da je v procesu

pomoči uporabnikom nadomestne kazni socialni delavec zavezan k uporabi elementov delovnega odnosa:

1. Dogovor o sodelovanju: dogovor, ki velja tukaj in zdaj, dogovor o času, ki ga imamo na voljo in o tem, kako bomo delali. Socialni delavec opiše svojo vlogo in vlogo vseh udeleženih v problemu, s tem se ustvarja tudi varen prostor za delo, vsem daje enake možnosti za vključitev v pogovor. Namen vsega tega je, da se doseže socialno-delavni okvir, ki nam nudi možnosti za ustvarjanje rešitev tukaj in zdaj. (Lepo ga opredeljujejo tudi pravila, ki so bila izdana socialnim delavcem, ki se ukvarjajo z nadomestnimi kaznimi s strani Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve RS).
2. Instrumetalna definicija problema in soustvarjanje rešitev: vsak mora v procesu reševanja problema videti svoj delež, svoj prispevek v problemu in soustvarjanju rešitve. Vsak torej definira problem po svoje, tako kot ga vidi, šele na to se lahko prične skupen lov za uresničljivo in možno rešitvijo. Socialni delavec mora spoštovati edinstveno izkušnjo, ki jo prinaša uporabnik in ki je samoumevna izhodiščna točka raziskovanja.
3. Osebno vodenje: gre za neposredno komunikacijo z uporabnikom, katere namen je vzpostavljati delovni odnos, ki bo vodil k dogovorjenim, uresničljivim, želenim rešitvam in dobrim izidom. Socialni delavec v odprtem prostoru za pogovor ohranja delo na formulaciji možnih želenih izidov, prispeva pomembne informacije, tehta preizkušene rešitve. Delovni odnos je prav tako oseben. Socialni delavec se na dogajanje osebno odziva, deli svoje osebne izkušnje, ravna empatično in se osebno odziva na dogajanje v odnosu. Išče nove izkušnje in lastne vire moči.
4. Etika udeleženosti: je način pogovora, kjer nihče nima zadnje besede in je nihče ne potrebuje. Rezultat tega je nadaljevanje pogovora. Socialni delavec odstopa od moči, da posreduje resnico in rešitve. Namesto tega skupaj z uporabnikom išče in raziskuje.
5. Ravnati iz perspektive moči: socialni delavec mora v svojem uporabniku iskati lastne vire moči. Pomaga iskati, odkriti, urediti in raziskati uporabnikovo moč in vire, da doseže svoje cilje. Iskanje po zaželenih izidih, po sanjah, upanju, po virih, po opori v skupnosti, po dobrih izkušnjah v preteklosti. Potrebno je mobilizirati moč uporabnika. (V enem od primerov sem navedla, kako je uporabnik imel kinološke izkušnje in kako se je našlo delo zanj v zavetišču za male živali).
6. Znanje za ravnanje: socialni delavec mora znati svoje znanje pretvoriti v akcijo. Torej da zna vzpostaviti in vzdrževati delovni odnos in kontekst socialno-delavskega razgovora in zna podati strokovno znanje z uporabnikom v procesu soustvarjanja dobrih izidov ter na ta

način »prevaja« osebni jezik v jezik stroke in obratno. Socialni delavec mora dobesedno znati v lokalnem jeziku predstaviti koncept delovnega odnosa.

7. Ravnanje s sedanjostjo ali koncept so-prisotnosti: delovni odnos, ki je usmerjen v sedanjosti. So-prisotnost je naloga socialnega delavca v smislu biti na voljo za sočutje in razgovor.

1.2.4. Model socialnega dela

Delo, ki ga opravlja socialni delavec pri izvajanju nadomestne kazni, ima po mojem mnenju elemente tradicionalnega in socialno konstruktivističnega modela. Elementi prvega modela, ki se pri tovrstnem delu pojavljajo so: pomoč posamezniku pri prilagajanju na obstoječe družbene razmere (prilagajanje, resocializacija, rehabilitacija, razvoj, dozorevanje in izobraževanje) v kriznih in zapletenih življenjskih situacijah. S strani države je cilj tovrstnega dela socialni nadzor, na nek način prilagajanje na obstoječe družbene strukture in sprejemanje družbenih vrednot obstoječe družbe. Za tradicionalni model je značilno, da je v odnosu med socialnim delavcem in uporabnikom distanca. Loči ju znanje, moč in odvisnost uporabnika. Lahko bi tudi rekli, da socialni delavec v uporabniku vidi bolj problem kot človeško bitje. Uporabnik tudi sam ni aktivno vključen v proces pomoči in ni samostojen. Sama nadomestna kazen je pravzaprav na nek način cilj socialno konstruktivističnega modela, ki pa je, da uporabnik dobi pobudo (ali s strani sodnika, socialnega delavca ali državnega tožilca) za sodelovanje in iskanje novih rešitev za svoje probleme. Značilno za ta model je, da prihaja do sprememb temeljnega razumevanja smisla o samem sebi in smiselnosti odnosov z drugimi. Z delom naj bi oseba našla zadovoljstvo in odprtost (Miloševič Arnold, Poštrak, 2003: 128-142).

Na področju izvrševanja kazenskih sankcij ima socialno delo trojno vlogo: socialno delo kot funkcija države, kot funkcija civilne družbe in socialno delo kot povezovalna funkcija države in civilnega prebivalstva (Knežević, 2008: 13).

Zaupanje je ključni element uspešnega procesa. Visoka stopnja zaupanja po Dragošu (2004: 144) je značilna predvsem tam, kjer so socialne vezi horizontalne. Posledica tega je večja participacija v različnih organizacijah, večja verjetnost kombiniranja različnih socialnih omrežji, večji nadzor države (ali trga) s strani civilne družbe ter manjši transakcijski stroški za aktiviranje pomembnih virov. Z ukrepi nadomestne kazni se lahko krepi socialni kapital na naslednjih relacijah: zaupanje uporabnika do sebe (občutek koristnosti in samopotrditev), zaupanje uporabnika do izvajalske institucije in socialnega delavca ter obratno (občutek

uporabnika, da ti nekdo zaupa opravilo neke naloge in s strani organizaciji, zaupati nalogo nekomu), na relaciji izvajalska organizacija uporabnik, povezave med civilnimi ustanovami ter državo, ter povezave med centrom in izvajalskimi organizacijami.

1.3. Alternativno kaznovanje

Pojem alternativna kazen se veže na »alternacijo« (iz lat. drugi, naslednji) ali na zamenjavo zaporne kazni. Strokovna javnost poleg izraza alternativna kazen uporablja tudi izraze: »Community corrections«, kar lahko v prevodu pomeni zapor ali izobraževalna institucija v skupnosti ali skupnost kot izobraževalna institucija; »punishment in the community« - kaznovanje v skupnosti in »community prosecution« - kazenski pregon skupnosti ali »community justice« - pravosodje v skupnosti. Gre za to, da je kazen lažje prestajati izven velikih masovnih državnih institucij, ki izvršujejo kazen. Kazen se prestaja v lokalnih skupnostih in za njih ali v katerih so (bile) žrtve kazenskih dejanj. Ideje so pripeljale do tega, da so deli prebivalstva zaradi pritiska izključeni iz skupnosti in da s takšnim načinom kaznovanja prihaja do ponovnega vključevanja v družbo. Do izključevanja pa prihaja ravno pri tistih skupinah ljudi, ki so že od prej izključene oziroma so na margini (Knežević, 2008: 251).

V anglosaški literaturi se za tovrstne sankcije uporablja izraz »community service« torej po naše delo v korist skupnosti ali še bolj natančno delo v korist humanitarnih organizacij ali lokalne skupnosti (Petrovec, 2001: 155).

Razlogov za uvajanje in izvajanje alternativnih oblik kaznovanja je več. Kot navaja Feguš (2006: 16) raziskave kažejo, da so ukrepi v zaprtih tipih ustanov neučinkoviti. Zapor kot klasična oblika ne deluje najbolje, povečuje se kriminalizacija, stigmatizacija, ki je sorazmerna s časom, ki ga tam prebijejo delikventi. Poleg finančnih razlogov se pojavljajo tudi razlogi humanosti, oboji pa so na strani alternativnih oblik kaznovanja. Zapor, ki odvzema svobodo, povzroča delikventom trpljenje in negativno vpliva na njihovo dostojanstvo. Postavlja se vprašanje, ali se od drugačnih, neklasičnih oblik kaznovanja tudi na nek način pričakuje, da bodo zmanjšale kriminaliteto? Le redko lahko potegnemo jasne in očitne vzporednice. Na tem mestu je bolje pričakovati in želeti, da bo alternativna oblika kaznovanja prinesla ustreznejšo obravnavo delikventov.

Pred 20. leti je bil začetek eksperimentalne faze iskanja alternativnih sankcij tako v Evropi kot v svetu. To lahko razdelimo na tri skupine. Prva skupina alternativnih oblik se je želela

izogniti negativnim učinkom zapora z uporabo pol-svobodnega ali delnega izvrševanja kazni zapora. Ena od učinkovitih sankcij je, da se obsojenca pusti, da dela tam, kjer je delal pred obsodbo, čemur z angleško besedo pravimo »work-release«. Podobna sankcija je, ko obsojenca zadržujemo v zaporu samo preko konca tedna, »leasure time imprisonment«. Druge vrste alternativnih kazni se sicer izrekajo kot glavne kazni, vendar namesto zapora denimo dobijo denarne in pogojne kazni ter opravljanje družbeno koristnega dela. Tretja skupina kazni se poskuša izogniti izrekanju kazni nasploh. Pri tovrstnih kazni je postopek sledeč: delikventa se spozna za krivega, obsodi, vendar se mu ne izreče nikakršna kazen ne zapor ne kakšna druga oblika kaznovanja. Ena od teh oblik se pojavlja v tujini - to je absolutni odstop, ki se ga uporabi, kadar se ugotovi, da kazen sploh ni potrebna. Drugi podoben primer je odstop ob obvezi. Delikvent se pred sodiščem zaobljubi, da v določenem obdobju ne ob povzročil kaznivega dejanja (Feguš, 2006: 16-17).

Kneževič (2008: 252-253) navaja, da je pojav novih oblik kaznovanja posledica spremembe tretmanske ideologije. Drugi razlog je prostorska kriza v zaporih. Tretji argument za pojav alternativnih oblik sankcij je širitev palete kazenskih sankcij. Alternativne oblike niso izpolnile nekaterih važnih pričakovanj kot denimo, zmanjšanje števila zapornikov. Eden od razlogov za to je, da večina nadomestnih kazni ni izrečena obtožencem, ki bi prestajali zaporno kazen, pač pa je nadomestilo za izrečeno plačilo globe.

Alternativna oziroma nadomestna kazen ali drugi ukrepi v splošno korist pomenijo za delikventa obveznost ali navodilo in so popolnoma avtonomna sankcija, ki ne prinaša odvzema prostosti in denarnega plačila kazni. Povečujejo se možnosti za ponovno vključitev delikventa v družbo, pri tem pa se mu omogoča tudi stik in vzdrževanje socialnih vezi in zmanjševanje družbene stigme, ki jo prinašajo institucije, kot je denimo zapor. Po drugi strani je namen alternativnih kazni tudi preprečevanje povratništva. Take sankcije so korak naprej, ki ga je družba naredila pri kaznovalni politiki. Gre za bolj human odziv družbe. Tovrstno kaznovanje pozna večina evropskih držav. Porajajo se predlogi, da bi se alternativne kazni uvedle za določena (v naprej predpisana) kazniva dejanja, za katera je predvidena kazen do dve ali tri leta zapora. V tem primeru bi bilo potrebno alternativno kazen uvesti kot popolnoma samostojno sankcijo.

V Angliji so leta 1989 izšla navodila (National Standards for Community Services Orders), ki priporočajo bolj pogosto uporabo tovrstnih sankcij, kakor tudi dajejo jasnejše navodila, usmeritve pri izrekanju kazni, namen le-teh pa je večja enotnost pri določanju kazni. Države, kjer se izvajajo tovrstne kazni, so različno reagirale na probleme, ki so se pojavljali. Nekatere so zelo hitro obupale in prekinile programe, spet druge so na probleme odgovorile z večjo

prilagodljivostjo. Ponekod so prekinili izvajanje sankcije ob prvih težavah, nekje so postali bolj fleksibilni in upoštevali razloge, zaradi katerih je težava nastala. Izkazalo se je, da je permisivnejši pristop uspešnejši.

V Ameriki se tovrstne kazni izrekajo kot nadomestilo za krajše zaporne kazni. Tovrstne kazni se izrekajo najpogosteje mladoletnikom, ki so bili obsojeni blažjih kršitev. Na Nizozemskem je bila prvič izrečena kazen obveznega dela v obliki oskrbe pacientov v bolnišnici leta 1971, in sicer trem mladim nasilnežem. Sodišče je prisodilo takšno kazen zaradi nezadovoljstva s prejšnjimi ukrepi. Sankcija, ki je doletela mlade Nizozemce, je v javnosti naletela na burno polemiko glede primernosti in dopustnosti. Kmalu po teh dogodkih se je ministrstvo odločilo za nekakšno preizkusno obdobje, kjer so izbrali osem območji, v katerih naj bi vsaj eno delovno mesto namenili za delo na tem eksperimentu. Večina se jih je odzvala pozitivno. Izkazalo se je, da je bilo v 90 % delo opravljeno. »Med naravo delikta in odmerjenim delom ni bilo vsebinske povezave, največkrat je šlo za razna popravila in vzdrževanje, praviloma v korist dobrodelnih organizacij.« (Petrovec, 2000: 158).

1.3.1. Delo v korist humanitarnih organizacij ali lokalne skupnosti (v RS)

Delo, ki ga mora obsojenec opraviti, je korist za njega samega in za humanitarno organizacijo ali lokalno skupnost. Vrsta družbeno koristnega dela naj bi se izvrševala v povezavi z storjenim kaznivim dejanjem oziroma prekrškom. Lahko gre za neposredno popravljanje nastale škode (brisanje grafitov, pranje policijskih vozil, pomoč v bolnišnici …) ali pa se delo samo ne navezuje na storjeno dejanje temveč na samega povzročitelja, na njegovo osebnost. Tovrstno delo ima humanitarni namen (delo v humanitarnih ustanovah, pomoč invalidnim osebam, javna dela, kot je košenje zelenice). Slednja dela so lahko izbrana tudi glede na znanje in spretnosti, ki jih ima uporabnik (Knežević, 2008: 255).

Število ur, ki jih dobi obsojenec, mora biti v skladu z višino kazni. Ponavadi velja, da se oceni en dan zapora s 6 ali 8 ur dela. Kadar se sodišče odloči za delo v korist skupnosti, je dolžno izbrati dela, ki imajo specifične lastnosti kot so, da ustvarjajo obsojencu zaupanje vase in občutke lastne vrednosti. Takšno delo mora biti v korist vsem udeleženim, zato privatne organizacije niso najbolj primerne. S tem ko se obsojencu naloži delo, gre za namen, da le-ta pridobi pozitivne izkušnje, kar pa naj bi preprečevalo tudi povratništvo. Pri odločitvi, kakšno alternativo izbrati, je potrebno premisliti, kakšna je usmerjenost ukrepa, kaj sankcija odraža, pri tem pa je vseeno ali gre za rehabilitacijo, retribucijo ali zastraševanje. Poleg tega je potrebno premisliti, katera kazen bi ustrezala obsojencu glede na kaznivo dejanje. Obsojencu

torej ne moremo za prometne prekrške naložiti isto delo kot nasilnežem ali odvisnikom od prepovedanih drog (Petrovec: 2000). Pri vsem tem pa je potreben tudi ustrezen nadzor s strani države, da ne bi prišlo do kršenja obsojenčeve pravice do zasebnosti (Petrovec, 2001: 156-157). Zaradi nepoenotenosti sodišč prihaja do precejšnjih razlik v številu naloženih ur.

Naša sodišča za čas pisanja knjige (leta 2000) niso vodila nobenih evidenc o številu na novo odmerjenih sankcij, niti jih ni bilo mogoče zaslediti v kakršnih koli uradnih statističnih pregledih. Avtorji so se tako morali podati na lov za podatki na skoraj vsa slovenska sodišča. Kakor avtor dr. Petrovec (2000: 89) navaja, je bila pozitivna stvar neposrednega zbiranja podatkov tudi ta, da so imeli možnost povprašati sodnike o mnenju, ki ga imajo z novo sankcijo. Mnenja so bila različna. Najpogosteje v primeru blažjih kaznivih dejanj izrekajo denarne ali pogojne kazni. Sami sodniki so izjavili, da bi potrebovali več organiziranih posvetovanj glede novosti.

Navedena sta dva primera spremembe zaporne kazni po Kazenskem zakoniku RS. Primera sta sicer nekoliko neobičajna, saj sta v obeh primerih delikventa bila pobudnika za spremembo zaporne kazni za delo v korist humanitarnih organizacij ali lokalne skupnosti. Navadno je sodišče tisto, ki predlaga obsojencu alternativno sankcijo in njeno izvrševanje, seveda ob obsojenčevi privolitvi. »Tako je bilo vsaj v formalnem pogledu. V resnici pa je ideja prišla od drugod. Eden izmed obsojencev, ki naj bi prestajal zaporno kazen v zaporu na Rogozi pri Mariboru, je nekaj dni pred začetkom kazni prišel v zavod pregledat in povprašat, kakšno je videti prestajanje kazni, ker pač še nikoli ni bil v zaporu. Delavec v zaporu, s katerim se je obsojeni pogovarjal, je vedel, da ta po vsej verjetnosti izpolnjuje pogoje za alternativno sankcijo. Svetoval mu je, naj še pred začetkom prestajanja kazni zaprosi za spremembo zaporne kazni v ustrezno delo, kar je obsojenec tudi storil.« (Petrovec, 2000: 90). V izvensodni obravnavi so obsojencu ugodili. »Kazen dveh mesecev zapora se po sklepu izvrši tako, da obsojenec namesto kazni zapora opravi v obdobju dveh mesecev delo v korist društva za varstvo in proti mučenju živali, in sicer v obsegu 240 ur.« (prav tam). V obrazložitvi, ki jo je moralo pripraviti sodišče, v kateri je bilo potrebno navesti objektivne in subjektivne okoliščine storilca, so pridobili zdravstveno dokumentacijo, iz katere je bilo moč razbrati, da bi bilo zaradi psihične simptomatike bolje skrajšano bivanje v zaporu, da ne bi prišlo do poslabšanja zdravstvenega stanja. Sodišče je opravilo tudi zaslišanje vodje društva za varstvo in proti mučenju živali. Vodja je zagotovil, da so zainteresirani in imajo za obsojenca že pripravljen program dela, njegove naloge in pripravljeno evidenco, kamor se bodo vpisovale ure dela. Sodišču je bilo sporočeno, da je obsojenec v rednem delovnem razmerju. Ugotovljeno je bilo, da ima obsojenec rad živali in ima kinološke izkušnje. Tako so bili

predloženi vsi razlogi za objektivne in subjektivne okoliščine in za ugoditev predlogu obsojenca.

Podobno se je zgodilo v drugem primeru. Obsojencu je sodišče ugodilo na prošnjo za spremembo zaporne kazni v delo v korist humanitarnim organizacijam ali delo v korist lokalne skupnosti. Obsojen je bil na dva meseca zaporne kazni, ki jo je sodišče spremenilo v 120 ur dela v korist območni organizaciji Rdeči križ. V izreku je sodišče obrazložilo, da se z delom prične 1.3.1995 in konča 30.4.1995, 20 dni po 6 ur, od 8. do 14. ure. Obsojenec se je moral z organizacijo dogovoriti, kdaj in kako bo opravil naložene ure. V kolikor bi prišlo do odstopa od dogovora, bi lahko sodišče odredilo izvršitev zaporne kazni.

Statistike iz Letnega poročila 2008 Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij RS kažejo, da so strokovni delavci v zaporih še kako dejavni. V letu 2008 so pri 91,5 % obsojencih in mladoletnikih, ki so bili na novo sprejeti, ugotavljali potrebe s socialnega področja. Pri približno 20% obsojencev in mladoletnikov so opazili kompleksno socialno problematiko in potrebo po intenzivnejši socialni pomoči. Za večino obsojencev (90,3 %) so izdelali socialni in postpenalni načrt z opredeljenimi cilji in potrebami. Centri za socialno delo so v letu 2008 posredovali priporočil za 62 % obsojencev in mladoletnikov, ki so sestavni del opredeljevanja potreb in postpenalnega programa. Vsebina dela strokovnih delavcev je odvisna in prilagojena posameznikovim potrebam in specifičnim življenjskih situacijam. Najpogosteje se strokovni delavci srečujejo z aktualno socialno problematiko, razbremenilnimi razgovori, socialnim svetovanjem po načrtu in dogovoru, razreševanjem socialne problematike v domačem okolju in delom z družino, pomočjo pri zaposlovanju med prestajanjem kazni, zagotavljanjem materialne varnosti obsojencev med prestajanjem kazni in po odpustu, reševanjem problematike nastanitve, sodelovanjem pri obravnavi ter urejanjem in financiranjem nekaterih oblik izobraževanja. Zelo pomembno delo pa opravijo socialni delavci na terenu, kjer delajo z mrežami in reševanjem težav posameznika. Ker pa se tudi tu srečujejo s pomanjkanjem kadra, se je terensko delo, kot tudi leto poprej, zmanjšalo. V letu 2008 so socialni delavci opravili skupno 271 obiskov na terenu (82 obiskov na centrih za socialno delo, 37 obiskov na domu obsojencev oz. mladoletnikov, 22 na zavodih za zaposlovanje ter 130 različnih obiskov v drugih ustanovah – upravne enote, občine, zdravstvene in humanitarne organizacije, delovne organizacije, izobraževalne organizacije, društva, nevladne organizacije, sodišča, zavetišča za brezdomce, samski domovi ipd.) Med prestajanjem kazni oz. vzgojnega ukrepa je socialno obravnavo potrebovalo 1.284 obsojencev in mladoletnikov. Med njimi jih je 361 potrebovalo pomoč pri urejanju stikov z družino in 583 pri reševanju materialne stiske. Zavodi (za prestajanje kazni) so, kot kaže statistika, največkrat sodelovali s centri za socialno delo.

Zavodi sodelujejo z območnimi centri za socialno del in to sodelovanje ocenjujejo kot pozitivno.

Regijska koordinacija za izvajanje nadomestne kazni in ostalih ukrepov v splošno korist

Koordinacija za izvajanje nadomestne kazni in ostalih ukrepov v splošno korist je naloga, ki jo centri za socialno delo izvajajo (opredeljeno v Zakonu o izvrševanju kazenskih sankcij - 13. člen) za polnoletne osebe, ki živijo na območjih krajevnih pristojnosti centrov za socialno delo (nadaljevanju CSD). Za omenjena območja koordinator vzpostavi mrežo izvajalskih organizacij, znotraj katerih je možno opravljati naloge v splošno korist ali korist lokalne skupnosti.
(http://www.csdskofjaloka.si/index.php?option=com_content&task=view&id=58&Itemid=76)

Možnost alternativne zaporne kazni je uzakonjena že od leta 1995, v praksi pa se je začela izvajati v mesecu aprilu 2005, in sicer je bilo zaposlenih 7 koordinatorjev (sicer ne vseh sedem v mesecu aprilu), z novim letom 2006 pa še novih 5. Skupno jih je sedaj 12. Spodaj navedeni centri, ki so podčrtani so centri, ki vodijo regijsko koordinacijo.

- **Gorenjska regija:** CSD Kranj, CSD Radovljica, CSD Jesenice, CSD Tržič ter CSD Škofja Loka

- **Koroška regija:** CSD Slovenj Gradec, CSD Ravne na Koroškem, CSD Dravograd in CSD Radlje ob Dravi

- **Pomurska regija**:CSD Lendava,CSD Ljutomer , CSD Gornja Radgona in CSD Murska Sobota

- **Posavska regija**: CSD Krško, CSD Brežice in CSD Sevnica

- **Celjska regija**: CSD Celje, CSD Laško, CSD Mozirje, CSD Slovenske Konjice, CSD Šentjur pri Celju, CSD Šmarje pri Jelšah, CSD Velenje, CSD Žalec

- **Dolenjska regija in Bela Krajina**: CSD Novo Mesto, CSD Metlika, CSD Črnomelj ter CSD Trebnje

- **Goriška regija:** CSD Ajdovščina, CSD Idrija, CSD Nova Gorica in CSD Tolmin

- **Ljubljanska regija:** CSD Ljubljana Bežigrad, CSD Ljubljana Center; CSD Ljubljana Moste Polje, CSD Ljubljana Šiška ter CSD Ljubljana Vič Rudnik

- **Obljubljanska 1 regija**: CSD Domžale, CSD Kamnik, CSD Hrastnik, CSD Trbovlje, CSD Zagorje ter CSD Litija

- **Obljubljanska 2 regija**: CSD Logatec, CSD Vrhnika, CSD Cerknica, CSD Ribnica, CSD Kočevje in CSD Grosuplje

- **Primorska regija**: CSD Piran, CSD Koper, CSD Izola, CSD Postojna, CSD Sežana ter CSD Ilirska Bistrica

- **Štajerska regija:** CSD Maribor, CSD Slovenska Bistrica, CSD Ormož, CSD Ruše, CSD Pesnica, CSD Ptuj in CSD Lenart

(http://www.gov.si/csd/k_nadkaz.htm)

Statistke za izrečene nadomestne kazni so različne, zato je navedenih le nekaj, dejstvo pa je, da v vsakem primeru v preteklosti ni bilo veliko aktivnosti na tem področju.
Leta 2000 ni sodišče niti enemu obsojencu odredilo tovrstnega prestajanja kazni, leta 2001 ga je omogočilo štirim obsojencem, leta 2002 osmim in leta 2003 trem obsojencem. Največja ovira sodnikov je, da sistem alternativnih kazni ni dodobra izdelan in da se sodišča še vedno pogosteje odločajo za pogojne ali zaporne kazni. Največkrat se alternativne kazni odrejajo na željo obsojencev. V začetku izvajanja tovrstnih kazni je bil predvsem problem z mrežo humanitarnih organizacij in lokalnih skupnosti (Bukovec, 2004).
V letu 2002 je tako od skupaj 1.747 obravnavanih obsojencev 216 obsojencev prestajalo kazen v odprtih oddelkih, 145 pa jih je delalo zunaj zavodov.
(http://www.mladina.si/dnevnik/24-09-2003-alternativne_zaporne_kazni/)

Po podatkih Letnega poročila Urada za izvrševanje kazenskih sankcij RS za leto 2008 se je delo v splošno korist izvajalo vse do 1.11.2008, torej dokler ni stopila v veljavo novela Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij. Njihovo delo je bilo predvsem sklepanje in realizacija pogodb o povračilu stroškov v zvezi z opravljanjem dela v splošno korist. Urad vodi evidenco predvsem za opravljena dela v splošno korist, ki nadomeščajo plačilo globe ali prestajanje kazni z uklonilnim zaporom. Po podatkih, ki jih vodijo, sta v letu 2008 bila na nadomestno kazen v splošno korist napotena dva obsojenca, in sicer iz zavoda Rogoza. Podatkov o prestani kazni nimajo. V poročilu pa zasledimo tudi porast napotitev na delo v splošno korist storilcev prekrškov. Leta 2008 je bilo napotenih 1.314 storilcev prekrškov. Dela ni nastopilo 442 ali 33,6 % oseb, vsi ostali torej 910 (69,2 %) pa je delo opravilo uspešno.

Po podatkih, ki so bili pridobljeni od ene izmed koordinatork, je stanje za leto 2008 sledeče:

Tabela 1:

	CSD	nove zadeve 2008	vseh vodenih 2008
1	CSD Celje	456	636
2	CSD Domžale	245	314
3	CSD Kočevje	103	170
4	CSD Koper	161	178
5	CSD Krško	231	353
6	CSD Ljubljana Moste	527	593
7	CSD Maribor	350	483
8	CSD Murska Sobota	264	321
9	CSD Nova gorica	274	301
10	CSD Novo mesto	333	353
11	CSD Slovenj Gradec	219	284
12	CSD Škofja Loka	197	274
	skupaj	3360	4260

Postopek organiziranja in izvajanja splošno koristnega dela

Ministrstvo za pravosodje je 6.9.2005 centrom za socialno delo poslalo prilogo oziroma **Navodila za organiziranje in opravljanje splošno koristnega dela,** ki se izvršujejo po določbah Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (ZISK). Gre za navodila, ki opisujejo, kdo vodi postopke in kdo vse je udeležen v te postopke in na podlagi katerih zakonov. To je veljajo do spremembe zakona, torej do 1.11.2008. Izvrševanje dela v korist humanitarnih organizacij ali lokalne skupnosti, s katerim sodišče nadomesti plačilo globe ali prestajanje kazni, kot je navedeno v 13. členu Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij, pripravljajo, vodijo in nadzorujejo strokovni delavci iz Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij RS v sodelovanju s pristojnim centrom. Med drugim se navodila osredotočijo tudi na pojasnjevanje nalog in postopkov različnih institucij, ki sodelujejo v tem postopku. Navodila navajajo zakon, v katerem je opredeljeno vzpostavljanje mreže izvajalskih organizacij in institucij, ki so pripravljene sprejeti osebe za opravljanje nalog v splošno korist ali v korist samoupravne lokalne skupnosti. Po 4. odstavku 221. člena ZP-1 sodišča v sodelovanju s pristojnimi organi oblikujejo seznam nalog za opravljanje del v splošno korist ali v korist samoupravne lokalne skupnosti. Sodišča so nato dolžna seznam nalog posredovati vsem okrajnim sodiščem v Sloveniji, Upravi za izvrševanje kazenskih sankcij RS in centrom za socialno delo na območju svojega sodnega okraja. Centri nato na podlagi seznama nalog, ki ga dobijo s strani sodišč, vzpostavijo in vodijo mrežo izvajalskih organizacij in institucij, v katerih se lahko opravljajo splošno koristna dela. Kadar se seznam mreže izvajalcev dopolni ali spremeni, centri o tem obvestijo okrajno sodišče in Upravo za izvrševanje kazenskih sankcij RS. Storilci prekrškov in obsojenci opravljajo koristna dela na območju svojega prebivališča, zato je sodišče vezano na določene naloge, ki so na seznamu okrajnega sodišča, na območju stalnega prebivališča storilca ali obsojenca. Sodišče v sklepu, s katerim nadomesti plačilo kazni v opravo določene naloge v splošno koristno delo, navede obseg in vsebino naloge in pri kateri humanitarni organizaciji ali lokalni skupnosti opravi naloge. Za sodišča je priporočljivo, da se pred določitvijo konkretne naloge in institucije/organizacije posvetuje s centrom, saj rok za izvršitev ne sme biti daljši od treh mesecev. Sodišče nato pripravi predlog konkretne naloge in se nato poveže s pristojnim centrom, ali je to nalogo mogoče opraviti in katero organizacijo predlaga center. Predlog pripravi center po tem, ko opravi razgovor s kandidatom. Glede na njegove osebne lastnosti in sposobnosti in na podlagi seznama organizacij se center oziroma socialni delavec dogovori tudi z organizacijo. Centri nato v najkrajšem možnem roku sodišču sporočijo, v kateri organizaciji predlagajo delo. S tem se izognejo tudi morebitnim zapletom,

ki bi nastali, če bi sodniki določali naloge in organizacije, saj bi lahko prišli do zasedenosti ali preobremenjenosti organizacij. Ko postane sklep o nadomestitvi globe pravnomočen, ali sodna odločitev o obliki izvrševanja dela v roku in trajanju, ga sodišče skladno z drugim odstavkom 8. člena Pravilnika o izvrševanju kazni zapora (Uradni list RS, št. 102/2000) pošlje v izvršitev pristojnemu zavodu za prestajanje kazni oziroma oddelku zavoda. Nato se zavod za prestajanje kazni zapora na podlagi 3. odstavka 8. člena prej omenjenega pravilnika poveže s pristojnim centrom in pripravi vse potrebno, da obsojenec prične z družbeno koristnim delom. Zavod mora v roku petih dni po prejemu pravnomočnega sklepa o nadomestitvi globe z izvršitvijo koristne naloge oziroma sodne odločitve o alternativni izvršitvi kazni zapora le-tega posredovati centru za socialno delo. Center je potem dolžan v roku enega meseca od prejema pravnomočnega sklepa sklicati koordinacijski sestanek, na katerem se sestanejo predstavnik centra, storilec prekrška oziroma obsojenec in predstavnik organizacije, v kateri se bo opravljalo koristno delo, če je potrebno pa predstavnik še kakšne druge organizacije. Predstavnik centra (koordinator) vodi zapisnik, ki ga na koncu sestanka podpišejo vsi udeleženi in predstavlja podlago za izvršitev konkretnega dela. Zapisnik vsebuje pravice in obveznosti vseh udeležencev, urnik dela, vrsta in način nadzora nad opravljanjem dela, povračilo morebitnih nastalih stroškov z opravljanjem dela in ostale podrobnosti. Kot navaja Čačinovič Vogrinčič (2002: 91-92), je predmet socialnega dela reševanje kompleksnih socialnih problemov. V bistvu gre za projekt sodelovanja, ki temelji na sodelovanju, ustvarjanju in prinaša skupne rešitve in udeležence v problemu naredi udeležence v rešitvi. Prvi korak oziroma element v odnosu socialni delavec in uporabnik je dogovor. Uporabnik jasno soglaša s sodelovanjem.

Kot navaja Čačinovič Vogrinčič (2002: 91-92) je dobro, da se dogovora udeležijo vsi udeleženi v problemu na začetku dela. Dogovor zahteva postanek, čas in prostor. Udeleženci se dogovorijo o vzpostavljanju delovnega odnosa (prav tam). Kopije zapisnika koordinator oziroma predstavnik centra pošlje vsem udeležencem in pristojnemu sodišču. Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij RS uredi in financira zdravstveno zavarovanje za poškodbo pri delu in poklicno bolezen (17. člen Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju- UL RS št. 20/2004), zavarovanje invalidnosti, telesno okvaro ali smrt, ki je lahko posledica poškodbe pri delu ali poklicna bolezen (26. člen Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju –UL RS št. 20/2000, 54/2004- UPB 2) ter druge stroške, ki pripadajo delavcem po splošno predpisanih pravilih o delovnih razmerjih (prevoz na delo, malica). Ko zavod za prestajanje kazni zapora prejme koordinacijski zapisnik, mora v roku

15. dni skleniti pogodbo (pogodba, ki je bila prej individualna, po novem pa je letna, saj se s tem prihrani čas in administrativno delo) o povračilu stroškov in morebitnih drugih pravicah in obveznosti z organizacijo, ki bo storilcu oziroma obsojencu omogočila opravljanje dela. Zavod na podlagi obračuna po opravljenem delu povrne stroške organizaciji, pri kateri je bilo družbeno koristno delo opravljeno. Sklenjena pogodba se pošlje tudi sodišču in centru za socialno delo. Ko sodišče prejeme zapisnik koordinacijskega sestanka in sklenjeno pogodbo, storilca oziroma obsojenca pisno pozove, da mora na določen dan, ki je naveden v pozivu, pričeti z delom. V pozivu je tudi navedeno, kje se mora zglasiti. Poziv prejmeta tudi zavod in center.

Spremljanje in nadzor nad izpolnjevanjem delovnih nalog izvršuje pristojni center za socialno delo na podlagi 4. odstavka 8. člena Pravilnika o izvrševanju kazni zapora. V kolikor pride do neizvrševanja delovnih nalog ali malomarnega, površnega in nerednega dela s strani storilca oziroma obsojenca, mora center oziroma njegov predstavnik (koordinator) najkasneje v roku treh dni o tem obvestiti pristojno sodišče in zavod za prestajanje kazni zapora. V tem primeru sodišče odredi, da se storilcu prekrška uklonilni zapor izvrši oziroma se globa prisilno izterja, obsojencu pa, da se kazen zapora izvrši. Nadzor oziroma oblika nadzora je določena v zapisniku s koordinacijskega sestanka, ki je bil dan vsem udeležencem.

V 15. dneh po opravljenem delu mora center posredovati poročilo o opravljenih nalogah zavodu za prestajanje kazni zapora in pristojnemu sodišču. Po opravljenih nalogah se šteje, da je obsojenec kazen prestal, za storilca prekrškov pa je globa plačana in v tem primeru ne pride do izvršitve uklonilnega zapora oziroma prisilne izterjave globe.

Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij zbira in vodi evidenco oseb, ki so opravljali delo v korist humanitarnih organizacij oziroma lokalne skupnosti, poleg tega analitično spremlja izvajanje in lahko po potrebi predlaga kakršne koli spremembe. Ministrstvo za pravosodje skrbi za izobraževanje vseh udeležencev pri izvajanju alternativnih sankcij v obliki periodičnih posvetov. (Vir: navodila SD, 2008)

Nadomestna kazen in ostali ukrepi v splošno korist pri nas

Obseg izrečene nadomestne kazni je odvisen od storjenega dejanja in postopka, s katerim je bila nadomestna kazen izrečena. Po novem lahko obsega najmanj 80 ur in največ 480 ur.

Izvaja se v organizacijah kot so npr. domovi za starejše, varstveno delovni centri, komunalna podjetja, humanitarne organizacije, razna društva ipd., praviloma znotraj upravne enote, kjer živi oseba, ki ji je bil izdan sklep o opravljanju nalog v splošno korist, korist lokalne skupnosti oziroma sklep o opravljanju splošno koristnega dela. (http://www.csd-kocevje.si/index.php?option=com_content&task=view&id=38&Itemid=75)

Postopek izvedbe nadomestne kazni ali ostalih ukrepov v splošno korist se razlikuje glede na zakonsko podlago izreka. V primeru nadomestila globe ali nadomestila zaporne kazni se postopek razlikuje od postopka odloga kazenskega pregona ali postopka poravnavanja.

a.) Nadomestilo uklonilnega zapora oz. globe v primeru neplačila kazni za storjene prometne prekrške (Zakon o prekrških - 19. člen, 202.b člen in 202.c člen)

O uklonilnem zaporu odloča sodišče, in sicer za storilca prekrška, ki v roku, ki mu je bil postavljen, delno ali v celoti ne plača naložene globe. To ne velja za primer, ko je bil za prekršek izdan plačilni nalog ali, če je bila globa izrečena mladoletniku in se ne določi pred pravnomočnostjo odločbe o prekršku. Uklonilni zapor traja do plačila globe, vendar najmanj 3 dni in največ 30 delovnih dni. Z izvršitvijo uklonilnega zapora ne preneha obveznost plačila globe. Storilec lahko do začetka izvajanja uklonilnega zapora in v času izvajanja predlaga sodišču nadomestilo plačila kazni z opravljanjem družbeno koristnega dela v humanitarnih in lokalnih organizacijah. Pri tem sodišče upošteva okoliščine zadeve, materialno stanje storilca in možnosti plačila globe s strani storilca. Zoper sklep o uklonilnem zaporu je dovoljena pritožba na višje sodišče v osmih dneh od prejema sklepa. Sodišče prve stopnje pošlje pritožbo višjemu sodišču v treh dneh; to sodišče mora izdati odločbo v 15. dneh po tem, ko je dobilo spis. Pritožba zadrži izvršitev. Obseg in vsebina nalog, ki jih mora storilec opraviti, se določijo v sorazmerju z izrečeno globo, v trajanju od treh do največ 30 delovnih dni. Rok za izvršitev nalog ne sme biti krajši od enega dne in ne daljši od treh mesecev. V primeru, da storilec ni predlagal nadomestitev globe z opravo družbeno koristnega dela v postopku določitve uklonilnega zapora, lahko vseeno predlog vloži najkasneje tri dni po vročitvi poziva za nastop izvrševanja uklonilnega zapora. Vendar predlog ne zadrži izvršitve. V kolikor je storilčev predlog odobren, sodišče pripravi konkretne naloge in predlog pošlje pristojnemu centru za socialno delo. Ta je potem dolžan glede na naloge, ki jih je naložilo sodišče najti ustrezno izvajalsko organizacijo. Center pripravi na podlagi razgovora in dogovora s

kandidatom, dogovora z izvajalsko organizacijo in na podlagi njegovih osebnostnih lastnosti in sposobnosti predlog, ki ga v 30 dneh posreduje sodišču. V kolikor pride do neopravljanja nalog ali izmikanja, je center dolžan o tem poročati sodišču.
Gre predvsem za primere, ko storilec ne želi ali ne more plačati naložene globe. Če storilec svoje naloge opravi, se uklonilni zapor ne izvrši in globa se ne izterja.
Trenutno je največ primerov nadomestne kazni izrečene za globe (prometni prekrški).

Leta 2006 je uklonilni zapor prestajalo 388 ljudi, leta 2007 pa že čez tisoč več, od tega v prvih devetih mesecih 947 ljudi. Med njimi so bili ljudje, ki so bili v zaporu zaradi zneska 40 evrov (Petrovec, 2008: 282).
V letnem poročilu generalne uprave za izvrševanje kazenskih sankcij za leto 2006, kot navaja Petrovec (2007: 276), stroški uklonilnega zapora skoraj enajstkrat presegajo dolgovane zneske. Vendar, kot Petrovec cinično doda, prinaša uklonilni zapor občutek pravičnosti in učinkovitosti, predvsem pa nove moči nad ljudmi.
Po navedbah spletnega portala 24.com (Brankovič, 2008) je v letu 2007 od 4.000 prekrškarjev, ki jim je grozil uklonilni zapor, prišlo za zapahe le nekaj 100, vsi ostali so se odločili za plačilo globe.
V letu 2008 je bilo v slovenskih zavodih 1.107 uklonilno zaprtih oseb, med njimi 53 žensk. Število zaradi prekrškov zaprtih oseb se je v primerjavi z letom 2007 zmanjšalo za 2,7 %. 88,3 % oseb je bilo v uklonilni zapor privedenih. Med odpuščenimi jih je več kot polovica plačala globo. Četrtina uklonilno zaprtih je uklonilni zapor prestajala v celoti, torej cel mesec. Po odsedenem mesecu so bili še vedno dolžni plačati globo. Se je pa odstotek oseb, ki so v celoti odsedeli cel mesec, v primerjavi z letom 2007 zmanjšal (poročilo UIKS 2008).

b.) Nadomestilo kazni zapora

Pred spremembo zakonodaje 1.11.2008 je veljalo po:

- Kazenskem zakoniku, 107. člen, 4. odstavek, Ur.l. RS, št. 95/2004 – UPB:

Kazen zapora do treh mesecev je mogoče izvršiti tudi tako, da obsojeni namesto kazni zapora opravi v obdobju, ki ne sme biti daljše od šestih mesecev, delo v korist humanitarnih organizacij ali lokalne skupnosti v obsegu najmanj osemdeset ali največ dvestoštirideset ur. To delo se razporedi tako, da ne moti obsojenčevih obveznosti iz delovnega razmerja. O

obliki takšne izvršitve odloča sodišče, ki je izreklo kazen na prvi stopnji, upoštevajoč objektivne in subjektivne okoliščine storilca in njegovo privolitev v tak način izvršitve kazni zapora. Če obsojeni ne izpolnjuje nalog, ki izvirajo iz opravljanja dela v korist humanitarnih organizacij ali lokalne skupnosti, lahko sodišče odredi, da se izrečena kazen zapora izvrši.

- Zakonu o izvrševanju kazenskih sankcij, Ur.l. št. 110/2006**,** UPB-1, 13. člen:

(1) Izvrševanje dela v korist humanitarnih organizacij ali lokalne skupnosti, s katerim sodišče nadomesti kazen zapora do treh mesecev, pripravi, vodi in nadzoruje uprava (za izvrševanje kazenskih sankcij) v sodelovanju s centrom za socialno delo (v nadaljnjem besedilu: pristojni center), pristojnim po predpisih o socialnem varstvu.
(2) Pristojni center obvesti sodišče, če obsojeni ne izpolnjuje nalog, ki izvirajo iz opravljanja dela v korist humanitarnih organizacij ali lokalne skupnosti.

Po spremembi zakonodaje 1.11.2008 velja po:

- Kazenskem zakoniku, 86. člen, 4. odstavek, Ur. l. RS, št. 55/2008):

Kazen zapora do dveh let se lahko izvrši tudi tako, da obsojeni namesto kazni zapora opravi (v obdobju največ dveh let) delo v splošno korist v višini najmanj osemdeset ali največ štiristo osemdeset ur. To delo se razporedi tako, da ne moti obsojenčevih obveznosti iz delovnega razmerja. O obliki take izvršitve odloča sodišče, ki je izreklo kazen na prvi stopnji, upoštevajoč objektivne in subjektivne okoliščine storilca in njegovo soglasje s takim načinom izvršitve kazni zapora. Z delom v splošno korist se ne more izvršiti kazen zapora, ki je bila storilcu izrečena za kaznivo dejanje zoper spolno nedotakljivost. Če obsojeni ne izpolnjuje nalog, ki izvirajo iz opravljanja dela v splošno korist, lahko sodišče odredi, da se izrečena kazen zapora izvrši.

- Zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o izvrševanju kazenskih sankcij, ZIKS-1c, 10.člen., Ur.l. št. 76/2008:

(1) Izvrševanje dela v splošno korist, s katerim sodišče nadomesti kazen zapora do dveh let, pripravi, vodi in nadzoruje center za socialno delo, pristojen po predpisih o socialnem varstvu

(v nadaljnjem besedilu: pristojni center) v sodelovanju z območnimi zavodi, pristojnimi za zaposlovanje. Dogovor o začetku opravljanja nalog, ki ga sklenejo obsojenec, organizacija, pri kateri bo delo opravljal in pristojni center, se šteje kot poziv za nastop kazni.

V spremenjenem 13. členu Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij lahko vidimo očitno razliko pri vodenju celotnega postopka. Zakonodajni organi so nalogo vzeli upravi za izvrševanje kazenskih sankcij in jo zdaj dodelili centrom za socialno delo. Prej so centri imeli nalogo sodelovanja z upravo, medtem ko po novi spremembi zakona vodijo postopke in sodelujejo z območnimi zavodi za zaposlovanje. Na to spremembo zakona so se zavodi odločno uprli in dali vedeti, da s tem problemom in reševanjem tega nimajo nič. Po tem dogodku so se oglasili tudi socialni delavci oziroma Skupnost socialnih delavcev, ki je mnenja, da tako neurejeno delo ne more potekati. Delo ter nerešeni primeri od 1. novembra 2008 stojijo v omarah, le redki primeri se rešujejo individualno. Poleg tega po novem zakon predvideva nadomestitev kazni zapora, prej za tri mesece, po novem za dve leti, kar je precejšnja sprememba. Velika razlika je med številom ljudi, ki so (bili) obsojeni na do tri mesece zapora in dve leti. S tem ko se je spremenil ta del člena zakona, se je bistveno povečala populacija ljudi, ki jim ta zakonska možnost pripada. S tem načeloma ne bi bilo povzročeno nič slabega, če le bi poskrbeli tudi za druge spremembe. Število ljudi, upravičenih za nadomestitev kazni zapora, se lahko poveča toliko, da obremeni celoten sistem dela nadomestne kazni. Spremembo občutijo tako socialni delavci in drugi strokovni delavci v postopku nadomestne kazni, izvajalske organizacije, v katerih se opravlja družbeno koristno delo in uporabniki sami. Če je nekdo, ki je do sedaj bil obsojen na denimo dva meseca zapora in je za to dobil x ur družbeno koristnega dela, potem bo nekdo, ki je dobil kazen leto in pol, dobil za opravit precej večje število ur. To torej pomeni, da bo nekdo opravljal družbeno koristno delo veliko dlje, mesto v organizaciji bo zato dalj časa zasedeno in bodo denimo drugi v čakalni vrsti za isto delovno mesto čakali bistveno dlje kot so do sedaj. V takem primeru bi bilo najbolje zaposliti več koordinatorjev (kar je tudi načrt) in povečati mrežo organizacij.

c.) Možnost v postopku odloga kazenskega pregona (Zakon o kazenskem postopku; Ur.l. RS, št. 96/04 - UPB, 162. člen)

Državni tožilec sme s soglasjem oškodovanca odložiti kazenski pregon za kaznivo dejanje, za katero je predpisana denarna kazen ali zapor do treh let in za kazniva dejanja, ki so spodaj

navedena pod točko 2., če je osumljenec pripravljen ravnati po navodilih državnega tožilca in izpolniti določene naloge, s katerimi se zmanjšajo ali odpravijo škodljive posledice kaznivega dejanja. Te naloge so lahko:

- odprava ali poravnava škode,
- plačilo določenega prispevka v korist javne ustanove ali v dobrodelne namene ali v sklad za povračilo škode žrtvam kaznivih dejanj,
- oprava kakšnega splošno koristnega dela,
- poravnava preživninske obveznosti.

Zaradi posebnih okoliščin je dopustno odložiti kazenski pregon tudi za kazniva dejanja omogočanja uživanja mamil po prvem odstavku 197. člena, velike tatvine po 1. točki prvega odstavka 212. člena, zatajitve po četrtem odstavku 215. člena, izsiljevanja po prvem in drugem odstavku 218. člena, poslovne goljufije po prvem odstavku 234.a člena, poškodovanja tuje stvari po drugem odstavku 244. člena, poneverbe po prvem odstavku 245. člena in izdaje nekritega čeka in zlorabe bančne ali kreditne kartice po prvem in drugem odstavku 253. člena Kazenskega zakonika; če je ovadba podana zoper mladoletnika pa tudi za druga kazniva dejanja, za katera je v Kazenskem zakoniku predpisana kazen zapora do petih let.

Če državni tožilec določi nalogo odprave škode iz 1. točke ali nalogo iz 3. točke, ki so zgoraj navedene, izvajanje dela pripravijo in vodijo centri za socialno delo ob sodelovanju državnega tožilca. Če osumljenec v roku, ki ne sme biti daljši od šest mesecev, za nalogo iz 4. točke pa ne daljši od enega leta, izpolni nalogo, se ovadba zavrže. O izgubi teh pravic, ki so navedene v 162. členu, mora državni tožilec poučiti oškodovanca, preden ta da soglasje po prvem odstavku tega člena. S splošnimi navodili, ki jih izda generalni državni tožilec, se podrobneje opredelijo posebne okoliščine, ki vplivajo na odločitev državnega tožilca o odložitvi kazenskega pregona.

Gre za alternativno reševanje izven kazenskega spora. Najpogosteje sodišča za tovrstne načine kaznovanja odločajo v primerih lažjih telesnih poškodb, manjših fizičnih napadov, premoženjskih deliktov, kaznivih dejanj zoper varnost javnega prometa in neplačevanje preživnine. Pri odločanju za odlog kazenskega pregona državni tožilec upošteva okoliščine, v katerih je bilo kaznivo dejanje storjeno, osebnost storilca, morebitne pretekle obsodbe in stopnjo kazenske odgovornosti. Postopek se lahko izvaja precej hitro. Potem ko državni tožilec dobi soglasje oškodovanca, se povabi z narokom tudi osumljenca, kjer mu določijo

naloge. Državni tožilec lahko upošteva predloge oškodovanca in pripravljenost osumljenca, vendar nanje ni vezan. Nato o nalogah državni tožilec izda sklep, iz katerega je razvidna naloga/e storilca in rok, v katerem jih je potrebno opraviti. Državni tožilec je v nekakšni vlogi mediatorja ali razsodnika, saj poskuša najti aktivne prispevke tako oškodovanca kot osumljenca in napravljeno škodo najhitreje in najbolje odpraviti. Zdi se, da v postopku odložilnega kazenskega pregona, ko ne sodeluje socialni delavec, državni tožilec prevzame njegovo vlogo. Za storilca je lahko tovrsten način povračila škode precej reflektiven. Način povračila škode je določen z namenom, da se storilca sooči z narejenim kaznivim dejanjem in posledicami. Sam lahko veliko prispeva k postopku in na koncu odloči, ali bo odlog kaznivega dejanja izvedel na predlagan način. Namen hitrega postopka je, da se storilec hitro rehabilitira in socialno integrira.

Za naloge iz druge točke, kjer ni navedena pomoč in sodelovanje centrov za socialno delo, je delo popolnoma prepuščeno državnim tožilcem. V kolikor se naloge iz izdanega sklepa tožilca izpolni v določenem roku, se ovadba zoper kazenski pregon ovrže in postopek je zaključen. V kolikor pa pride do neizpolnitve nalog, državni tožilec zoper njega vloži obtožni predlog in s tem se začne sodni postopek.

d.) Možnost v poravnalnem postopku (Zakon o kazenskem postopku; Ur.l. RS, št. 96/04 - UPB, 161.a člen)

Državni tožilec sme ovadbo ali obtožni predlog za kaznivo dejanje, za katero je predpisana denarna kazen ali zapor do treh let in za kazniva dejanja iz drugega odstavka tega člena, odstopiti v postopek poravnavanja. Pri tem upošteva vrsto in naravo dejanja, okoliščine, v katerih je bilo storjeno, osebnost storilca, njegovo predkaznovanost za istovrstna ali druga kazniva dejanja, kot tudi stopnjo njegove kazenske odgovornosti. Zaradi posebnih okoliščin je dopustno poravnavanje tudi za kazniva dejanja hude telesne poškodbe po prvem odstavku 134. člena, posebno hude telesne poškodbe po četrtem odstavku 135. člena, velike tatvine po 1. točki prvega odstavka 212. člena, zatajitve po četrtem odstavku 215. člena in poškodovanja tuje stvari po drugem odstavku 224. člena Kazenskega zakonika; če je ovadba podana zoper mladoletnika, pa tudi za druga kazniva dejanja, za katera je v Kazenskem zakoniku predpisana kazen zapora do petih let. Poravnavanje vodi poravnalec, ki je zadevo dolžan prevzeti v postopek. Poravnavanje se sme izvajati le s pristankom osumljenca in oškodovanca. Poravnalec je pri svojem delu neodvisen. Poravnalec si mora prizadevati, da je vsebina sporazuma v sorazmerju s težo in posledicami dejanj. Če se vsebina sporazuma

nanaša na opravljanje splošno koristnega dela, izvajanje sporazuma pripravijo in vodijo centri za socialno delo ob sodelovanju poravnalca, ki je vodil poravnavanje, in državnega tožilca. Ko prejme obvestilo o izpolnitvi sporazuma, državni tožilec ovadbo zavrže. Poravnalec je državnega tožilca dolžan obvestiti tudi o neuspelem poravnavanju ter razlogih za to. Rok za izpolnitev sporazuma ne sme biti daljši od treh mesecev. V primeru zavrženja ovadbe iz prejšnjega odstavka oškodovancu ne gredo pravice iz drugega in četrtega odstavka 60. člena tega zakona, o čemer ga mora poravnavalec poučiti pred podpisom sporazuma. S splošnimi navodili, ki jih izda generalni državni tožilec, se podrobneje opredelijo pogoji in okoliščine iz prvega odstavka tega člena ter posebne okoliščine iz drugega odstavka tega člena, ki vplivajo na odstop ovadbe v postopek poravnavanja.

Poleg zgoraj navedenih zakonov se centri za socialno delo opirajo tudi na:

- Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD
- Pravilnik o izvrševanju kazni zapora (Ur. l. RS, št. 102/00)
- Pravilnik o poravnavanju v kazenskih zadevah (Ur. l. RS, št. 114/04)

Delo koordinatorja nadomestne kazni in drugih ukrepov v splošno korist

Opis nalog koordinatorja za izvajanje nadomestne kazni opredeljuje **Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo**. V katalogu iz junija 2008 najdemo eno samo stran, ki pa naloge in delo koordinatorja opredeljuje bolj skopo. Razberemo lahko, da gre za vzpostavljanje in vzdrževanje oblik sodelovanja med tožilstvom, sodišči, zavodi za prestajanje kazni ter centri za socialno delo. Torej prva pomanjkljivost je ta, da morajo po novem centri sodelovati tudi z območnimi zavodi za zaposlovanje in tega ni opredeljenega v Katalogu.

Namen naloge:

- organizacija in vzdrževanje mreže organizacij, ki zagotavljajo možnost izvedbe alternativne zaporne kazni,
- vzpostavljanje možnosti za sodelovanje in izdelava protokolov sodelovanja.

Naloge koordinatorja:

- sodeluje z zavodom za prestajanje kazni pri pripravi, vodenju in nadziranju izvajanja nadomestne kazni obsojenca ali storilca;
- sodeluje in obvešča sodišče, če obsojeni ali storilec ne izpolnjuje nalog, ki izvirajo iz opravljanja dela v korist humanitarnih organizacij ali lokalne skupnosti;
- sodeluje s sodišči pri odločitvi izvršitve uklonilnega zapora oz. nadomeščanju plačila globe storilcev prekrškov z izvajanjem nalog v splošno korist in korist lokalnih skupnosti;
- sodeluje s poravnalci in državnim tožilcem, kadar se sporazum, dosežen v postopku poravnave med osumljencem in oškodovancem v kazenski zadevi, nanaša na opravljanje splošno koristnega dela;
- pripravi mnenje preden poravnalec sklene sporazum med osumljencem in oškodovancem, če se vsebina sporazuma nanaša na opravljanje splošno koristnega dela;
- sodeluje z državnim tožilcem, kadar ta zaradi odložitve kazenskega pregona osumljencu določi nalogo odprave ali poravnave škode ali nalogo oprave kakšnega splošno koristnega dela;
- evidentira in izbere mrežo organizacij, ki so pripravljene izvajati naloge alternativne kazni zapora;
- vzdržuje mrežo izvajalcev;
- sodeluje pri usposabljanju izvajalskih organizacij;
- pripravlja protokole sodelovanja med centri za socialno delo, sodišči, zavodi za prestajanje kazni in poravnalci po pravilniku o poravnavanju v kazenskih zadevah,
- analizira stanje v regiji (zbira podatke, ugotavljanja potrebe, analitično spremlja pojav).

Opravila:

- zbiranje in prenašanje informacij med izvajalci, ki zagotavljajo izvedbo alternativne zaporne kazni;
- izdelava protokolov sodelovanja;
- izdelava in posodabljanje seznamov organizacij ter prostih delovnih mest;

- strokovna podpora organizacijam pri pripravi pogojev za izvedbo alternativne zaporne kazni;
- spremljanje izvedbe posamezne alternativne zaporne kazni in izdelava zaključnega poročila.

(http://www.csd-slovenjgradec.si/sl/page/view/id/koordinacija-za-izvajanje-nadomestne-kazni-zapora-za-korosko)

Kadar imamo opravka z zapletenimi primeri, ki jih obravnava več institucij, je sodelovanje med institucijami nujno potrebno. Sodelovanje omogoča pretok informacij, o dogodku ali situaciji, za pregled različnih pogledov institucij na dogodek (Flaker, 2003: 60).
Socialni delavec sam ustvarja in širi mrežo institucij, ki so potrebne za izvajanje nadomestne kazni. Kot navajajo Zaviršek, Zorn in Videmšek (2002: 138) se nove službe, v tem primeru povezovanje z obstoječimi službami, načrtuje na podlagi potreb in želja uporabnikov. Tudi v primeru mreže institucij za izvajanje nadomestne kazni niso direktive in usmeritve prišle »od zgoraj«, s strani države, temveč se je mreža ustvarila in dopolnjevala na podlagi vezi, ki so jih vzpostavili socialni delavci. Te pa so bile lahko angažirane tudi s strani uporabnikov (prav tam).

Od 1. novembra 2008 je v veljavo stopila novela Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (http://www.mp.gov.si/nc/si/splosno/cns/novica/article//5946/). Novela govori predvsem o povečani možnosti pogojnih odpustov za tiste, ki so na prestajanju zaporne kazni prvič in ni daljša od pet let. S tem so se približali sodobnemu obravnavanju zaprtih in priprtih oseb, kar je sicer tudi v skladu z evropskimi zaporskimi pravili in tudi dokumenti Sveta Evrope. Eden od temeljnih ciljev je čim bolj učinkovito, ekonomično in strokovno izvrševanje kazenskih sankcij, pri čemer so zagotovljene vse pravice obsojencev kot tudi varstvo le-teh. Del novele govori o spremembah nadomestne kazni. Novela zakona naj bi prinesla pozitivne učinke na obremenjenost zaporov, saj lahko njen učinek pričakujemo že po dveh do treh letih od uveljavitve. Gre predvsem za to, da se razbremeni celotni sistem, od prostorov za prestajanje kazni, do osebja, ki tam dela, pa vse do državnega proračuna. Nove rešitve, ki jih prinaša novela, naj bi bile namenjene tudi večjim možnostim resocializacije in na splošno bolj pozitivnemu učinku na storilce. Kot alternativne možnosti kaznovanja novela navaja: poleg **dela v splošno korist** tudi **hišni zapor** in **vikend zapor**. V noveli je določen način izvršitve, nadomestitve in prestajanje zaporne kazni do dveh let z delom v splošno korist.

Zaradi dosedanje ozke opredelitve **»vikend zapor«** do sedaj ni povsem zaživel. Nove možnosti mu sedaj nudi novela, ki navaja, da lahko direktor zavoda obsojencem, ki so bili obsojeni na kazen zapora do 36 mesecev (po veljavni ureditvi šest mesecev), če niso bili obsojeni na kazen zapora zaradi storitve kaznivega dejanja zoper spolno nedotakljivost (po veljavni ureditvi je prišel institut v poštev le, če je obsojenec storil kaznivo dejanje iz malomarnosti, če so osebnostno urejeni in so redno zaposleni ali se izobražujejo, da med prestajanjem kazni zapora še naprej ostanejo v svojem delovnem ali izobraževalnem razmerju ter prebivajo doma, razen ob prostih dneh, praviloma na koncu tedna, ko morajo biti v zavodu).

V letnem poročilu za leto 2008 Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij RS zasledimo, da je v letu 2008 vikend zapor prestajalo 5 oseb. Večina od njih je bila redno zaposlena in zaradi prestajanja kazni ni prekinila delovnega razmerja. Med njimi je bil en študent, ki je med tednom obiskoval predavanja.

V novem dokumentu zasledimo tudi način izvrševanja hišnega zapora za obsojence na kazen zapora do devetih mesecev. **Hišni zapor** se lahko izvaja na stalnem ali začasnem prebivališču oziroma v javni ustanovi za zdravljenje in oskrbo, v kateri je oseba nameščena, to namestitev opravi sodišče s sklepom, prav tako sodišče s pomočjo policije izvaja nadzor.

»Z novelo se podrobneje urejajo tudi pravice obsojencev iz dela oziroma dela v okviru delovne terapije ter pravice, ki jim ne pripadajo oziroma so omejene. Delo obsojencev se bo stimuliralo na različne načine, tako da so zaporske ugodnosti v pretežni meri odvisne prav od dejstva ali obsojenec dela ali ne, izobraževanje obsojencev pa ima po novem enak status kot ga ima delo, saj je izobrazba izjemnega pomena pri uspešnosti socialnega vključevanja po prestani kazni ter konkurenčnosti na trgu delovne sile.«
(http://www.mp.gov.si/nc/si/splosno/cns/novica/article//6043/).

Prednosti alternativnih kazni:

- Nekateri avtorji trdijo, da se z uveljavljanjem alternativnih kazni, torej zamenjavo z zapornimi kaznimi, zmanjšuje nasilnost pravosodnega sistema.
- Zmanjšujejo se stroški, kar je za današnjo potrošniško družbo pomembno.
- Prihaja do povezav pravosodnega sistem z okoljem; preko teh povezav se oblikujejo javna mnenja, ki podpirajo takšen sistem in kaznovalno politiko.
- Predvsem primeren je ukrep za mladoletne prestopnike, saj denarno kazen, ki jim je naložena, navadno poravnajo starši, poleg tega pa zapor niti ni najbolj primeren ukrep.

- Poudarja se tudi resocializacijska funkcija in možnosti kombiniranja z drugimi sankcijami (denarno kaznijo in pogojno obsodbo).
- Nekateri avtorji poudarjajo, da ni stigmatizacije za nenasilne storilce.
- Če bi se sodišča pogosteje odločala za alternativne oblike kaznovanja, naj bi po mnenju nekaterih prišlo tudi do večje zmogljivosti sodišč.
- Med pozitivne stvari štejemo tudi to, da si lahko po opravljenem delu uporabniki najdejo službo v organizaciji ali vsaj povečajo možnosti za zaposlitev, predvsem tisti, ki so brez službe.
- Z zaporom izključujemo ljudi, ki so že izključeni in povečujemo izključenost.
- S tovrstnim nadomeščanjem kazni se zagotovo na nek način širijo socialne mreže in bogati socialni kapital. Dragoš (2004: 145) pravi, da je socialni kapital lociran v strukturi vezi med udeleženci in iz nje izhaja, ne izvira pa iz posameznikov oziroma njihovih sposobnosti, nagnjenj. »Struktura je odločilna za obstoj socialnega kapitala skozi lastnosti, kot so zaupanje, uporabnost informacij ter dostop do njih, veljavnost norm in učinkovitost sankcij, nadzorstvena razmerja ter vezi odgovornosti v skupini.« (prav tam).

Ustvarjajo se nova poznanstva, nove vezi, ki pa lahko obrodijo dosego novih ciljev, kar je tudi ena od štirih lastnosti socialnega kapitala, uspešnost. Dragoš (2002: 75-76) pravi, da z doseženim ali na novo pridobljenim socialnim kapitalom lahko (lažje) realiziramo določene cilje. Ideja govori o tem, da lahko posamezniki (ali skupine) aktivirajo svoje vire skozi medsebojne povezave.

Pomanjkljivosti alternativnih kazni:

- Med pomanjkljivosti lahko štejemo stroške, ki nastajajo ob uresničevanju novega koncepta, pomanjkanje specialne prevencije, ki bi bila zanesljiveje dosežena z izrekom zaporne kazni.
- Po mnenju nekaterih avtorjev med pomanjkljivosti lahko štejemo tudi povečanje socialnega nadzora.
- Porajajo se dvomi ali alternativne kazni pripomorejo k zmanjševanju povratništva.
- Prihaja do dilem, med njimi ta, da je pri nas obveljalo spoznanje, da je delo čast in ne kazen. Prav iz tega razloga se je delo umaknilo iz kazenskega zakonika, ostaja pa v Zakonu o izvrševanju kazenskih sankcij, ki je bilo samo drugače poimenovano, a s podobno vsebino. Obsojenci so bili dolžni delati, sicer so jih doletele druge sankcije.

Že v Zakonu o izvrševanju kazenskih sankcij iz leta 1978 so bili obsojenci dolžni delati, vendar so kasnejša navodila to spremenila. Obsojencev ni bilo mogoče prisiliti v delo, niti jih ni bilo možno sankcionirati zaradi odklanjanja. Danes je v zakonu posebno varovalo, da mora obsojenec privoliti v takšen način kaznovanja oziroma izvršitev kazni zapora, ki je zapisan v Kazenskem zakoniku RS 107.člen.

- Pojavljajo se težave pri odmerah kazni. Sodniki bi potrebovali bolj natančna navodila in različne kriterije za odmero kazni za podobna kazniva dejanja. Potrebna bi bila torej navodila za odmero kazni, pri katerih bi se opredelil tudi njen namen. Odmerjene kazni se precej razlikujejo med državami, glede na to kakšne kazni se odmerijo za določeno kaznivo dejanje (Petrovec, 2000: 88), predvsem kadar imamo opraviti z razliko med globami in zaporom. Denimo nekdo, ki dobi kazen 1000 €, mora oddelati 240 ur, nekdo pa, ki je obsojen na leto in tri mesece zapora, pa dobi 300 ur družbeno koristnega dela. Poleg tega se pojavljajo tudi velike razlike med isto kaznijo, denimo globo. V Ljubljani bo sodnik za 500 € globe prekrškarju naložil 120 ur, za isto globo pa bo sodnik v Kopru naložil 60 ur. Te podatke sem dobila pri socialnih delavcih, s katerimi sem opravila razgovor. Po mojem mnenju bi bila potrebna jasna navodila sodnikom, s katerimi bi si pomagali pri določitvi števila ur. Veljalo naj bi, da en dan družbeno koristnega dela pomeni x €.
- Eden od negativnih elementov je tudi občutek sramu, ki je neizbežen in odseva socialno kontrolo. Delo v splošno korist predstavlja odprt proces osramočenja in vzpostavlja kontrolo na več ravneh uporabnikovega bivanja z okolico (Knežević, 2008: 255-256).

Petrovec (2000: 91-93) kritizira *takratno* stanje. Navaja pa tudi, kako je delo prešlo iz sodišč na centre za socialno delo: »V zadnjem osnutku zakona o izvrševanju kazenskih sankcij najdemo določbo, s katero se sestavljavci predpisa to breme prevalili na center za socialno delo. Trinajsti člen (ZIKS) (*takratnega osnutka*) namreč pravi, da je »izvrševanje dela v korist humanitarnih organizacij ali lokalne skupnosti, s katerimi sodišče nadomesti kazen zapora do treh mesecev, pripravi, vodi in nadzoruje center za socialno delo, pristojen po predpisih o socialnem varstvu«. Pristojni center tudi obvesti sodišče, če obsojeni ne izpolnjuje nalog, ki izvirajo iz opravljenega dela v korist humanitarnih organizacij ali lokalne skupnosti. (prav tam). Petrovec »kritizira« naprej in pravi, da je v pristojnosti sodišč, da raziščejo subjektivne in objektivne okoliščine storilca in da na podlagi teh (ne) moremo sklepati, da je izrečeni ukrep z ali brez razlogov. Vsebinsko se lahko alternativna sankcija utemelji na podlagi

obsojenčeve integracije in manj kot represivni ukrep. Razmeroma pomembno je, da sodniki natančno opredelijo, na katere okoliščine so se opirali pri izreku alternativne kazni, ker je tako zahtevano moč razbrati vsaj iz namena zakonske norme. V kolikor pride do neuspeha pri izvrševanju nadomestne kazni, sodišče lahko odredi izvršitev kazni zapora. Pojavlja pa se tudi formalna razlika. V prvem primeru je sodišče v pravnem pouku zapisalo, da je pritožba možna na višje sodišče, v drugem primeru pa pravni pouk ni potreben, ker je obsojenec soglašal s predlagano sankcijo. Težko najdemo odločbo, zoper katero ni možna pritožba, ugovor ali kakšno drugo pravno sredstvo. Ob tem, da zoper odločbo ni možna pritožba pomislimo na zlorabo oblasti ali visoko stopnjo arbitrarnosti državnih organov. Po drugi strani je pa tudi res, da je bil obsojenec pred privolitvijo seznanjen z obsegom in naravo dela in je v to tudi sam privolil. Ko pa govorimo o pravici do pritožbe, ne smemo pozabiti na državnega tožilca. Le-ta se lahko pritoži z argumentom, da gre za modifikacijo izvršene kazni, ne pa tudi za drugačno kazen. V praksi se utegne dogajati, da v primeru, ko obsojenec predlaga drugačno izvrševanje zaporne kazni, sodišče odloča izven obravnave. V takem primeru bi moralo sodišče poslati sklep državnemu tožilcu, ki pa na tovrstnih obravnavah ni prisoten po uradni dolžnosti. Kadar sodišče odloča o zamenjavi zaporne kazni z alternativno na glavni obravnavi in o tem izdaja sklep, pa je državni tožilec po uradni dolžnosti prisoten. Poraja se vprašanje, ali lahko tudi državni tožilec predlaga alternativni ukrep. Poleg tega pa ima državni tožilec po 162. členu Zakona o kazenskem postopku možnost odrediti osumljencu opravo kakšnega splošno koristnega dela in zato odložitev kazenskega pregona. V tem primeru sicer ne gre za isto fazo kaznovalnega postopka, pač pa za odrejanje ukrepa, ki ga ima možnost državni tožilec. Zato je nesmiselno mu odvzeti to pravico tudi po izrečeni sodbi. Poleg tega pa bi moral imeti državni tožilec tudi možnost pritožbe v primerih kadar bi bili, po njegovem mnenju, utemeljeni razlogi za izvršitev zaporne kazni (Petrovec, 2000).

Sledi vprašanje, zakaj se sodišča pogosteje ne odločajo za tovrstne možnosti? Zaslediti je, da sodniki čakajo na jasen dogovor med ministrstvom za pravosodje in ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve, ki bi jasno opredelil in definiral celoten postopek in sistem. Po trditvah dr. Petrovca, so v tem času največ naredili vzgojitelji v zaporih. V nekaterih primerih so zaporniki izražali veliko željo po alternativnih sankcijah, ki so jih nekateri sodniki tudi uresničili. Kasneje se je pojavilo pravno mnenje, da je spreminjanje sodbe nezakonito. Problem se je torej ustavil zaradi komuniciranja in logistike med prej omenjenima ministrstvoma. Zato se žal družbeno koristno delo pojavlja kot posledica naključja ali dodatno vloženega dela. Dr. Petrovec pojasnjuje, da bi bilo za polno oživitev dela potrebno vložiti še

nekaj dodatnega dela s strani sodišč, pravosodja in centrov za socialno delo. (http://www.soncek.org/Arhiv_vecer_zaprimo_jih_pa_bo_mir28012005.htm)

Opaziti je, da se določene funkcije, ki so bile prej v pristojnosti državnih institucij (in ki so na področju s pravosodja) sedaj prestavljene na druge institucije, ki imajo bolj malo opraviti s pravosodjem, kot sta denimo center za socialno delo in zavod za zaposlovanje. Problem pa ni samo v tem, da se naloge prestavijo, pač pa v načinu, kako se to stori - brez predhodnega dogovora in sodelovanja. Centri za socialno delo, še bolj pa zavodi za zaposlovanje, so se, kot bi lahko pričakovali, odločno uprli. Niti eni niti drugi niso predhodno pristali na dodelitev tovrstne naloge. Poleg tega pa je bilo pri spremembi zakonodaje premalo pozornosti namenjeno finančni plati. Sedaj sodni spisi stojijo in ljudje negodujejo. Ali se je sam zakon in predviden postopek izvrševanja že v samem začetku izkazal za dobro mišljenega, ampak slabo izvedenega? Ali celo lahko potegnemo vzporednice med vse bolj represivnimi ukrepi in neuspehom, ki ga je doživela alternativna kazen z namenom, da ne uspe in se več pozornosti na račun neuspeha permisivnega načina kaznovanja pripiše represivnim načinom? Morda tudi od tod premik s pravnih institucij na socialne, ki v prvi vrsti s kaznovanjem nimajo nič. Ker se represivna politika kaznovanja vse bolj uveljavlja in ker si na nek način ljudje želijo zločine vedno bolj kaznovati, alternativne oblike kaznovanja izgubljajo na pomenu in namenu.

Prenos odgovornosti za zadovoljevanje osnovnih potreb iz državnih na nedržavne lahko komercialne ali prostovoljne organizacije najdemo pod izrazom privatizacija, podobno je tu, le da se tu srečujemo s prenosom iz ene državne organizacije na drugo in, da ne gre ravno za zadovoljevanje osnovnih potreb. Tako izviren proces privatizacije kot tudi slednji je označen za negativnega. Privatizacija družbenih služb pri socialnih delavcih je pojmovana kot prehod od ene državne k nedržavni alokaciji storitev (Rus, 1990: 323). Tu tudi ne govorimo ravno o ukinjanju javnih institucij in vračanju klientov v neformalne skupnosti, pač pa je neka paralela med preložitvijo nalog pravnih institucij socialnim.

Zanimivo je tudi, da po eni strani želimo urediti zakonodajo in izvajanje na področju alternativnih oblik sankcij, po drugi strani pa so poslanci leta 2008 sprejeli novelo kazenskega zakonika, ki predvideva tudi dosmrtni zapor. Vse skupaj je precej kontradiktorno. Kaznovalna politika je torej vedno bolj avtoritarna in represivna, na drugi strani pa se v istem hipu spremeni tudi zakonodaja za nadomestno kazen. Ali ni morda celo precej jasno, v kakšno smer je bila narejena spremembe zakonodaje? Morda z namenom, da se postopoma nabirajo sodni spisi in se postopki vlečejo ter se za uporabnike in izvajalce (centre, izvajalske organizacije) zdi nadomestna kazen vse prej kot dobra ideja?

Problem, ki se med drugim pojavlja zdaj je, kdo krije nastale stroške. Osebe, ki opravljajo družbeno koristno delo naj bi bile zavarovane za primer nezgode pri delu in poklicne bolezni. Poleg tega nastajajo tudi stroški za prevoz na delo in prehrano. Do sedaj je te stroške nosila uprava za izvrševanje kazenskih sankcij, zdaj naj bi pa po novem te stroške kril zavod za zaposlovanje. Le-ta ne vidi svoje vloge pri nadomestnem kaznovanju. Nekako naj ne bi ta dejavnost sodila v njihovo pristojnost. Čeprav po drugi strani gre za delo in posredovanje dela. Zavod se je od te funkcije popolnima umaknil. Po eni strani gre res za posredovanje dela, vendar je pa vseeno to vezano na kazensko sankcijo. Vsak, ki opravlja neko delo, naj bi imel opravljen tudi izpit o varstvu pri delu in požarni varnosti. Torej, kdo je odgovoren za to področje? Drugi problem, ki se pojavlja je, da so koordinatorji za opravljanje tega dela na centru zaposleni le za polovični delovni čas. Trenutno je 12 koordinatorjev, ki opravljajo delo za polovični delovni čas, torej jih je za polni delovni čas zaposlenih le 6. Delo je preobsežno za polovični delovni čas. En koordinator ima precej veliko območje dela. Povezuje se s sodiščem, tožilcem, organizacijami in drugimi centri ter s kandidati. Poleg tega je njegova naloga tudi nadzor, ki pa ga je potrebno opraviti v organizaciji, torej na terenu. Obseg občin je lahko tako velik, da socialni delavec potrebuje tudi uro vožnje v eno smer, da pride do želene organizacije, matičnega centra ali kandidata. Na tem mestu se srečujemo s precejšno časovno stisko. Po mnenju koordinatorjev (intervju Radio Slovenija 2) se srečujejo s preobremenjenostjo hkrati pa so mnenja, da bi morali število koordinatorjev potrojiti, če ne celo početveriti. Potrebno je veliko časa in energije, da sodeluješ z organizacijami, jih obiskuješ in vzdržuješ mrežo. Bilo bi potrebno jasno opredeliti delo in vlogo koordinatorjev in po novem tudi zavoda.
(http://www.rtvslo.si/modload.php?&c_mod=rtvoddajeradio&op=show&func=read&c_menu=2&c_id=138).

Izkušnje z alternativnimi kaznimi

Na Valu 202 smo lahko 5.2.2009 v oddaji Aktualna tema zasledili pogovor več ljudi, ki so vpleteni v proces nadomestne kazni. Med drugi so v studio povabili tudi uporabnika. Njegovo mnenje o alternativni kazni: »Pa to družbeno koristno delo je, da koristimo državi s tem, da se umaknemo kriminalu, ker v zaporu bi se zagotovo še kaj novega naučil. Tako pa ostaneš zunaj, delaš po ustanovah, kjer je to možno in se rešiš iz zapora in koristiš državi kot delavec. Oddal sem prošnjo na centru za socialno delo in na sodišče, kjer se to obravnava, in vse kaže bolj pozitivno, da bo, ker uradno bi jaz zdajle trenutno že mogel biti notri, bi mogel bit že v

zaporu. Samo se je sodnica odločila, da ne bo dala ovadbe naprej, zato da se dogovorimo za družbeno koristno delo. Predlagal sem samo, da mi ni treba povračati ničesar, zato ker od tukaj pa do tja kjer bi delal, imam pet minut vožnje in sem se odrekel vsem stroškom, da odslužim svojo kazen in to je to.«
(http://www.rtvslo.si/modload.php?&c_mod=rtvoddajeradio&op=show&func=read&c_menu=2&c_id=138)

Regina Cipot, ravnateljica gimnazije Murska Sobota pravi, da alternativna kazen ni primerna le za odrasle, pač pa se njeni pozitivni učinki lahko uporabljajo že mnogo prej. Na spletu sem zasledila, kako Gimnazija Murska Sobota uporablja kot eno od vzgojnih metod tudi alternativni ukrep. S tem dijakom omogočajo, da razvijajo pozitivno miselno naravnanost, kritično mišljenje, realno in predvsem zrelo oblikovanje vrednot. V samem procesu izrečenega alternativnega ukrepa je namen ta, da dijak odkriva, kakšne so njegove norme in kakšne so univerzalne, kakšne so interesne dejavnosti, spoznava formalne in neformalne norme obnašanja. Mnenja so, da izrečeni vzgojni ukrepi, kot tudi neopravičene ure, ne dosegajo svojega namena. Alternativni ukrep ni mišljen kot kazen, pač pa kot nekakšen način spreminjanja vedenja in popravilo storjenih napak. Razlika je predvsem v tem, da se delo prikazuje kot vrednoto in ne kazen. Le tako se lahko skozi opravljeno delo dijaki počutijo koristno, sklepajo nova prijateljstva in novo znanje. Namen izrekanja tovrstnih ukrepov je spodbujanje socialno bolj sprejemljivega vedenja, drugačen vzgojni način popravljanja napak, izboljševanje neprilagojenega vedenja in tudi delikventnosti. Svoj prosti čas in sposobnosti se s temi ukrepi koristi v dobrobit drugih (spodbijanje altruizma). Ukrepi tudi spodbujajo k doslednejšemu upoštevanju socialnih pravil in norm. Skozi izvajanje ukrepov dijaki spoznavajo sebe, osebnostno rastejo, spreminjajo samopodobe, vzpostavljajo stike. Posreden namen je tudi, da se izboljša vzdušje v razredu, da mladostniki razmišljajo o sebi in svojih dejanjih, da se samoocenjujejo. Pri tem prihaja tudi do razvijanja občutka socialne odgovornosti do posameznika in skupnosti. Program, ki so si ga zastavili, pa ima posamezne faze: načrtovanje in priprava programa, pričetek delovanja programa, faze delovanja in evalvacija. Ukrepi se lahko navezujejo na najrazličnejše naloge kot so: pomoč strokovnemu osebju, učiteljem, varnostniku, čiščenje okoli šole, pomoč v kuhinji in jedilnici, pospravljanje na šoli, izdelovanje plakatov, organiziranje vrednostno obarvanih akcij (zbiranje starega papirja, stekla, oblek za humanitarne organizacije), čistilne akcije, priprava okroglih miz in tribun na aktualne teme, vključevanje dijakov v kulturno in umetniško življenje, obiskovaje kulturnih prireditev, gledališki abonma, izdajanje razrednega časopisa, pomoč starejšim na domu,… »Cilj vseh teh in podobnih nalog je vzgajanje za strpnost in spoštovanje pravil

obnašanja, zmanjšanje vzgojne in učne problematike, izboljšanje šolske klime, dvig motivacije za šolsko delo, intelektualna in čustvena angažiranost, oblikovanje dijakove osebnosti in vrednosti ter vzgojno delo«, navaja ravnateljica šole Regina Cipot. Je pa celoten proces vzgojnih ukrepov zastavljen tako, da dijaki dosežejo določene cilje, kot so: krepitev socialnih in etičnih vrednot, vsestransko osebnostno dozorevanje, odkrivanje novih osebnostnih potencialov, izboljšanje nestabilne samopodobe, pozitivna naravnanost do življenja in sprejemanje drugih oseb, lažje odločanje za nadaljnje šolanje, zmanjševanje občutka negotovosti, manjvrednosti, večja notranja kontrola, dvig samozavesti, razvijanje identitete,… Na drugi strani pa imamo lahko tudi prejemnike pomoči, ki jim tako delo prinese sprostitev, razvedrilo, navezovanje prijateljskih stikov, doživljanje ugodnih čustev, spodbujanje njihovega socialnega razvoja, ublažitev socialnih stisk (osamljenost, zapuščenost,…). Razrednik sestavi seznam udeležencev, denimo vsakih 14-30 dni, glede na neprimerno vedenje in izostanke od pouka dijakov. Nato z ukrepi seznani starše otrok in od njih pridobi soglasje za alternativne ukrepe. Tako se vzpostavi neka mreža sodelovanja med dijakom, njegovimi starši, razrednikom, ostalimi učitelji in svetovalno službo. Celoten proces je refleksija dejanj za vse, predvsem pa za dijake, ki se učijo iz lastnih izkušenj in storjenih napak. Tako učencem kot tudi staršem je to nov način soočanja z neprimernim obnašanjem in preventiva poti neopravičenim in opravičenim izostankom. Svoje opravljeno delo lahko ocenjujejo s pomočjo primerjave zmanjšanja neopravičenih ur, šolskega uspeha in vedenja dijakov (http://ms.e-podpora.si/solska-obvestila/alternativni-ukrep-2.html).

2 PROBLEM

Sama tema me je zanimala vse od opravljanja obvezne praske v četrtem letniku. Ko sem izvedela za spremembo zakonodaje in posledično tudi za ustavitev postopkov, se mi je odločitev za ta naslov in raziskavo zdela še bolj zanimiva. Zanimalo me je, zakaj je sprememba zakonodaje prinesla upor socialnih delavcev in zavoda za zaposlovanje. Moja raziskava se je dotaknila tudi dela pred spremembo zakonodaje. Z vprašanji sem želela raziskati, kaj je pravzaprav botrovalo temu, da so se stvari ustavile, kaj je bilo dobrega in slabega pred spremembo zakonodaje, kje vse vidijo udeleženci v procesu nadomestne kazni problem, prednosti, pomanjkljivosti in rešitve ter predloge. Prav tako me je zanimalo, kaj imajo povedati o samem kaznovanju in kazenski politiki udeleženi v procesu nadomestne kazni. Cilj raziskave je bil ugotoviti, kje se je zataknilo in kaj se da narediti, spremeniti.

H1: Prevladujejo pozitivni učinki uporabe nadomestne kazni.

H2: Zakonodaja povezana z nadomestno kaznijo je premalo jasna.

H3: Slovenska kaznovalna politika je vedno bolj represivna.

H4: Socialni delavci kažejo pozitiven odnos do nadomestne kazni.

3 METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave, model raziskave in spremenljivke

Uporabila sem kvalitativno raziskavo, ker je za raziskovanje problema bolj smiselna z vidika raziskovanja položaja raziskovalcev. Kot pravi Mesec (1997: 23), je prvo strateško načelo, da raziskovalec prisluhne ljudem in upošteva njihov pogled na položaj. Želela sem slišati, kaj imajo povedati moji sogovorniki iz različnih področji o nadomestni kazni pri nas. Odprta sem bila za raznolike podatke. Dejansko gre za stvarne življenjske probleme uporabnikov in strokovnih delavcev. Hotela sem raziskati stališča, mnenja, občutja in vedenje posameznikov. Kvalitativna raziskava mi je ponujala poglobljene odgovore na raziskovane vsebine kot bi mi jih masovno prinesla kvantitativna, pri čemer bi si z odgovori težko pomagala pri razumevanju problema samega.

Raziskava je bila sekvenčna (Mesec, 1997: 29). O celotni temi sem nekaj vedela že iz prakse in to je botrovalo ideji za naslov diplomske naloge. Nekateri problemi so mi bili znani že od prej. Problem je bil formuliran, nastal je s spremembo zakonodaje in posledično z ustavitvijo vseh postopkov nadomestne kazni. Nato se je začelo zbiranje gradiva vseh vrst in pisanje teorije. Raziskavi je sledilo reformuliranje problemov oziroma hipotez. Vsakokrat, ko sem v literaturi zasledila pomanjkljivosti in težave, sem širila krog raziskovanja ter sogovornikov.

Raziskovala sem po načelu raznolikih metod (Mesec, 1997: 31), kar je pri meni pomenilo, da sem raziskovala iz različnih virov, opazovalcev. S tem sem zajela tudi več zornih kotov problema. Različni ljudje prinašajo v raziskavo različne perspektive in poglede na problem. Vsak pogovor, ki sem ga opravila, mi je dal nekaj podatkov, ki sem jih lahko uporabila v naslednjem intervjuju.

Zavedam se, da rezultati niso statistični odraz populacije, so pa jasni indikatorji težav, s katerimi se srečujejo različne službe in uporabniki nadomestne kazni pri nas.

Raziskava je bila eksplorativna ali poizvedovalna. Ker je področje nadomestne kazni pri nas bolj slabo raziskano in ker mi ni znana nobena obsežna raziskava o tem, je bilo to zame precej neodkrito področje. Namen je bil odkriti čim več problemov, jih formulirati in postaviti preverljive hipoteze. V okviru raziskave se nisem trudila proučiti celotne populacije, temveč sem se omejila na manjše število ljudi.

3.2. Merski instrument in viri podatkov

S pol strukturiranimi intervjuji sem želela priti do podatkov oziroma odgovorov, ki mi morda niso prišli na misel in ki morda niso bili del moje teorije. Želela sem pustiti nekaj odprtega

prostora za misli, čustva, sodbe in ostalo, česar sama nisem opazila. Torej, pustiti prostor za razmišljanje in možnost empatije v uporabnikovo doživljanje situacije. Spraševanje je potekalo individualno in v naprej dogovorjeno. Intervjuji so potekali od 13. 05. do 11. 06. 2009. V intervjuje je bilo vključenih pet oseb. Na poziv k intervjuju so se odzvali z vseh centrov za socialno delo, na katere sem naslovila prošnjo in na izvajalsko organizacijo, nobenega odziva ali kakršnega koli odgovora pa nisem dobila s strani skupnosti centrov za socialno delo in zavodov za zaposlovanje kljub temu, da sem jih povabila dvakrat. Vprašalnik je sestavljen iz prvega splošnega dela, kjer sem spraševala o objektivnih in subjektivnih dejstvih. Drugi sklop se nanaša na nadomestno kazen kot koncept, tretji sklop so vprašanja usmerjena v prihodnost. Vprašanja so formulirana tako, da sprašujejo o objektivnih stvareh (koliko časa že delate na tem področju, koliko primerov ste že imeli,...) in po precej subjektivnih doživljanjih (mnenja, stališča, izkušnje…). Tudi sama sem se pri spraševanju srečevala s prednostmi in pomanjkljivosti, kot jih navaja Mesec (1997: 114). S spraševanjem sem se lahko neposredno soočila z razlago in pomenom nekega vedenja, v mojem primeru je bil to neke vrste bojkot socialnih delavcev, ki mi je prinašal odgovor na neustrezno spremenjeno zakonodajo. Druga prednost neposrednega spraševanje je, da izzovemo skrite podatke, kar se je pri meni izkazalo kot nezadovoljstvo in dvomi nekaterih udeleženih. Poleg tega sem se pri spraševanju srečevala tudi z odzivom udeleženih v procesu nadomestne kazni. Nestandardizirano spraševanje mi je dalo možnost poglobljenega iskanja doživljanja čustev, stališč in mnenj. Vprašanja so zastavljena tako, da se nanašajo na preteklost, sedanjost in prihodnost. Nekatera vprašanja so bila težka v smislu, da so intervjuvanci na njih težje odgovarjali. To je ena od tistih pomanjkljivosti, ko je sogovornik soočen z vprašanjem, o katerem predhodno ni nikoli razmišljal.

3.3. Populacija in vzorčenje

Podatke sem zbrala na podlagi vzorčenja, zajela sem del populacije in rezultate posplošila na celotno populacijo. Zame so vzorec predstavljali regijski koordinatorji za nadomestno kazen na centrih za socialno delo za ljubljansko, celjsko in obljubljansko regijo 1, izvajalska organizacija v ljubljanski regiji, torej tisti, kjer se dejansko ukvarjajo z nadomestno kaznijo in uporabniki nadomestne kazni. Skupaj sem opravila 5 intervjujev, moji sogovorniki so bili: dr. Dragan Petrovec, zaposlen na Inštitutu za kriminologijo na Pravni fakulteti v Ljubljani, Ana Zakšek, socialna delavka na CSD Domžale, Gordana Čižman, socialna delavka na CSD Moste-Polje, Mateja Brinovec-Lesjak, socialna delavka na CSD Celje in Zvone Špringer,

služba vzdrževanja in varovanja objektov in stanovalcev, zaposlen v Domu starejših občanov Šiška.

Izbrala sem si neslučajnostni vzorec. Zaradi velike oddaljenosti sem bila omejena na okoliške centre in organizacije. Menim, da je bil moj vzorec po eni strani priročen, saj sem si izbrala ljudi, ki so mi bili prostorsko blizu in po drugi strani namenski, saj sem dobila podatke, kjer delo nadomestne kazni teče ali pa sem imela podatke o osebah, ki so sodelovali v procesu nadomestne kazni in se potem omejila na kontaktne osebe.

3.4. Zbiranje podatkov

Intervjuji so potekali večinoma v organizacijah, kjer so intervjuvanci zaposleni. Eden od intervjujev je potekal telefonsko zaradi velike krajevne oddaljenosti in časovne stiske. Med intervjuji, ki sem jih opravila, sem bila skoraj vedno, razen v enem primeru, (ko je bila poleg prisotna tudi izredna študentka Fakultete za socialno delo) sama z intervjuvancem. Pri intervjujih s socialnimi delavkami so se pojavljale motnje kot so trkanje, obiski kolegic in zvonjenje telefonov. Pogovore sem snemala s snemalnikom na mobilnem telefonu. Pri eni od socialnih delavk sem dobila pripombo, da bi lahko vprašanja posredovala v naprej, da bi se lahko intervjuvanka na njih pripravila. Odziv na mojo prošnjo pri sodelovanju so v večini primerov sprejeli z veseljem. Pri nekaterih vprašanjih so si intervjuvanci morali vzeti nekoliko več časa in tudi niso mogli odgovoriti ali pa se niso mogli opredeliti. Z mojimi podvprašanji sem želela pomagati sogovorniku pri odgovoru, možno pa je, da sem s tem tudi vplivala na odgovor. Intervjuji so potekali dalj časa kot sem pričakovala.

3.5. Obdelava in analiza podatkov

Po končanih intervjujih sem gradivo pretipkala iz posnetkov, ki sem jih posnela s snemalnikom na računalnik v obliki dvogovora. Pogovori so natipkani skoraj dobesedno. Skoraj zato, ker sem vseeno včasih morala povedi preoblikovati tako, da so berljivi. Za obdelavo in urejanje sem uporabila računalniška programa Microsoft Word in Excel. Potem sem si naredila kopije natipkanih intervjujev in v njih podčrtala relevantne dele, ki so pomembni za mojo raziskavo in so odgovarjali na postavljena vprašanja. Vprašanja so bila razdeljena v tri sklope: splošno, nadomestna kazen kot koncept in v prihodnosti. Skozi celoten intervju sem bila pozorna na povedi, ki so kakor koli odgovarjali na katero koli vprašanje. Tako sem si poleg podčrtane povedi napisala še številko vprašanja, na katerega poved ponuja odgovor. Tako denimo sem podatke, ki so se nanašali na kraj in čas dela, pozitivne in

negativne izkušnje uporabnikov in institucij, odziv le-teh in dodatna znanja ter veščine označila s številko 1, kar pomeni sklop Splošno. Številka 2 je pri podčrtanih stavkih pomenila, da se odgovor nanaša na vprašanje o osnovnem namenu kazni in tako dalje. Tovrstno označevanje (podčrtovanje) in posledično številčenje sem izbrala zato, ker se je lahko nekje v sredini intervjuja pojavil med pogovorom odgovor na vprašanje iz začetka. Poleg tega so si bili intervjuji različni, pogovori so se razvijali v različne smeri, podvprašanja sem postavljala različno, glede na to, v katero smer je pogovor šel in kjer sem videla, da bi se dalo izvedeti še več. Tako sem dobila celoten pregled nad povedmi, ki so relevantne za mojo raziskavo in ki odgovarjajo na vprašanja. Spodaj navajam številke in sklope, po katerih sem razvrstila stavke:

1. Splošno

a) kje delate in koliko časa

b) izkušnje pozitivne/ negativne, št. primerov

c) odziv uporabnikov/ institucij

d) dodatna znanja/veščine

Nadomestna kazen kot koncept

2. osnovni namen kazni
3. odnos do nadomestne kazni
4. prednosti nadomestne kazni
5. pomanjkljivosti nadomestne kazni
6. ali nadomestna kazen socializira?
7. jasnost zakona
8. problem ustavitve postopkov
9. ovire
10. politični vpliv
11. vedno bolj/manj represije

V prihodnosti

12. popravki, spremembe
13. rešitve predlogi

Povedi, ki so podčrtane in oštevilčene, so mi predstavljale osnovo za nadaljnje kodiranje. Med njimi so enoznačni odgovori.

Primer:

UL: Zdaj sva na nek način že odgovorila na naslednje vprašanje. Ali se vam zdi, da je kaznovalna politika vedno bolj/manj represivna?

DP: Vedno bolj represivna (11).

Ponekod je bilo potrebno iskati odgovor v več povedih oziroma odgovorih, ali ga izluščiti iz konteksta. Odgovor na eno vprašanje pa je lahko skozi pogovor prinesel različne odgovore na različna vprašanja. Zato je bilo še toliko bolj smiselno relevantne dele odgovorov oštevilčiti.

Primer:

UL: In zakaj recimo že pred spremembo zakonodaje v nekaterih centrih ni dobro delovalo?

DP: To je bila pa čisto samo politika posamičnih centrov. Tako kot različne institucije kjerkoli in kamorkoli gremo gledati nekje boljše delajo pa če vzamemo pod lupo zdravnike, sodnike, advokate, notarje, nekateri bolje delajo nekateri slabše in tega ne smemo posploševati, ampak tega se jaz spomnim že iz časov, ko smo iz zaporov vzpostavljali stike s centri za socialno delo tudi za druge stvari je nekaterim to delo zelo dobro teklo, z drugimi povprečno, s tretjimi sploh ne. Zdaj vem, da imajo centri za socialno delo vse več birokratskih nalog in vse manj tistih, zaradi katerih so bili ustanovljeni in obstajajo tako, da to je neka dodatna ovira. Največja ovira pa je ta formalna, po kateri se je izvrševanje tega ukrepa popolnoma ustavilo (5, 8, 9). Gre namreč za to, da je pravosodje, ne da bi se dogovorilo s pristojnim ministrstvom, socialnim, da skrajšam, izdalo izbiro odločbo, po kateri je naložilo vse breme izvrševanja, vključno s finančnim bremenom, centrom za socialno delo, ki pa so se, povsem razumljivo, uprli. Prvič nimajo zagotovljenih sredstev, drugič pa se tako ne postopa (8). Ne moreš neke obveznosti prenesti na drugega, ne da bi bilo to v dogovoru. Posledica te nespodobnosti pravosodja in po drugi strani morda tudi okornosti in podobne nespodobnosti socialnega ministrstva, da bi se dogovorili (8,9). Ti dve instituciji sta odgovorni za razumno ukrepanje na tem področju, je pa zdaj to, da nimamo alternativne sankcije.

Besede ali besedne zveze, ki sem jih podčrtala sem nato prepisala v tabelo ali pa poskušala iz (več) podčrtanih povedi razbrati odgovor. To sem nato razvrstila po vprašanjih. Ponekod se ni dalo jasno razbrati, kakšen je odgovor. Na tistih mestih sem uporabila znak / (kot ni odgovora ali ni jasen) ali pa sem napisala, da je odgovor mešan (denimo izkušnje so tako pozitivne kot negativne in nobena od njih ne izstopa ali prevladuje).

Tabela 2

1. Splošno					
	DP	**AZ**	**GČ**	**MBL**	**ZŠ**
a) Kje delate in koliko časa (z nadom. kaznijo)?	Inštitut za kriminologijo na Pravni fakulteti /	CSD Domžale; Junij 2006	CSD Moste-Polje; April 2005	CSD Celje April 2005	Dom starejših občanov Šiška 2005
b) Izkušnje +/- št. primerov*	- nima izkušenj /	- dobre in slabe - l. 2008: 244	- več pozitivnih l.2008: 560	- več pozitivnih l.2008: 456	- več pozitivnih /
c) Odziv uporabnikov/institucij	/ /	- uporabniki: mešan - institucije: mešan	- uporabniki: mešan - institucije: dober	- uporabniki: mešan - institucije: /	- uporabniki: mešan - institucije: dober
d) Dodatna znanja/ veščine	- nekaterim ne bi škodila	/	/	- delovno pravna zakonodaja	/

Nadomestna kazen kot koncept					
	DP	**AZ**	**GČ**	**MBL**	**ZŠ**
2. Osnovni namen kazni	- rehabilitacija	/	- socializacija	- retribucija - rehabilitacija	/
3. Nad. kazen - odnos	- naklonjen, dober odnos	- naklonjen, dobro	- naklonjen, dober odnos	- naklonjen, dober odnos	- naklonjen, dober odnos
4. Prednosti nad. kazni	- možnost blažjega kaznovanja - zmanjševanje stroškov zapora	- zadovoljstvo uporabnika - (nova) zaposlitev - zadovoljstvo izv. institucije	- zadovoljstvo uporabnika - samopotrditev uporabnika - razbremenitev zaporov - zmanjšanje stroškov zapora - zadovoljstvo izv. institucije	- zadovoljstvo uporabnika - zadovoljstvo izv. institucije - samopotrditev uporabnika	- zadovoljstvo uporabnika - zadovoljstvo izv. institucije - samopotrditev uporabnika

5. Pomanjkljivosti nad. kazni		- delavna nesposobnost uporabnikov	- neurejeno zavarovanje, povračilo stroškov	- neurejeno zavarovanje, povračilo stroškov	- neizvajanje
	- preobremenjenost z birokracijo - uporabnost mreže za sodnike - premalo izvrševanja - premalo izvajanja - pomanjkanje kadrov	- neprimerni uporabniki - prevelik obseg dela - neurejeno zavarovanje, povračilo stroškov - premalo izvajanja	- prevelike čakalne dobe za izvajanje - prevelik obseg dela - zastaranje kazni - pomanjkanje kadrov	- prevelike čakalne dobe za izvajanje	- zastaranje kazni
6. Ali socializira?	/	- da	- da	- da	- mogoče
7. Jasnost zakona	- da	- ne	- ne	/	/
8. Kje je problem?	- ni predvidenih financ - neusklajenost med ministrstvi	- nedorečenost - nejasnost - ni predvidenih financ	- finance - nedorečenost - neusklajenost med ministrstvi	- finance - nedorečenost	- nedorečenost - nejasnost
9. Ovire	- formalne ovira - nedogovor med vpletenimi - finance - pomanjkanje kadra	- pomanjkanje časa - ponekod slaba odzivnost institucij - slaba mreža - nedogovor med vpletenimi - vpletenost zavoda	- vpletenost zavoda - finance - pomanjkanje kadra - pomanjkanje časa	- finance - formalne ovire	/
10. Politični vpliv	/	Verjetno	- da	- da	- ne
11. Vedno bolj/manj represivno	- vedno bolj	- vedno bolj	- vedno bolj	- ja in ne	/

V prihodnosti	DP	AZ	GČ	MBL	ZŠ
12. Popravki, spremembe	- ne	- osredotočiti se na delovno sposobne - večja jasnost - ureditev financ - prenos dela na matične centre	- večja vpletenost stroke pri oblikovanju zakonov - vrnitev k prvotnemu zakonu - ponovno sodelovanje z Upravo** - podpora izdaj. organizacijam	- vrnitev k prvotnemu zakonu	/
13. Rešitve, predlogi	- spodbuda k izrekanju /izvrševanju - organizacija dela - navodila - ureditev kadrov in financ - posvet - priporočila za vse vpletene - delo na mreži - birokratska razbremenitev	- delo na mreži - navodila - priporočila	- več sodelovanja med vsemi vpletenimi - razširitev nadomestne kazni - možnost, da sodnik naloži delo - opredelitev stroškov - delo na mreži - usposobiti izvajalske organizacije	- usposabljanje - podpora političnega sogovornika	- čim prej urediti zadevo, da stvari ne bodo predolgo stale

Tabela 2 prikazuje odgovore na vprašanja vseh intervjuvancev.

Legenda:

/ - odgovora ni ali ni jasen

*Število primerov: samo v letu 2008, brez izostankov iz leta 2007

** Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij RS

4 REZULTATI IN RAZPRAVA

Z izjemo enega, so vsi moji sogovorniki neposredno vpleteni v proces nadomestne kazni. DP je vrsto let zaposlen na Inštitutu za kriminologijo na Pravni fakulteti v Ljubljani. Kot sogovornik je bil zanimiv s stališča, da je avtor več člankov in besedil, ki se nanašajo na nadomestno kazen, vendar pa stika z uporabniki nima. Ostali sogovorniki so v stiku z uporabniki nadomestne kazni tako rekoč od začetka izvajanja leta 2005, le ena sogovornica se je timu regijskih koordinatorjev za nadomestno kazen pridružila leto kasneje. Kot omenjeno, eden od sogovornikov nima stikov z uporabniki, ostali pa imajo v večini bolj pozitivne izkušnje kot negativne. To pomeni, da na splošno prevladujejo dobre izkušnje, pri eni od sogovornic pa odgovor ni bil dovolj jasen, bilo pa je jasno, da ima tako dobre kot slabe izkušnje. Iz intervjujev je mogoče razbrati, da se število primerov letno povečuje (*AZ: Jaz nimam toliko zadev, imam pa problem, ker imam tole regijo. Bom pogledala. (gre do omare)*. *Vseh prejetih v letu 2008 sem imela 244. Potem pa sem imela še nekaj nerešenih iz 2007*. *Potem pa te, ki so bili od 1.11.2008, ki jih sploh* nisem zaključevala.; *GČ: Ta številka je vsako leto drastično naraščala. To res pomeni drastično. In sicer, če smo imeli v letu 2007 290 primerov, leta 2008 pa 560.)* Odziv uporabnikov pri treh od štirih sogovornikov, ki so imeli z njimi stike, je bil mešan, kar pomeni, da so imeli tako dobre kot slabe izkušnje. Pri odzivu institucij so rezultati precej različni. Prvi sogovornik načeloma (izjema je ena raziskava, ki je bila opravljena med sodniki) nima stikov z institucijami, ki se kakorkoli ukvarjajo z nadomestno kaznijo. Ena od sogovornic ima tako dobre kot slabe izkušnje, kar pomeni, da je odziv mešan. Zanimivo, da sogovornika, ki skupaj sodelujeta v procesu nadomestne kazni, ocenjujeta odziv institucij dobro. Pri zadnji sogovornici nisem dobila odgovora na to vprašanje. Pri drugi sogovornici je bilo med pogovorom zaznati, da ima kar precej težav z vzpostavljanjem in vzdrževanjem mreže zaradi pomanjkanja časa, medtem ko je v Ljubljani in Celju odziv institucij v mreži boljši. Institucije si želijo sodelovanja, koordinatorji pa mrežo lažje vzdržujejo. Ugotovimo lahko, da so pri sodelovanju v mreži izvajalskih organizacij odzivi zelo različni. Regije so precej specifične. Če za ljubljansko velja, da so pripravljene in želijo sodelovati, je denimo z obljubljansko regijo drugače. Morda bi bilo pričakovati večjo kohezijo in pripravljenost za sprejemanje ljudi izven velikih mest nekje na podeželju ali v manjših mestih. Žal se je tu zasavska regija in obrobje Ljubljane pokazalo za precej nezaupljivo in zaprto regijo. Med seboj se regije precej razlikujejo po številu primerov, organizacij, načinu sodelovanja in izkušnjah. To je odvisno od okolja, od sodnikov (ki izrekajo tovrstne kazni), od ljudi (morda v Zasavju na to vpliva tudi velika brezposelnost) in

verjetno tudi deloma od koordinatorja. Pri vprašanju o dodatnih znanjih in veščinah ni bilo posebnih ugotovitev. Samo dva sogovornika sta odgovorila, in sicer, da dodatna znanja in veščine ne škodijo, ni pa to glavna ovira. Druga sogovornica je bila mnenja, da bi morda potrebovali znanje iz delovno pravnega področja. Predvidevam, da predvsem zato, ker je sedaj zmeda v zvezi z zavarovanjem pri delu in povračilu stroškov. Poleg tega se pojavlja dilema, kdo prevzema odgovornost za osebe, ki so napotene na delo in niso zavarovane ali pa celo so zavarovane, ampak niso sposobne opravljati dela. Sodnik nekomu odobri prošnjo za nadomestno kazen, socialni delavec pa naj bi našel delo zanj. Kot je bilo razvidno iz pogovorov, je za nekatere osebe kar težko najti delo. Poleg tega pa v tem vmesnem času ni bilo možno napotenih oseb zavarovati, zaradi česar so se socialne delavke počutile na nek način odgovorne za njihovo varnost. V drugem delu smo se dotaknili kaznovanja. Prvi sogovornik je mnenja, da je namen kazni rehabilitacija. Ena od sogovornic pravi, da je namen socializacija, tretja pa rehabilitacija in retrubicija. Dva sogovornika na to vprašanje nista dovolj jasno odgovorila. Z izjemo prvega sogovornika so imeli ostali po mojem mnenju kar nekaj težav z odgovarjanjem na to vprašanje. Najverjetneje niso točno razumeli, kaj jih sprašujem. Zanimivo je predvsem to, da so bili vsi moji sogovorniki v naslednjem vprašanju o naklonjenosti in odnosu do nadomestne kazni enotni. Vsi imajo do tovrstne kazni dober in pozitiven odnos, četudi nekateri niso jasno izpostavili, kaj je po njihovem mnenju namen kaznovanja. Na nek način se zavedajo pozitivnega učinka ukrepa. Odgovor je povezan z naslednjim odgovorom o prednostih in pomanjkljivostih nadomestne kazni. Odgovori so jasno pokazali, da ima nadomestna kazen veliko prednosti (zadovoljstvo uporabnika in institucij, samopotrditev uporabnika, možnost blažje kazni in zmanjšanje stroškov zapora, razbremenitev zaporov), njene pomanjkljivosti pa so tako rekoč v večini vezane samo na nejasnost ali nedorečenost v zvezi s postopkom. Nihče ni videl v sami kazni nič slabega, pomanjkljivosti so predvsem procesne oziroma formalne (preobremenjenost/ prevelik obseg dela, pomanjkanje časa, prekomerna birokracija, neurejeno zavarovanje, premalo ali nič izvajanja, prevelike čakalne dobe, zastaranje,…). Z odgovorom na prednosti in pomanjkljivosti so sogovorniki tudi dejansko potrdili svoj dober odnos do tovrstnega kaznovanja in naklonjenost. Vidi se, da so težave v veliki večini samo procesne oziroma formalne, vendar se jih da spremeniti. Ni videti, da bi kdo od sogovornikov menil, da je ta način kaznovanja slab. Trije sogovorniki so bili mnenja, da tak načina kaznovanja socializira, eden je odgovoril da mogoče, eden ni odgovoril na to vprašanje. Ena od sogovornic je tudi navedla primer, ki po njenem mnenju kaže na to, da se je uporabnik socializiral (ko sta dva uporabnika preko nadomestne kazni kasneje dobila delo). Večina mojih sogovornikov (štirje

od petih) vidijo problem v nedorečenosti. Velik problem je tudi v tem, da ni predvidenih financ oziroma so finance na splošno problem, poleg tega pa je tudi problem nejasnost in neusklajenost med ministrstvi. Ponovno se vidi, da ni problem v sami kazni, pač pa v pomanjkljivostih postopkov in izvrševanju. Stvari, kot kaže, niso dovolj jasno zastavljene. Med pogovorom sem zasledila, da so morali socialni delavci sodelovati med seboj, da so lahko stvari stekle (*MBL: Tako, da smo si bolj kot ne v celoti kar slovenski koordinatorji nadomestne kazni med seboj pomagali. Vsak je kaj naredil, pripravil, naštudiral in smo si to izmenjali na teh aktivih).* Odgovori mojih sogovornikov so jasno podprti s primeri, ki jih zasledimo v intervjujih. Ovire sogovorniki vidijo v financah, ne-dogovoru med vpletenimi, pomanjkanju časa in kadra, vpletenosti zavoda; ena od sogovornic je celo rekla slaba odzivnost institucij ter slaba mreža. To je, kot se je izkazalo, tudi precej odvisno od okolja oziroma regije. Iz ovir, ki jih vidijo moji sogovorniki, se jasno razbere, da gre ponovno v večini primerov za formalnosti. Finance so ključnega pomena, da stvari stečejo in tečejo. V štirih od petih intervjujih je bil izpostavljen problem in ovira finance. Menim, da so sogovorniki dajali občutek ogorčenosti, da je bila sprememba zakonodaje narejena brez pravih sogovornikov, brez izboljšanj in je stanje le poslabšala. Ne razumejo, kako naj bi nov zakon prinesel izboljšave, če pa so se stvari celo ustavile. Prav tako se ne vidi vloge zavoda za zaposlovanje, ki je po novem vključen v spremembo zakona. Pojavljajo se ovire, kot so pomanjkanje časa in kadra, ki jih občutijo tako zaposleni kot tudi uporabniki in institucije. Dve sogovornici sta omenili tudi dolge čakalne vrste. Pri političnem vplivu na kaznovalno politiko so bila mnenja zelo različna. Eden od sogovornikov ni dal jasnega odgovora, saj je menil, da je to težko vprašanje in nanj v tistem trenutku ni imel odgovora. Dve socialni delavki sta bili mnenja, da ima vpliv, ena pravi, da ima verjetno vpliv. Zadnji sogovornik pa je prepričan, da politika nima vpliva na način kaznovanja. Verjetno je to vprašanje precej težko, pa vseeno sem nanj dobila odgovor. To vprašanje je tudi zelo subjektivno, saj na odgovor vpliva tudi lastno politično prepričanje in dejanske izkušnje. Morda so prav zaradi slednjih nanj odgovorile le socialne delavke, ki spremembe zakonodaje verjetno najbolj občutijo. Trije sogovorniki so mnenja, da je kaznovalna politika vedno bolj represivna, ena pravi, da po svoje je in ni (daljša zaporna kazni, vendar tudi vedno več možnosti alternativnih kazni), zadnji sogovornik na vprašanje ni odgovoril. Vprašanja vezana na prihodnost so si bila dokaj podobna. Pravzaprav 12. odgovor na nek način ponuja rešitve na pomanjkljivosti iz 5. vprašanja in na vprašanji 8 in 9. Prvi sogovornik meni, da v samo zakonodajo ni potrebno vnesti sprememb. Odgovor je takšen verjetno tudi zato, ker sogovornik ni podrobno seznanjen s spremembo zakonodaje (UL: Sedaj, kolikor sem brala članke in nek intervju, sem zasledila,

da je ta sprememba zakonodaje naletela tudi na hud odpor zavodov za zaposlovanje, na katere so tudi naslovili ta zakon. Povzamem star in nov 13. člen Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij; DP: Aha, o tem premalo vem.). Na podlagi tega sklepam, da tudi težko vidi in predlaga spremembo zakonodaje. Socialne delavke pa so bile na tej točki kar precej izčrpne. Svoje odgovore so povezale, kot že rečeno, z odgovori na 5. vprašanje, torej spremembe, ki bi bile potrebne, da bi stvari ponovno stekle in bi se nekatere stvari v izvajanju izboljšale: osredotočiti se na delovno sposobne uporabnike, zakon naj bo jasen, uredijo naj se finance, ki so namenjene za tovrstno izvajanje, prenos dela nadomestne kazni na matične CSD-je, kar je že nekje ideja, da bi se spremenilo. Pri spremembi in oblikovanju zakonodaje bi bila potrebna večja vpletenost stroke, konec koncev dobra praksa, izkušnje socialnih delavcev in ostalih vpletenih v procesu nadomestne kazni v sodelovanju s pravniki lahko prinese dober zakon. Prvoten zakon, brez naknadnih sprememb, je bil po mnenju ljudi dovolj dober, vendar je potreboval popravke. Torej vrnitev k prvotnemu zakonu, ki ga je potrebno dopolniti in spremeniti z nekaterimi spremembami. Ponovno naj se vrne (glavna) vloga uradu za izvrševanje kazenskih, od koder tudi izhaja izvajanje kazni, v sodelovanju s CSD-ji. Izvajalskim organizacijam, ki sprejemajo različne ljudi na delo in se s tem soočajo z raznimi težavami, naj se ponudi podpora, morda kakšno izobraževanje. Zadnje vprašanje se nanaša na spremembe, ki bi bile potrebne. Tu gre morda bolj za popravke, ki bi delo in izvajanje izboljšali. Prvi sogovornik je mnenja, da bi bilo potrebno spodbuditi sodnike k izrekanju tovrstnih kazni, na podlagi mnogih pozitivnih učinkov, ki jih tovrstno kaznovanje nudi. Predvsem pa vidi nekatere organizacijske predloge, kot so večja organizacija dela (predvsem na CSD-jih), ureditev kadrov in financ (opredelitev stroškov), delo na mreži, predvsem pa birokratska razbremenitev CSD-jev. Poleg tega bi bila potrebna neka jasna navodila za izvajanje (torej ne sprememba zakonodaje, kot je trdil tudi v prejšnjem odgovoru), morda posvet in priporočila za vse vpletene. Prav tako sta se v nekaterih točkah strinjali naslednji sogovornici, denimo: delo na mreži, nekakšna navodila in priporočila vsem, prav tako pa več sodelovanja med vsemi vpletenimi. Ena od sogovornic je bila mnenja, da bi lahko nadomestno kazen razširili. Mislim, da je bilo to mišljeno kot pogostejša uporaba, poleg tega pa tudi možnost, da ne se ne bi izvajalo samo na predlog uporabnikov, pač pa tudi kot »kazen«, ki jo lahko naloži sodišče. Ponekod se to že pojavlja. Dilema je morda v tem, da je to lahko razumljeno kot prisilno delo. Prav tako dve intervjuvanki menita, da bi bilo potrebno opraviti kakšno usposabljanje (verjetno bolj mišljeno za izvajalske organizacije). Pojavil se je tudi predlog, da bi lahko celotno zadevo ali reševanje le-te bilo podprto s strani političnega sogovornika/ov. Kot je bilo tudi v drugem intervjuju omenjeno, sama nadomestna kazen ni

dovolj pereča tema ali pa ni podprta s strani politikov, medijev, da bi bila rešena po hitrejšem postopku. Primer je bila tema in zakonodaja, ki se nanaša na (družinsko) nasilje. Medijska in politična propaganda sta pomagali, da so se stvari nekoliko premaknile in uredile na področju nasilja pri nas. In zadnji predlog, ki je pravzaprav pika na i, da se stvari čim prej uredijo in da ne bodo predolgo stale, saj lahko pride do zastaranj.

Vprašanje ostaja, kaj je pravzaprav glavni problem? Ali problem predstavlja zakonodaja? Torej je vlada sprejela pomanjkljiv zakon in ga potem spremenila s še manj jasno novelo?! Drugi vzrok lahko predstavlja kaznovalna politika. Morda celotna kaznovalna politika ni pravilno zastavljena ali pa je zastavljena v napačno smer. Tendence kaznovalne politike so lahko bile zapisane v času, ko ni bilo toliko represije. Poleg tega na usmerjenost le-te vpliva tudi politična sestava, menjava vlad in ministrov. Nekateri se verjetno določenim problemom poskušajo izogniti, jih ignorirati ali pa v ospredje, pred oči javnosti, razgrnejo drug problem. Poleg tega ne moremo popolnoma izključiti političnih interesov in ali so ti interesi tudi dejanski? Na žalost nam je vse prepogosto vzgled Amerika, včasih tudi s stvarmi, ki žal niso najbolj za vzgled. Tako menim, da je imela delno tudi Amerika vpliv pri oblikovanju nekaterih elementov kaznovalne politike. Marsikatera ameriška zvezna država se ne more pohvaliti s svojo kaznovalno politiko, saj se nekatere še vedno poslužujejo smrtne kazni. Tudi na splošno je vedno več nadzorovanja in represivnejšega kaznovanja, morda zaradi nekaterih nesrečnih dogodkov ali pa zaradi vzbujanja strahu in lojalnosti državi na račun večje kontrole in podredljivosti njenih državljanov. Tu smo si, po mojem mnenju, vzeli za vzor in vzgled napačne države, medtem ko bi lahko bila za vzgled severna Evropa. Lahko pa problem ni zakonodaja ali kaznovalna politika, pač pa je problem izvajanje. Na samo izvajanje pa nimata prva dva morebitna problema vpliva. Lahko predpostavljamo, da z zakonodajo ni nič narobe in da ima kaznovalna politika prave smernice. Morda gre pri izvajanju za pomanjkanje komunikacije, za pomanjkanje kadra, znanja,… Moje ugotovitve se nagibajo prav k vsem trem možnim vzrokom. Literatura, predvsem pa intervjuji kažejo, da je problem v zakonodaji, da je problem v tendencah kaznovalne politike, ki je vedno bolj represivna in ne nazadnje najdemo problem tudi pri izvajanju. Skratka, ne moremo najti enega krivca za nastalo situacijo. Težko je najti in izločiti en vzrok za nastale težave, vendar pa lahko delamo na več različnih področjih, da problem odpravimo ali ga zminimaliziramo.

Ker je bil v mojo raziskavo zajet le delček populacije, intervjuji predstavljajo premajhen vzorec, da bi rezultate lahko posploševali. Bolj kot jasne odgovore na hipoteze, sem dobila

informacijo za postavljene hipoteze. Zelo verjetno pa bi se rezultati ujemali ali kazali veliko podobnost, če bi izvedla večjo raziskavo, ki bi dovoljevala posploševanje.

H1: Hipoteza sprejeta.

Štirje od petih sogovornikov imajo izkušnje z uporabniki. Od teh štirih imajo trije več pozitivnih izkušenj, eden ima tako dobre kot slabe. Poleg tega isti štirje ocenjujejo odziv uporabnikov kot mešan, torej je odziv dober in slab. Pet sogovornikov kaže pozitiven odnos do tovrstnega kaznovanja, ker v njem vidi več prednosti kot pomanjkljivosti. Omembe vreden je tudi odziv institucij, ki je dober ali mešan in njihovo zadovoljstvo, ki je omenjeno med prednostmi nadomestne kazni. Štirje od petih odgovarjajo, da je prednost nadomestne kazni zadovoljstvo uporabnika. Poleg tega pa trije menijo, da tovrsten način kaznovanja socializira. Menim, da se kažejo pozitivni učinki uporabe nadomestne kazni in, kot dokazuje statistika omenjena v literaturi in v raziskavi, se vsako leto povečuje število izrečenih nadomestnih kazni. Skozi intervjuje lahko zasledimo nekaj omenjenih zgodb, ki prikazujejo pozitivne učinke nadomestne kazni, kot so nova zaposlitev, samopotrditev, občutek vrednosti, ipd.

H2: Hipoteza sprejeta.

Na vprašanje o jasnosti zakona sta dva odgovorila, da zakon ni jasen, eden pravi, da je, medtem ko druga dva nista neposredno in jasno odgovorila na to vprašanje. Nejasnost in nedorečenost vidijo moji sogovorniki kot problem. Poleg tega vidijo ovire v formalnostih. Del odgovorov o pomanjkljivostih se nanaša na nejasnost zakona. Tu mislim predvsem na neurejeno področje zdravstvenega zavarovanja in povračila stroškov. Glede na to, da sta na direktno vprašanje o jasnosti zakona odgovorili dve socialni delavki (od treh) in imajo le-te neposredno možnost izkusiti jasnost zakona pri izvajanju le-tega menim, da drži, da je zakon premalo jasen. Opiram se na dejstvo, da so socialni delavci tisti, ki v tem primeru izkušajo uporabnost zakona in iz prakse vedo, da zakon ni jasen.

H3: Hipoteza sprejeta.

Trije od petih sogovornikov so jasno odgovorili, da je kaznovalna politika vedno bolj represivna. Eden na to vprašanje ni odgovoril, ena sogovornica pravi, da je in ni bolj represivna. Na nek način bi resnično lahko rekli, da imamo na eni strani vedno več možnosti različnega kaznovanja, med drugim tudi alternativnega, kar prinaša paleto možnosti, da izbiramo, kako in na kakšen način bomo kaznovali. Na drugi strani pa je državni zbor sprejel

odločitev, da imamo v kazenskem zakoniku dosmrtni zapor. Ta dolžina prestajanja kazni vpliva tudi na druge izrečene kazni. S tem povečamo na nek način (mersko) lestvico in vplivamo na izrečene dolžine drugih kazni.

H4: Hipoteza delno sprejeta.

Vsi vprašani imajo do tovrstnega kaznovanja pozitiven in dober odnos, med njimi vse tri socialne delavke. To lahko povežemo tudi z njihovimi izkušnjami, ki so v večini primerov pozitivne. V kazni večinoma vidijo tudi socializacijsko funkcijo. Od vseh sogovornikov sem skozi pogovor dobila občutek, da je možnost blažjega, drugačnega načina kaznovanja dobra izbira. Kot se je tudi izkazalo, moji sogovorniki nimajo pripomb na sam način kaznovanja.

5 SKLEPI

Nadomestna kazen, kot alternativni način kaznovanja, prinaša veliko prednosti za državo, uporabnike, zapore, izvajalske organizacije in tudi za socialne delavce ter druge vpletene. Ponuja blažji način kaznovanja, kažejo se znaki zadovoljstva uporabnikov in izvajalskih institucij, za uporabnike je to nek način samopotrjevanja. Poleg tega je to eden od načinov, kako razbremeniti zapore in osebje, ki je v njih zaposleno. Na drugi strani pa je sam proces ugodnejši tudi iz finančnega vidika za državo. Zastoj, ki je nastal, je mogoče odpraviti in povrniti delovanje v prvotno stanje, ob tem pa še dodati spremembe. Pojavile so se formalno procesne težave, ki jih je potrebno odpraviti. Slabo urejeno ali neurejeno ostaja področje kadrov, financ, izvajalske mreže, primernost uporabnikov, zavarovanje uporabnikov pri delu, povračilo stroškov na/iz dela, prevelik obseg dela ali birokratska obremenjenost strokovnih delavcev. Problem je v nejasnosti ali nedorečenosti zakona in tudi v spremembi zakona, ki je bila sprejeta leta 2008. Sogovorniki kljub formalnim težavam menijo, da je način kaznovanja dober in imajo do njega pozitiven odnos. Prav tako menijo, da takšen način kaznovanja socializira in se zavedajo vseh pozitivnih učinkov. Ker se moji sogovorniki zavedajo vsega tega, si želijo to področje urediti in imajo kar nekaj predlogov, rešitev in sprememb.

In kakšno vlogo ima pri nadomestni kazni socialno delo? Socialno delo je administracija, izvrševanje sprejetih zakonov. Vendar je tudi pokazatelj uporabnosti ter učinkovitosti zakonov. Socialno delo je skozi preverjeno prakso našlo kar nekaj argumentov v prid nadomestni kazeni. Osebo s tovrstnim ukrepom ne izoliramo, pač pa jo pustimo v njenem socialnem okolju, je ne iztrgamo ven in s tem ne pretrgamo socialni vezi. Tovrstna kazen ima manj učinkov na zasebno sfero, ne izločimo je iz službenega okolja. Prinaša možnost resocializacije. Zapor prinaša institucionalizacijo in stigmatizacijo, margino. Poleg tega pa je smisel zapora izolacija in osamitev, ki naj bi bil ukrep samo v primeru, ko ni druge poti (kadar nekdo predstavlja nevarnost za druge in zase). Predstavljal naj bi skrajno možnost in skrajno obliko resocializacije, predstavlja talionsko načelo »zob za zob«. Tako pa se je izvorni namen zapora že davno izgubil. Zapor za krajše dobe (nekaj mesecev ali celo nekaj dni) je iz socialnega vidika nepotreben. Vseeno pa so pomembni tudi dolgoročni vplivi zapora ali na drugi strani nadomestne kazni za ljudi. Za marsikatero (predvsem blažjo) kazen zapor prinaša več negativnih učinkov. Kakšno je sporočilo državljanom, kadar jih pošljemo v zapor ali jih oglobimo in kakšno je sporočilo, kadar jim ponudimo možnost nadomestne kazni? Kakšna je misel ali namen, ki ga izražamo z načinom kaznovanja?

6 PREDLOGI

Moji sogovorniki so imeli kar nekaj predlogov, kako ponovno spraviti v zagon delovanje nadomestne kazni, sama pa sem skozi literaturo našla tudi nekaj idej. Dejstvo je, da s takim zakonom ni mogoče delati, zato se je tudi v samem začetku spremembe zakonodaje izvajanje ustavilo. Najbolje je začeti tam, kjer je problem najbolj očiten. Način in sama sprememba zakonodaje ni bila izpeljana s pomočjo strokovnjakov, ki imajo dejansko opraviti s tovrstnim delom na terenu. Druga stvar v spremembi zakonodaje je način, kako se je stvar odvijala. Izvzeti urad za izvrševanje kazenskih sankcij, naložiti celotno odgovornost centrom za socialno delo in povrh vsega še vključiti javne institucije, ki s tovrstnim delom nimajo nič, se je več kot očitno izkazalo za napačno potezo. Predlog je, naj se pripravi ponovna sprememba zakona, v kateri se predvidi organe, ki so dejansko povezani z izvajanjem nadomestne kazni in s strokovnjaki s tega področja. V tem primeru so strokovnjaki predvsem socialni delavci, strokovni delavci iz urada za izvrševanje kazenskih sankcij, sodniki, predstavniki izvajalskih organizacij, predstavniki vlade in ne nazadnje tudi pravniki s tega področja. Po mojem mnenju se lahko oblikuje dober zakon le na podlagi izkušenj iz dobre prakse v kombinaciji s pravno podlago in zmožnostmi, ki jih imajo organi v celotnem procesu. Jasno je potrebno določiti, kakšna je vloga socialnega delavca, vloga sodnika, predstavnika izvajalske organizacije, uporabnika, predstavnika urada ali zapora. Definirati naloge, dolžnosti in obveznosti, ki pripadajo vsakemu udeleženemu v procesu. Tako je potem jasno, kaj kdo dela, kako in kakšne so možnosti. Tu se je do sedaj izkazalo, da so socialni delavci morali sami izoblikovati določene procese izvajanja, pri sodnikih pa smo lahko videli neenotnost izrečenih kazni glede na storjeno kaznivo dejanje. Ko imamo enkrat opredeljene naloge, lahko oblikujemo postopke procesa izvajanja. Najbolj smiselno je, da je glavna vloga dodeljena uradu za izvrševanje kazenskih sankcij. Predlog je (ki naj bi že bil omenjen ali pa je že celo v obravnavi), da se delo prenese na matične centre. Tako se razbremeni koordinatorje (ki bi svojo funkcijo še opravljali) z njihovim delom (birokracija in terensko delo) in se večina nalog prenese na matične centre oziroma na primerno število socialnih delavcev. Ohrani naj se vloga regijskega koordinatorja kot nekakšnega vodjo vseh socialnih delavcev v njegovi regiji za nadomestno kazen (morda bi bila lahko njegova vloga gradnja in vzdrževanje mreže, poleg drugih stvari). Sodnikom naj se predlaga ali naj se jih spodbudi k številčnejšemu izrekanju tovrstne kazni, prav tako naj se jim predstavi izvajalska mreža, da bi imeli na voljo pregled in seznam organizacij ter vrste del. Opredeli naj se finančna postavka za tovrstne storitve, konec koncev je vseeno, na katero ministrstvo gre denar iz državnega proračuna.

Uredi naj se zavarovanja oseb pri delu in povračilo stroškov. Vsi napoteni na delo naj imajo opravljen zdravniški pregled ter varstvo pri delu ter požarno varnost. Za to je prav tako potrebno nameniti postavko, definirati komu je namenjena, kdo je do nje upravičen. Uporabniki naj bodo le tisti, ki so sposobni opravljati delo, pred tem naj o tem odloči nekdo na podlagi pregleda (zdravnik) ali pa naj to velja vsaj za tiste, ki se morda po mnenju socialnega delavca zdijo nespodobni ali manj spodobni za delo. Država naj ponudi podporo socialnim delavcem, sodnikom in izvajalskim organizacijam. Slednji bi lahko bili deležni tudi drugi strokovnih usposabljanj.

7 LITERATURA

- *Alternativne zaporne kazni*, 2003. http://www.mladina.si/dnevnik/24-09-2003-alternativne_zaporne_kazni/ (junij, 2009).
- Bavcon, Ljubo. 2000. *Uveljavljanje novih institutov kazenskega materialnega in procesnega prava*. Raziskava številka 124: 84-94. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
- Bloch, A. H. in Geis. 1962. *Man, Crime and Society.* New York.
- Bošnjak, Marko. 2005: Premišljevanja ob knjigi Dr. Dragan Petrovca Kult žrtve. *Kult žrtve*. Ljubljana: GV založba.
- Brankovič, Jure. 2008. *Uklonilni zapor discipliniral kršitelje*. Ljubljana. (junij, 2009). http://24ur.com/novice/slovenija/uklonilni-zapor-discipliniral-krsitelje.html
- Bukovec, Tomaž. 2004. *Modra luč prinaša življenje. Obsojenci v domu za upokojence*. http://www.gasilci.org/modules/news/article.php?storyid=262&keywords=toma%9E+bukovec (februar, 2009).
- Center za socialno delo Slovenj Gradec. *Koordinacija za izvajanje nadomestne kazni zapora za Koroško*. http://www.csd-slovenjgradec.si/sl/page/view/id/koordinacija-za-izvajanje-nadomestne-kazni-zapora-za-korosko (februar, 2009).
- Center za socialno delo Škofja Loka: *Regijska koordinacija za izvajanje nadomestne kazni in ostalih ukrepov v splošno korist*. http://www.csd-skofjaloka.si/index.php?option=com_content&task=view&id=58&Itemid=76 (maj, 2009).
- Center za socialo delo Kočevje. *Regijska koordinacija za izvajanje nadomestne kazni in ostalih ukrepov v splošno korist.* http://www.csd-kocevje.si/index.php?option=com_content&task=view&id=38&Itemid=75 (maj, 2009).
- Cipot, Regina. 2007. *Alternativni ukrep*. http://ms.e-podpora.si/solska-obvestila/alternativni-ukrep-2.html) (januar, 2009).
- Čačinovič, Vogrinčič, Gabi. 2002. Koncept delovnega odnosa v socialnem delu. *Socialno delo* 41, št. 2: 91-96.
- Čačinovič, Vogrinčič, Gabi. 2006. *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Časopis za kritiko znanosti. 1993. *Po zaporu – kako naprej?* Št. 156-157. Ljubljana.
- Dragoš, Srečo. 2002. Socialni kapital. Dragocena, nejasna in nevidna dobrina. *Socialno delo* 41, številka 2: 71-89.

- Dragoš, Srečo. 2004. *Omrežja socialne opore prebivalstva Slovenije. Socialna omrežja: Izvor socialnega kapitala*. Ljubljana: Inštitut RS za socialno varstvo.
- Feguš, Primož. 2006. Alternativne kazni zaporu. *Pravna praksa* 25, številka 1: 16-18.
- Fenton Norman. 1965. *A Handbook on the use of Group Couselling in Correctional Institutions*, Sacramento.
- Filipčič, Katja. 1997. O namenu kaznovanja (slepa ulica absolutnih teorij). *Pravna praksa* 16, številka 17/18: 42-43.
- Flaker, Vito. 2003: *Oris metod socialnega dela. Uvod v katalog nalog centrov za socialno delo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Foucault, Michel. 1975. *Nadzorovanje in kaznovanje*. Nastanek zapora. Edinson Gallimard. Ljubljana: Krtina.
- Janžekovič, Klavdija. 2007. *Resocializacija zapornika* (specialistično delo). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Kadunč, Zoran. 2003. *Onkraj zločina in kazni*. Ljubljana: Študentska založba.
- Kazenski zakonik. Ur. l. RS, št. 95/2004 (KZ-UPB1) in Ur.l. RS št. 55/2008 (KZ-1).
- Knežević, Mladen. 2008. *Penologija u socijalnom radu (i socijalni rad u penologiji*). Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- *Letno poročilo za leto 2008.* 2009. Ljubljana: Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij.
- Ministrstvo za pravosodje. 2008. *Uveljavitev novele Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij.* http://www.mp.gov.si/nc/si/splosno/cns/novica/article//6043/ (marec, 2009).
- Mekina, Borut. 2005. Na sistem družbeno koristnega dela zapornikov čakamo že desetletje. *Zaprimo jih, pa bo mir*. (maj, 2009). (http://www.soncek.org/Arhiv_vecer_zaprimo_jih_pa_bo_mir28012005.htm)
- Melossi Dario. 2000. (ed): The Sociology of Punishment – Socio.structural perspectives*, Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 51, številka 2: 160-162.
- Mercina, Aleš. 2008. Retribucija pri Kantu in Heglu ter v KZ-1. *Pravna praksa*. 27, številka 38/39: 22-23.
- Mesec, Blaž. 1995. *Metodologija raziskovanja v socialnem delu I.* Ljubljana: študijsko gradivo- osnutek-samo za študente.
- Mesec, Blaž. 1997. *Metodologija raziskovanja v socialnem delu II*. Ljubljana: študijsko gradivo- osnutek-samo za študente.
- Miloševič Arnold, Vida. Poštrak, Milko. 2003. *Uvod v socialno delo*. Ljubljana: Študentska založba.

- Ministrstvo za pravosodje. 2008. *V Uradnem listu RS objavljena novela Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1C).* http://www.mp.gov.si/nc/si/splosno/cns/novica/article//5946/ (april, 2009).
- Musek, Janez. 1993. *Psihologija, človek in družbeno okolje*. Ljubljana.
- Navodila SD. 2005. *Priloga – Organiziranje in opravljanje slošno koristnega dela, ki se izbršuje po določbah zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (uiks) – pojasnilo*. Ljubljana: Ministrstvo za pravosodje.
- Novak, Mojca. Sadar Černigoj, Nevenka. Dragoš, Srečo. Dremelj, Polona. Ferligoj, Anuška. Hlebec, Valentina. Kogovšek, Tina. Nagode, Mateja. 2004. *Omrežja socialne opore prebivalstva Slovenije*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.
- Petrovec, Dragan. 1997. *Nekatera temeljna načela izvrševanja kazenskih sankcij*. Raziskava št. 118. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
- Petrovec, Dragan. 1998. *Kazen brez zločina*. Ljubljana: Zavod za založniško dejavnost.
- Petrovec, Dragan. 1999: Alternativno kaznovanje v slovenski zakonodaji in praksi: Delo v korist humanitarnih organizacij ali lokalne skupnosti. *Revija za Kriminalistiko in kriminologijo* 50, številka 4: 345-350.
- Petrovec, Dragan. 2000. *Delo v korist humanitarnih organizacij ali lokalne skupnosti.* Uveljavljanje novih institutov kazenskega materialnega in procesnega prava. Raziskava številka 124: 84-94. . Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
- Petrovec, Dragan. 2001. Delo v korist humanitarnih organizacij ali lokalne skupnosti. *Pravosodni bilten* 22, številka 2: 155-166.
- Petrovec, Dragan. 2005. *Kult žrtve*. Ljubljana: GV založba
- Petrovec, Dragan. 2007. O kaznovanju in kazenskih sankcijah. *Sodobne usmeritve kazenskega materialnega prava,* str. 273-282. Pravna fakulteta.
- Petrovec, Dragan. 2008. Do oblasti prijazno socialno delo. *Socialno delo* 47, številka 3-6: 281-284.
- Po zaporu - kako naprej : hendikepirano telo in telo kot hendikep. - Ljubljana : [S.n.], 1993.- (Časopis za kritiko znanosti ; let.XXI, 1993, št.156-157)
- Pravilnik o izvrševanju kazni zapora. Ur. l. RS, št. 102/2000.
- Pravilnik o poravnavanju v kazenskih zadevah. (Ur. l. RS, št. 114/04).
- Predanič, Jure. 2008. *Lani več kot tisoč Slovencev v uklonilnem zaporu*. (http://www.indirekt.si/novice/kronika/lani_vec_kot_tisoc_slovencev_v_uklonilnem_zaporu/73562) (junij, 2009).

- Renko, Saša. 2004. *Kaznovalna politika v RS po letu 1995* (diplomska naloga). Ljubljana: Pravna fakulteta v Ljubljani.
- RTV SLO: http://www.rtvslo.si/modload.php?&c_mod=rtvoddajeradio&op=show&func=read&c_menu=2&c_id=138 (Radio Slovenija, Val 202, Aktualna tema: Nadomestno prestajanje kazni) (maj, 2009).
- Rus, Veljko. 1990. *Socialna država in družba blaginje.* Ljubljana: Domus.
- Skupnost centrov za socialno delo. *Koordinatorji za izvajanje nadomestne kazni in drugih ukrepov v splošno korist,* http://www.gov.si/csd/k_nadkaz.htm (februar, 2009).
- Skupnost CSD Slovenije. 2008. *Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo Centri za socialno delo.* Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.
- Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij. Ur.l. RS, št. 110/2006 (ZIKS-1-UPB1).
- Zakon o kazenskem postopku. Ur.l. št. 32/2007 (ZKP-UPB4).
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Ur.l. RS, št. 109/2006 (ZPIZ-1-UPB4).
- Zakon o prekrških. Ur.l. RS, št. 3/2007 (ZP-1-UPB4).
- Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o izvrševanju kazenskih sankcij Ur.l. RS št. 75/2008 (ZIKS-1c).
- Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju. Ur.l. RS, št. 72/2006 (ZZVZZ-UPB3).
- Zaviršek, Darja. Zorn, Jelka. Videmšek, Petra. 2002. *Inovativne metode v socialnem delu. Opolnomočenje ljudi, ki potrebujejo podporo za samostojno življenje*. Ljubljana: Študentska založba.

8 DODATEK

8.1. Vprašalnik

1. **Splošno:**

- Kje delate, koliko časa ...
- Izkušnje +/-, št. primerov do sedaj.
- Odziv uporabnikov / institucij.
- Katera znanja ali veščine bi želeli še imeti za opravljanje tovrstnega dela?

2. **Nadomestna kazen kot koncept**

- Kakšen se vam zdi sam osnovni nameni kazni, smisel/ kakšen imate odnos do tovrstnega kaznovanja (je dober način kaznovanja/slab, ima učinek...)?
- Prednosti in pomanjkljivosti.
- Ali ta način socializira?
- Ali je zakon dovolj jasen?
- Sprememba kazni - v čem se vam zdi, da je problem, da se je zadeva ustavila, kje vidite ovire?
- Ali je način kaznovanja pri nas pod političnim vplivom?
- Ali je kaznovalna politika vedno bolj/manj kaznovalna/represivna?

3. **V prihodnosti**

- Če bi se zakonodaja spreminjala, kaj bi bilo po vašem mnenju najbolj koristno popraviti, katere spremembe bi pozitivno vplivale na vaše delovno področje?
- Kaj bi se dalo narediti? Kje vidite rešitve? Predlog?

8.2. Intervjuji

1. Pogovor s profesorjem Dr. Draganom Petrovcem, ki je zaposlen na Inštitutu za kriminologijo na Pravni fakulteti v Ljubljani. Pogovor opravljen v predavalnici 1, na Fakulteti za socialno delo, dne 13.05.2009, trajanje: 11:45-12:05.

UL: Izkušnje do sedaj, ali imate kakšne osebne izkušnje s kom, ki je opravil nadomestno kazen?

DP: Ne. Jaz nimam nič, nobenih takih direktnih terenskih stikov z ljudmi (1). Vem samo, da je to ena izmed oblik, ki naj bi pripomogle k marsičemu, ne samo k alternativi zaporne kazni, sploh k vzpostavljanju neke filozofije in potem tudi prakse blažjega kaznovanja. Možnosti blažjega kaznovanja, kadar imamo več različnih ukrepov, se lahko odločamo po načelu čim blažje tem boljše(4).

UL: Ali imate potem kakšne izkušnje z odzivom uporabnikov ali institucij?

DP: Ne. Saj pravim, z uporabniki jaz nikoli nisem prišel v stik (1). Na nekaterih centrih za socialno delo je to funkcioniralo razmeroma dobro, na drugih nekoliko slabše (1). Zdaj pa še tam, kjer bi sicer to želeli opravljati in so doslej dobro opravljali od novembra naprej ne deluje več. To so mi pa na centrih povedali. Smo naredili en seminar pred nekaj meseci, kjer smo se tako z referenti s teh področij srečali in si te žalostne izkušnje izmenjali.

UL: In zakaj recimo že pred spremembo zakonodaje v nekaterih centrih ni dobro delovalo?

DP: To je bila pa čisto samo politika posamičnih centrov. Tako kot različne institucije kjerkoli in kamorkoli gremo gledat nekje boljše delajo, pa če vzamemo pod lupo zdravnike, sodnike, advokate, notarje, nekateri bolje delajo, nekateri slabše in tega ne smemo posploševati, ampak tega se jaz spomnim že iz časov, ko smo iz zaporov vzpostavljali stike s centri za socialno delo. Tudi za druge stvari je nekaterim to delo zelo dobro teklo, z drugimi povprečno, s tretjimi sploh ne. Zdaj jaz vem, da imajo centri za socialno delo vse več birokratskih nalog in vse manj tistih, zaradi katerih so bili ustanovljeni in obstajajo, tako da to je neka dodatna ovira. Največja ovira pa je ta formalna, po kateri se je izvrševanje tega ukrepa popolnoma ustavilo (5, 8, 9). Gre namreč za to, da je pravosodje, ne da bi se dogovorilo s pristojnim ministrstvom, socialnim, da skrajšam, izdalo odločbo, po kateri je naložilo vse breme izvrševanja, vključno s finančnim bremenom centrom za socialno delo, ki pa so se povsem

razumljivo uprli. Prvič nimajo zagotovljenih sredstev, drugič pa se tako ne postopa (8). Ne moreš neke obveznosti prenesti na drugega, ne da bi bilo to v dogovoru. Posledica te nespodobnosti pravosodja in po drugi strani morda tudi okornosti in podobne nespodobnosti socialnega ministrstva, da bi se dogovorili (8,9). Ti dve instituciji sta odgovorni za razumno ukrepanje na tem področju, je pa zdaj to, da nimamo alternativne sankcije.

UL: Ali se vam potem zdi, če se vrneva na slabše reševanje zadev na centrih ali pa recimo slabo delovanje centov, ali morda centrom oziroma delavcem primanjkuje kakšnih določenih sposobnosti, znanj, veščin?

DP: Mislim, da to ni glavna ovira. Najbrž ne bi škodovalo neko usposabljanje za to (1). Mislim pa, da je glavna ovira kadrovska in finančna (9).

UL: Se pravi, da jih je recimo premalo?

DP: Recimo, da jih je premalo. Dalo pa bi se z ustrezno organizacijo dela in ob spodobnem vodstvu teh to nadomestiti (13). Dokaz za to so centri, kjer to dobro funkcionira, vendar si nikakor ne zatiskam oči pred tem, da so nekateri centri kadrovsko podhranjeni, istočasno jim pa dajemo še nove naloge, ki jih finančno ne podpremo (5, 8, 9).

UL: Kaj pa recimo, če pogledava sodnike v tem primeru. Ali se vam zdi, da so tudi sodniki premalo podučeni ali kakorkoli, da bi lahko to alternativno kazen večkrat priporočili?

DP: Tukaj je pa bilo več razlogov. Ko sem se jaz ukvarjal s to alternativno sankcijo humanitarnega dela, sem videl, da je bilo v petih letih, od kolikor je veljala, torej 1995 leta do leta 2000, sta bila izrečena samo dva ukrepa. In to je katastrofalno. Imeli smo nek posvet, kjer smo sodnike vprašali, v glavnem niso bili prav preveč zgovorni. Rekli so, da bi bilo dobro, če bi imeli kaj več izobraževanja. Jaz domnevam, da se s tem niso ukvarjali, ker ni bilo neke mreže postavljene v ozadju, neke podpore sodnikom, da bi točno vedeli, kam lahko točno pošljejo obsojenca, če izrečejo tako sankcijo. Nekaj pa gre gotovo tudi na račun lagodnosti sodnikov, ki prej zaključijo spis, recimo s pogojno kaznijo kot pa da bi se zraven morali še truditi in razmišljati kam ga pošljejo (5). V tem času lahko že rešijo polovico drugega spisa in dosežejo normo na ta način.

UL: Če se osredotočiva na samo kazen. Kakšen se vam zdi osnovni namen kazni? Alternativne v tem smislu. Kaj je njen osnovni namen?

DP: Osnovni namen bi bila neka rehabilitacija (2) take kazni, ki bi jo lažje dosegli s koristnim delom kot pa s tem, da nekdo prestaja kazen v zaporu. In če je, vsaj po mojem bi morala biti neka rehabilitacija osnovni namen kaznovanja (2), potem iščemo ukrepe, s katerimi bi se ta namen prej doseglo kot z nekimi standardnimi, klasičnimi, tradicionalnimi, kot je zapor.

UL: In če potem pogledava ta zakon, ki je bil v bistvu napisan za ta namen. Ali se vam zdi, da doseže ta namen ali ne? Ali je zastavljen v takem smislu, da doseže namen rehabilitacije?

DP: Zakon ja. Samo ne izvršujemo te možnosti (3).

UL: Se pravi, da se le premalo izvršuje?

DP: Najprej sodniki premalo, so premalo izvrševali, ko pa smo morda del težav odpravili. Pardon, sodniki ne izvršujejo, ampak izrekajo. So premalo izrekali. Ko pa so začeli izrekati, so pa videli, da nimamo nekega ozadja, opore, da bi se to v resnici izvrševalo (5).

UL: Se pravi, pomanjkljivost bi bila v bistvu to, da ni bilo nekih navodil s strani države, da bi se to bolj pospešilo. Ali lahko tako rečeva? Ali se vam zdi, da je problem kje drugje?

DP: Tudi lahko, da bi moralo takrat takoj priti do dogovarjanja. Takoj po tem ko je bila ta alternativna sankcija vzpostavljena, prvič ko smo opazili, da sodniki tega ne izrekajo, bi morali priti do enega navodila, posveta, priporočila, da se alternativna sankcija bolj izvaja (13). Da bi jo pa sodniki res lahko izrekali in da bi se izvrševalo. Potem pa bi se morala ministrstva, konkretno pravosodno in socialno, dogovoriti o tistih pravilih in s pravilnikom določiti neke finese izvrševanja, dati centrom za socialno delo neka ustrezna sredstva, da to izvršujejo.

UL: Če zdaj na hitro povzameva – prednosti in pomanjkljivosti tovrstne kazni pri nas? Konkretno.

DP: Jaz kakšne posebne pomanjkljivosti v tem ukrepu ne vidim (5). Če bi se izvrševal, ker gre za nadomestitev strožje kazni z neko drugo, ki po mojem uspešneje za določen del obsojencev privede do rehabilitacije. Pomanjkljivosti so v izvrševanju tega (5). To bi pa seveda morali odpraviti.

UL: Kaj pa recimo finančni vidik kot pomanjkljivost? Da recimo sama nadomestna kazen stane več kot pa zapor ali kakorkoli?

DP: Nadomestna kazen nikakor ne stane več (4). Ko govorimo o financah je treba vedeti, da je šlo za razmeroma minimalne zneske, s katerimi so pokrili stroške zavarovanje teh oseb, za izvrševanje tega alternativnega ukrepa. En dan v zaporu pa stane zagotovo več kot en dan humanitarnega dela, s katerim še nekaj koristnega opravimo (4).

UL: Ali se strinjate s tezo, da ta način prestajanja kazni (alternativni) socializira?

DP: Izkušenj ni, ker je bilo to premalo izvršeno in tudi ne vem, da bi to kdo spremljal. To pomeni, da se zdaj lahko naslanjamo na neko zdravo pamet, ki pravi že po tem oziroma kjer imamo v ozadju nek dokaz, da stroge kazni in nek represivni pristop nikoli ni imel dobrega učinka (6). Že za to je to ukrep, ki se ga pač uporablja.

UL: No, na to vprašanje sva na nek način že odgovorila, pa vendar. Ali je zakon, ki je bil postavljen do te spremembe (1.11.2008), bil/ je dovolj jasen za vse uporabnike zakona – za sodnike, za socialne delavce, za uporabnike?

DP: Ja, jaz mislim, da je bil dovolj jasen (7).

UL: Kje se vam pa zdaj zdi, da je glavni problem, da se je po spremembi zakona to zataknilo? Čeprav sva na nek način že odgovorila na to … Preveliko breme na centre?

DP: Centri so dobili nekaj, o čemer se prej niso dogovarjali. Kar pomeni enostavno, da ti nekdo nekaj odredi, kar ni bilo do sedaj v tvojem delokrogu (8,9). In tako odrejanje seveda sproži obrambne reflekse, kot so zamere, užaljenosti, ki so običajne človeške reakcije. Mislim, da je bil tukaj ta način komuniciranja tisti, ki je naredil največ škode (8). No, saj zdaj smo prišli že malo naprej. Zdaj so ta sredstva nekje zagotovljena, ampak na centrih še celo ne vedo za to, morda tudi ne na ministrstvu, da so nekje proračunska sredstva zagotovljena. Ker konec koncev je vseeno, ali gre iz »žaklja« enega ali drugega ministrstva. V vsakem primeru gre iz proračuna.

UL: Se vam zdi, da je ta način kaznovanja pri nas precej pod političnim vplivom? Da se spreminja, kakor se spreminja politika pri nas? Recimo z menjavo vlad?

DP: To je pretežko vprašanje, da bi znal na hitro odgovoriti. Vem samo to, da nobena oblast ni nič dobrega še naredila na področju kaznovanja. Nekatere vlade pa so to izrazito zaostrile. Konkretno, prejšnja z dosmrtnim zaporom in z zaostrovanjem določenih trendov. Ampak tudi

vlade pred tem se niso ravno odlikovale z nekim humanim pristopom (10). Konec koncev je liberalna vlada sprejela 30 let zapora leta 1998 brez kakršnega koli razloga. In potem smo dobili še take izume kot je uklonilni zapor, ki je evidentno neustaven, zaradi nesorazmernosti med dejanjem in sankcijo. Potem pa za finale pride še dosmrtna ječa/zapor, to pa je pika na i, ki pomeni nekaj drugega, ne pomeni v praksi dosmrtnega zapora, zelo majhna verjetnost, da bi do tega prišlo. Čim je možnost dosmrtnega zapora, bodo sodniki, ki so izrekali za neko dejanje 7,8 let, od sedaj naprej za podobno dejanjem v podobnih okoliščinah izrekali 10 let. Ena kazen, ki se tako izrazito poveča, potegne za seboj tudi drugi izreke v praksi.

UL: Zdaj, sva na nek način že odgovorila na naslednje vprašanje. Ali se vam zdi, da je kaznovalna politika vedno bolj/manj represivna?

DP: Vedno bolj represivna (11).

UL: Če bi se sedaj zakonodaja spremenila, kaj bi bilo potrebno vanjo vnesti, da bi se bolj aktiviralo izvajanje nadomestne kazni?

DP: Nič ni treba. Zdaj je sprejet dogovor med ministrstvoma, o tem dogovoru je treba obvestiti centre za socialno delo, kaj jaz vem koga še vse, tiste, ki se ukvarjajo s to populacijo, ki jim je takšna kazen izrečena in da bi se to začelo končno izvrševati (12).

UL: Kaj pa recimo bolj jasna navodila samim centrom ali pa sodnikom, priporočila, nekaj v tem smislu?

DP: To nikoli ne škoduje, čeprav mislim, da ne gre toliko za jasnost navodil kot za navodilo, naj se poslužujejo, kolikor se le da, te sankcije (13).

UL: Kaj bi se še dalo narediti, da bi se to izvajanje spravilo v večji pogon?

DP: Ne vem, zdajle ne vem. Najbrž bi bilo treba pri centrih za socialno delo postaviti mrežo ustanov, ki so pripravljene sprejemati te ljudi in humanitarno delo (Rdeč križ, gasilci, zavetišča, ali neki domovi) tako, da sodnik nikoli ne bi bil v zadregi, ko to določi, ali ima kakšno institucijo, ki ga bo sprejela ali ne. Moralo bi biti dovolj prostora za te ljudi, za izvrševanje tega dela, s takimi čisto organizacijskimi zadevami. Ne vidim težav, da bi bilo potrebno spreminjati zakonodajo. Bolj bi rekel tako, logistika (13).

UL: In morda boljša organizacija s strani centrov?

DP: Ja.

UL: Mogoče bi bilo zdaj najbolje, kot sem zasledila, zaposliti več ljudi na centrih?

DP: Seveda, odvisno od tega, kako so centri kadrovsko opremljeni. Mislim, da so različno. Morda. Ampak tega ne znam na pamet reči. Jaz mislim, da če bi se centri že razbremenili teh birokratskih postopkov, bi se približali uporabniku in terenskemu delu, da bi se potem našlo tudi več časa za spremljanje nečesa takega (13).

UL: Glede na to, da se je zdaj naredil kar velik zastoj, povprečno rečeno stoji nekje 3000 primerov. Ali lahko pričakujemo sodne zaostanke, kot pri vseh ostalih sankcijah?

DP: Jaz upam, da se bo tale zamašek sprostil čim prej.

UL: Ali se vam zdi, da je na vidiku hitra sprostitev ali se zna še zatikati?

DP: Glede na te dogovore, bi se moralo to sprostiti hitro, kje se bo pa še zataknilo, tega pa ne vem. Modra bodo nekateri centri res rekli, da nimajo ljudi (5). Potem ko bomo videli, da sredstva so, ampak nimamo ljudi v organizacijah. Ta ugovor lahko pričakujemo.

UL: Kaj pa denimo s strani uporabnikov, ki so zakonsko sicer upravičeni do tega, pa je ne morejo dobiti?

DP: Ne vem, če ni iztožljiva pravica, tukaj smo v nekem čudnem labirintu. Da bi nekdo tožil državo, ker ne izvrši kazni nad njim.

UL: Ampak za prekrške, za katere so predvidene globe, oglobljeni prekrškarji, bi se jim morda vseeno zdelo, da je to pravica, da namesto plačila globe izvršujejo delo…

DP: Ja, seveda. Zdaj, če jim je to izrečeno, zaenkrat niso nič na slabšem. Na slabšem so samo zaradi tega, v kolikor bi se radi tega bremena čim prej znebili, oddelali in pozabili na te sitnosti, tako pa zdaj nekaj čakajo na izvršitev, dokler to eventualno ne bi zastaralo. Ampak mislim, da to po novih predpisih kasneje zastara. Odlog vsega skupaj je za te ljudi, nič drugega. Nekomu to ni všeč, ker visi kot nekaj nad njim, nekomu drugemu to morda še bolj ustreza, v upanju, da bo to enkrat odpisano. Tukaj se ne znam točno vživeti v interes posameznika, ki mu je bila taka sankcija izrečena. Najbrž so različni interesi.

UL: Upajmo, da se bo tole res čim prej rešilo, glede na to, da zdaj vse stoji in je zanimiva sankcija.

DP: Ja, upajmo. Da ne bodo sodniki začeli nazaj posegati po sankcijah, ki se zagotovo izvršujejo, ki pa niso tako permisivne kot te.

UL: Kolikor sem brala članke in nek intervju, sem zasledila, da je ta sprememba zakonodaje naletela tudi na hud odpor zavodov za zaposlovanje, na katere so tudi naslovili ta zakon. *Povzamem star in nov 13. člen Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij.*

DP: Aha, o tem premalo vem.

UL: Ampak zagotovo, če sedaj čisto iz glave rečeva, da mogoče zavodi za zaposlovanje pa res nimajo pri teh stvareh toliko, kolikor bi lahko imeli?

DP: Ne vem, ali je šlo tukaj za prevzem kakšnih finančnih bremen.

UL: Še enkrat povzamem spremembo 13. člena ZIKS...

DP: Ne vem, kaj je predvideno v tem členu kot naloga ali pa sodelovanje zavoda…

UL: Verjetno posredovanje dela.

DP: Morda. Tista mreža, za katero sva se prej pogovarjala, da bi morala biti na voljo sodnikom, da ne bi imel dileme in da ima izbor, kam bi dali (13)...

UL: Zakonodaja po novem nikjer ne opredeljuje nalog urada za izvrševanje kazenskih sankcij, ki se je teh nalog kar nekako razbremenil.

DP: Ja, se jih je znebil. To je tisti, eden od teh problemov. Znebiš se naloge in ne da bi vprašal, daš drugemu. Seveda se bo ta drug uprl (8). Še celo, če ima sredstva zagotovljena, se bo uprl. Ker to ni način. Lahko se pa dogovarjaš, kako kaj prevzeti.

2. Pogovor s socialno delavko Ano Zakšek, ki je zaposlena na Centru za socialno delo Domžale. Pogovor opravljen v njeni pisarni, na Centru za socialno delo Domžale, dne 19.05.2009, trajanje: 08:10 – 8:37 (prisotna tudi izredna študentka FSD-ja, ki je bila v tem času na praksi).

UL: Koliko časa že delate na tem področju? Nadomestna kazen.

AZ: Jaz sem tista druga runda koordinatorjev, najprej jih je bilo šest, potem pa še šest. To se pravi, formalnih pogojev nisem zadostila…od junija 2006 (1).

UL: Izkušnje do sedaj? Pozitivne/negativne?

AZ: Vsakega malo (1). V tem smislu, če bi sedaj začela, bi malo drugače zastavila. To, za kar je bil prvotno mišljen koordinator, bi morala več delati na mreži, pa nisem imela časa, ker mi je ogromno časa vzelo delo z individualnim primerom pa tudi, ker je regija do Hrastnika (1). Jaz sem delala vse zadeve od Kamnika, Litije…*(vmes sprejme telefonski klic).*

UL: V redu, število primerov do sedaj in tudi koliko vam jih stoji v omari?

AZ: Uh, ne vem.

UL: Povprečno rečeno, koliko?

AZ: Jaz nimam toliko zadev, imam pa problem, ker imam tole regijo. Bom pogledala *(gre do omare)*. Vseh prejetih v letu 2008 sem imela 244. Potem pa sem imela še nekaj nerešenih iz 2007 (1). Potem pa te, ki so bili od 1.11.2008, ki jih sploh nisem zaključevala.

UL: Koliko jih pa sedaj stoji?

AZ: 300. Letos imam veliko novih. 101. sem zdajle dobila (1). To je precej več, kot je bilo prejšnja leta.

UL: Če to pomnožimo z 12, kolikor je koordinatorjev?

AZ: Rekli smo (vsi koordinatorji), da je nekje čez 2.000 zadev (1).

UL: Če na splošno rečeva, kakšen je odziv uporabnikov?

AZ: Uporabnikov? Bi tako rekla, ker so to večinoma prekrškarji. Saj jaz sem tukaj v Domžalah dobila po kaznivem dejanju s sodišča samo enega, in sicer povzročitev smrtne nesreče zaradi alkohola. In je že na prestajanju kazni in želi, da bi se mu kazen prekinila, in da bi delal družbeno koristno delo. Ampak od novembra stvari stojijo, sicer bi se verjetno zmenila. Zdaj ima odprt režim v zaporu, v Kopru. Dela na železnici, ima to možnost. On bi

potem delal verjetno v Domu za starejše v Mengšu, če bi se tako zmenila. Drugo imam pa jaz vse po prekrških. Tako bom rekla; načeloma so vsi za. Ko pa se začneš nekaj pogovarjati, je pa polno nekih ovir, ne… ali s strani teh uporabnikov, ki pa tega ali onega ne bi delali ali pa s strani teh organizacij, recimo za tiste, ki so na metadonu, je pa dosti težje (1). Tako kot ste zadnjič videli, ko sva bili na terenu *(med mojo prakso na CSD Domžale)*. Sploh v tem zasavskem koncu je polno teh odvisnikov in polno na metadonu, pa veliko takih, ki niti iskalci zaposlitve niso, ker imajo najbrž toliko zdravstvenih težav, da tudi v evidenci brezposelnih niso. In takšnim sem jaz iskala delo. In zato sem bila tudi neuspešna. Potem pa je specifika regije, zasavske, da je na splošno velika brezposelnost, dela tudi tako na sploh ni. Litija, ja no, Litija kot sem že rekla, litijski sodnik sploh še ni nič izrekel (1,5)… ima eno (smeh), on ne izreka nadomestne kazni, sem pa dobila iz Litije, že lansko leto, bi ena krajevna skupnost tako rada enega sprejela. Je pa obratno. Je njihova pobuda (1,5). Ravno zdaj sem dobila z občine seznam organizacij, ki bi se želele na novo vključiti v ta seznam organizacij.

UL: To vam je poslala občina?

AZ: Litija. Center mi je odstopil seznam teh organizacij. Zdaj po novem, če bo tako, bo pa zame bolj ugodno, da tistih konkretnih primerov ne bom več delala. Prej nisem na mreži mogla nič delati, zato so pa bile zelo slabo postavljene. Zagorje recimo, je bil edino Dom in Komunala. In na Komunali sem jih res, grdo rečeno, posiljevala z enim človekom, ki je tudi odvisnik ali ne, je tudi pod strožjim nadzorom, kot mladoletni, se mu to vleče še iz mladoletnosti in ima po mojem ene 15 kazni. In za njega sem vztrajala, da mora imeti nujno zdravniški pregled in varstvo pri delu in ker zapori stroškov niso vračali, so celo dali izjavo s Komunale, da se jih briše s seznama. Potem pa mi je samo Dom ostal v Zagorju. Tja pa tudi ne moreš poslati ljudi, ki so s hepatitisom, pa podobno. Tam sem imela zelo slabo mrežo. In ker tudi nisem imela časa (5). V Domžalah recimo, sem nekaj hodila, pa ne znam nič kaj povedati… Škoda mojega in njihovega časa… Ta seznam, ki sem ga prvotno imela s sodišča, mislim, da iz leta 2005, in kakšni so še tako spomnili niso, da so na seznamu. In recimo, če sem jaz začela delati šele 2007, se je lahko že tudi kakšna struktura zamenjala in sploh skoraj niso vedeli, da so na tem seznamu. Recimo Ljubljana takega seznama sploh ni imela, bo Gordana povedala sama, pri njih niso nič komplicirali. Ko sem pa jaz našemu sodišču predlagala tukaj zavod za šport, mi je ustno soglasje dal, dva da bi mu pomagala na kopališču, ni se pa hotel vpisati na seznam (1). Ne vem iz kakšnih razlogov. Nihče ni mojega predloga potrdil zato, ker ni na seznamu organizacij. Vsako okolje ima ene svoje. Hrastnik recimo, to je

zelo majhen kraj. Vse, kar sem od tam dobila, so bili alkoholiki ali pa res tisti…socialno dno. Tiste, ki so jih na centru poznale, ki so se kar smejale, ko so videle, katere imam. In potem sem v dom poslala kar šest predlogov, pa enega ali dva so vzeli, potem smo pa na sestanek prišli, si je pa še tam eden premislil (1). Tako, uspešna nisem bila prav. Hvalila se ne bom preveč.

UL: Se vam zdi, da vam primanjkuje kakšnih določenih znanj, veščin ali samo časa?

AZ: Najbrž tudi veščin, ne bom rekla, da ne (1). Bom bolj tako rekla, da nisem imela časa za mrežo. Če je bilo to moje 4-urno delo, pa če sem imela toliko zadev… torej en individualni razgovor, pa podpis, pa ena ura vožnje, sem in tja. Je to časovno nemogoče (5). Ta regija ni najbolj posrečena. Na Domžalah mi je pa rekla tako, da ljudi bolje poznaš in mislim, da bo zdaj to prednost teh centrov. Ker ljudi pozna. Recimo Ihan, krajevna skupnost, je vzela par takih alkoholikov, ko je tukaj prišel je komaj stal, tam je pa za prvega novembra pokopališče uredil in je bil tako pomemben. Pa so mi letos spet rekli, če imam kakšnega fanta, ker je bila dobra izkušnja. Sem že v naprej s strahom vprašala, če bi ga vzeli, pa je bil domačin, ki so ga poznali in je bilo zelo dobro. In oni zadovoljni in on (1). Ampak to lažje nekdo v svojem okolju. Saj praksa prinese tudi eno svojo izkušnjo v polurnem razgovoru. Ampak sigurno lažje presodiš človeka, če ga tako poznaš, če je domačin. Jaz sem toliko let na centru, pa veliko ljudi poznam. To je prednost matičnega centra (4,5). Že veš, kam bi koga usmeril ali pa nima smisla, da ga kam pošiljaš. Z delovnimi organizacijami je pa tudi tako, prva izkušnja ne sme biti slaba. S tistimi, s katerimi smo imeli veliko težav, niti nisem ponujala, bom tako rekla. Ker sem potem začela pisati dopise. Ker potem pa nimaš nič v spisu. Če imajo pa dobro izkušnjo, potem so pa tudi kakšnega takega vzeli, kjer so se malo pričakovale težave. Ampak je kar šlo. V Kamniku je tudi kar šlo. Sicer je začel dosti pozno izrekati. V knjižnico Kamnik sem pisala pa mi sploh niso odgovorili. In potem moraš tja poslat nekoga, da bodo imeli dobro izkušnjo (1). En gospod je pa bil, ki je rekel, da bi delal v Domu ali pa v knjižnici. Je mislil, da bo tam lahko lažje delal. On je mislil, da bo kar neke programe vodil. V Domu je rekla, da rabi za urejanje okolice, za fizična dela, za to pa ne rabimo, imamo strokovni kader. Potem, ker v knjižnici ni bilo odziva, sem se v Domu dogovarjala. Tja je prišel in se zmenimo, da bo delal s hišnikom… izguba časa, to hočem predstaviti. In se potem vse zmenimo, direktorica je celo pristala na to, da bi on pomagal receptorki, potem pa je bilo tako, pa zjutraj ne bi prišel, pa potem ne popoldne…toliko enih ovir. Ko smo le vse uredili, je pa čez ene 14 dni javil, da je bolan. Prej se pa tudi javil ni. Toliko ene energije. Ena mlada

punca, pa so mi tako rekli, da njena sestra v domu dela, in si zelo želi tja priti in da bi želela imeti tudi tam službo… in to je bilo toliko enih težav. Vse jo je bolelo pa…*(smeh)*. So pa najbrž kar zahtevali od nje, je bila pa bolj polne postave. In potem je menda padla, ji je zdrsnilo. Ker je bolj slabo urejeno varstvo pri delu in zdravniški pregled. Potem je en teden počivala in imela je majhnega otroka, pa varstva ni imela. Komaj je tiste ure podelala. V Domžalah sem jih pa ene 6 napotila na delo, imam pa zelo dobre izkušnje. Je zelo pohvalila tam, pa je za enega rekla, take mi pa še pošljite. Malo je odvisno od ljudi, koliko so motivirani in različne okoliščine (1)…

UL: Če gremo naprej na samo kazen… Kakšen se vam zdi osnovni namen kazni?

AZ: Meni se zdi to kar v redu, če bi to bilo. Na začetku je bilo tako, da so lahko tudi zaposleni to delali. Za te, ki ne morejo prekrška plačat, pa je njemu dobro pa še zastonj nekaj naredi (2,3).

UL: Ali se vam zdi torej ta način kaznovanja dober/slab?

AZ: Ja, meni se zdi v redu. Stvari bi bilo treba doreči (3). Mi smo tudi že tako rekli, pogledat koliko stane en dan v zaporu, ki je recimo tako kot hotelska usluga, 80 € na dan ali nekaj podobnega ali pa, da se res plača tale zdravniški pregled, pa bi stvari tako uredili kot je treba.

UL: Pomanjkljivosti mogoče? Če povzameva: slaba mreža, premalo časa (9),… Še kaj?

AZ: Mene najbolj moti to, ker sem že prej videla…ta delovna nesposobnost. Da jaz ne prevzemam rizika, če se komu kaj zgodi (5).

UL: Aha, ker so še vseeno vključeni ljudje, ki so nesposobni za delo?

AZ: Ja, to so ljudje, ki niso prijavljeni niti na zavodu za zaposlovanje, to so težje zaposljive osebe, ki imajo veliko zdravstvenih težav ali pa so odvisniki, ki so nezaposljivi za njih. Ampak pričakovanja sodnikov pa so, da bom jaz za vse našla delo. Za enega, ki je imel urinsko vrečko, pa da bo delal pri komunali. Pa še fant bi nekaj delal…. Ampak, če ti takega pošlješ na komunalo, pa naj se kaj naredi…Ti naj bi presodil, če je sposoben. Tak ni ravno za delo sposoben. Potem je pa sodnica slabe volje, ker sem napisala, da zanj ni bilo ustreznega dela. Za enega sem poslala, da se pridobi mnenje, ker je imel neke duševne stiske. Pa je nazaj prišlo, da naj ne dela v prašnem delovnem okolju. Jaz bi se morala osredotočiti na takšne, ki

lahko delajo. Saj so tudi lažja dela. Le, da ne ogroža sebe in drugih. Pa veliko jih je bilo s hepatitisom C in B. Pa ogromno jih je v Zasavju na metadonu. Pa še tako je, ne smete nikomur povedati (5).

UL: Kar je pa nekoliko sporno?

AZ: Čeprav je tako, da sem eno zdravnico vprašala, pri kateri smo službeno imeli zdravniški pregled, če mi nekdo reče, da ima hepatitis B ali me lahko s tem zaveže h molčečnosti ali ne? Da je ona dobila informacijo od Pirčeve, da to pa ne more zavezati k molčečnosti, ker je tak obseg. Če tam nekje samo neka oblačila zlaga, to je v redu, ampak če bi se pa recimo nekaj poškodoval pa bi mu hišnik oskrbel rano, to je pa nevarno. To je pa lahko hitro pri teh zunanjih delih. Tudi pri najpreprostejših delih.

UL: Ali se vam zdi, da tak način kaznovanja socializira?

AZ: Ja, jaz imam par takih izkušenj dobrih (6). Pri nas na centru je prišel en gospod, grdo rečeno se mi je zdel kar zelo »zapit«, pa je imel dva prekrška, pa je zelo na samozavesti pridobil. Tukaj ga vsi poznamo. Ko je sem prišel, po narodnosti ni Slovenec, je imel eno slabo življenjsko situacijo pa je pri nas tukaj pobelil center. Potem je celo pri nekih kolegicah doma "pofušal". Zdaj je pa dobil preko javnih del neko delo, pa je prinesel nek sok pa to…je bil tako vesel. Enega v Voljčem Potoku so potem zaposlili. Ker je prvo oddelal dela v javno dobro, potem so ga pa pogodbeno vzeli. Pa so tudi zelo zadovoljni. Smo imeli pa tudi enega fanta iz Mengša, pa je na metadonu, pa smo vedeli, je pa pri nas arhiv pomagal delat. So punce vedele, da mora zjutraj iti na tisto dozo in je bil potem tudi čisto poten, ker je bilo zanj naporno delo. Ampak je bil on tako zadovoljen in mi z njim. Tudi sam je dobil eno tako potrditev, da lahko še dela, čeprav je na podpori že ene 15 let (6).

UL: Ali se vam zdi zakon dovolj jasno napisan?

AZ: Ne, to pa sigurno ne (7).

UL: Ali mislite 13. člen?

UL: Vse, kar se nanaša na nadomestno kazen?

AZ: Ne.

UL: Pred spremembo ali tudi po spremembi?

AZ: Že vse skozi je bolj tako, nedorečeno. Koordinatorji so neka umetna tvorba, ker nas nikjer ni. Nikjer ni zabeleženo (8, 7).

UL: Zakaj se je po vašem mnenju ustavilo po spremembi zakona?

AZ: Kjer piše… in prebere 13. člen ZIKS-a. To »sodelovanje« je tako, kot je nekdo nekaj napisal, da se na centru nekaj dela. Kaj mi delamo, kaj kdo dela, pa kaj dela matični center, pa kaj dela koordinator (7).

UL: Kaj pa recimo finance?

AZ: Finance…jaz mislim, da so sploh pozabili, kaj to potegne za seboj (8). Prvič, ko se je tole začelo uvajati leta 2005, niso pričakovali takega odziva in da bo to potegnilo kar nekaj stroškov za seboj. Menda je to pravosodje plačevalo, tudi varstvo pri delu, pa čeprav s tem nimajo nič. Pa potne stroške, malica in najnujnejše zavarovanje (5, 8). To so kar tako nekaj izplačevali.

UL: Ali je bil denar prvo namenjen uradu za izvrševanje kazenskih sankcij ali vam?

AZ: Oni tudi niso imeli namenske postavke. Prav za ta namen ni bilo proračunskih sredstev. Zdaj naj pa tudi naše ministrstvo najde nekje sredstva (5, 8, 9). Ta denar, ki je pa sedaj prišel na centre, je pa kakor za dodatni kader, ki bo na matičnih centrih delal. To govorimo o 20 ljudeh.

UL: Še dodatnih na vas 12?

AZ: Nas 12 ostanemo kot koordinatorji za 4 ure, ostali pa... tistih 20 naj bi se pa po nekem ključi razdelili po matičnih centrih. To naj bi bilo 50 % na število prebivalcev in 50 % na število primerov, ki naj bi jih mi oddali. To pomeni, da bo Hrastnik dobil 0,2 delavca. Kar je nič. Njih bo moral nekdo učiti. Največ je bilo v celjski regiji.

UL: Ali je način kaznovanja pri nas pod političnim vplivom? Ali se spreminja s politiko, z menjavo vlade?

AZ: ….težko vprašanje. Najbrž. Malo gotovo je, vsaj malo pod vplivom politike (10).

UL: Ali se vam zdi, da je kaznovalna politika vse bolj/manj represivna?

AZ: Mislim, da je vse bolj represivna. Ne vem… Da je le več represije (11). To je taka laična ocena.

UL: Če so bo zakonodaja spremenila, kaj bi bilo potrebno vnesti v zakonodajo, da bi stvari stekle?

AZ: Bolj jasno stvari napisati. Da bi morali čisto na novo tole postaviti. Vsaka dopolnitev člena, ne vem, če bo prinesla še kakšno večjo jasnost (12).

UL: Opredeliti naloge koordinatorja?

AZ: Ja, pa za matične centre, pa stroški bi se morali nekje vkalkulirati, kdo kaj krije (13). Zdaj je prišla neka informacija, da je v Velenju, mene je direktorica klicala, ker sem jaz vodja aktiva koordinatorjev, da njih neki odvetniki tožijo, ker je to ustavna pravica, da ima človek pravico delati (5). In ona se je odločila, da bo kar delala, kljub temu, da je tak dogovor, da mi zdaj ne delamo. Kar bo pa stroškov, bo pa ministrstvu izstavila račune.

UL: Kaj bi se dalo še narediti? Kje vidite rešitve, predloge?

AZ: Prednost vidim, da če bodo tole matični centri delali, da bi jih mi prenesli na njih te izkušnje, ki smo jih do sedaj nabrali, da ne bodo ledine orali (12). Da ne bo tako kot pri meni, ko nisem vedela, kako začeti. Če bi sedaj začela, bi zagotovo malo drugače začela. Vsaka regija pa ima ene svoje značilnosti. Če si v eni organizaciji, pa je dobro izkušnje predstaviti, nekdo iz matičnega centra pa ne ve nič. To je tudi dobra praksa. Dobra praksa prinese eno dobro zakonodajo. Čeprav za nazaj je bilo v redu, čeprav je bilo kar malo po domače, zdaj so pa še to, kar je kolikor toliko bilo, uničili. Da je pravosodje čisto ven iz tega, pa tudi ni v redu. Da so centri zdaj kar za vse. Pa še zavodi za zaposlovanje pravijo, da to ni njihovo (13). Oni so se čisto uprli. Oni niso za to, da bodo zaposlenim iskali delo in to je čisto skregano z njihovo zakonodajo. In oni tega ne bodo delali. In so se čisto uprli. In so nekaj dosegli. Centri pa vse sprejemamo. Center za socialno delo v sodelovanju… in to sodelovanje… zavodi bi lahko samo spremljali te organizacije, ki ponujajo to delo… To bi lahko bilo njihovo delo. Kako naj si tolmačimo sodelovanje z zavodi? Nič. Zavod se zna postaviti. Pri nas je pa zmeraj tako, da vse sprejmemo. Ali naši direktorji ali naše ministrstvo. Tole je šlo tudi pri stranskih

vratih (8). Prejšnja vlada je to malo pustila za novo. Tako se mi zdi, da ne bom preveč pristranska.

3. Pogovor z uni. dipl. socialno delavko Gordano Čižman, ki je zaposlena na Centru za socialno delo Moste-Polje. Pogovor opravljen v njeni pisarni, na Centru za socialno delo Moste-Polje, dne 19.05.2009, trajanje: 11:10 –11:41.

UL: Koliko časa že delate na tem področju?

GČ: Od 1. aprila 2005 (1).

UL: Torej ste iz prve skupine koordinatorjev?

GČ: Ja. Takrat je bilo ustanovljeno naše delovno mesto.

UL: Izkušnje pozitivne/negativne? Na splošno…

GČ: Tega je veliko, to ne morem tako na kratko opisati.

UL: Kaj lahko rečete, da imate več pozitivnih, več negativnih?

GČ: Definitivno pozitivne. Če bi pa govorila o negativnih, bi pa s tem namenom, da bi se spremenile ali odpravile neke pomanjkljivosti, ki jih vidim pri tem delu. Da bi stvar še bolje tekle. To so negativne, drugače pa negativne same z osebami, ki so napotene ali pa z organizacijami, ki ljudi sprejemajo, ali s sodišči, pa kakšnih negativnih nimam (1). Vidim pa neke pomanjkljivosti, ki bi se jih dalo odpraviti, da bi stvari še bolje tekle.

UL: Stvari, ki ovirajo delo?

GČ: Tako.

UL: Koliko ste do sedaj imeli primerov? Tako... povprečno rečeno, do spremembe zakonodaje?

GČ: Ta številka je vsako leto drastično naraščala. To res pomeni drastično. In sicer, če smo imeli v letu 2007 290 primerov, 2008 pa 560 (1).

UL: 2008 do novembra?

GČ: Ja.

UL: Kaj pa po 1.11.2008?

GČ: Če bi šla pa sedaj prešteti, bi bil pa to spet en zelo dober podatek. Smo ne še na polovici leta, pa vemo, da vse stoji, pa nič ne delamo, se to meni v omari nabira *(pokaže kup listov v omari)*. En list je ena oseba.

UL: Recimo 150?

GČ: Ne, bistveno več. To je ogromno. Če bi šla zdaj preštet, nekje 300 (1). To bom enkrat preštela, ker to je pomembno, ker se sedaj pripravlja neka reorganizacija dela, nalog in podobno, pa je verjetno dobro, da vedo, s kakšnimi številkami, pa je maj, operiramo. Kako bistveno se to povečuje. Pa pričakujem, da se bo še povečevalo.

UL: Vi ste ena tistih koordinatork, ki trenutno zdaj nič ne delate na tem področju od spremembe zakonodaje?

GČ: Nihče ne dela…

UL: Gospa Zakšek mi je rekla, da ena socialna delavka dela…

GČ: Aha, veste, kaj delamo? Recimo odloženi pregon. Kar je lahko družbeno koristno delo, lahko delaš tudi z odloženi pregon iz postopka poravnave, prekrška in kaznivega dejanja. In sedaj iz postavk kaznivega dejanja in prekrška nič ne delamo, iz odloženega pregona pa nam je odstopljeno, iz postopka poravnave to pa delamo. Zato ker to ni vezano na stroške. Povračilo stroškov tem osebam, ki delajo družbeno koristno delo. To delamo.

UL: Odziv uporabnikov, kakšen je? Bolj pozitiven/negativen?

GČ: Čisto mešan. Tisti, ki res želijo svojo globo poravnati, pospraviti, da se je znebijo, ker je ne morejo plačati, so pripravljeni delati. In so tudi resni, vestni in odgovorni. Takšni pridejo, se zmenimo, gredo, oddelajo, zaključijo in je končano. Veliko je takih, ki se izogibajo plačilu, zavlačujejo postopek, pa zato recimo predlagajo opravljanje družbeno koristnega dela. Potem se zadeva malo preusmeri, ne gre v prisilno izterjavo ali v uklonili zapor, ampak gre k nam, koordinatorju, potem čakajo vabilo, opravijo razgovor, potem pride sklep za opravljanje, pa še

to prestavljajo, kdaj bodo šli delat in včasih se stvari lahko vlečejo, ampak je problem res to, da nimajo interesa (1).

UL: Ali so to ljudje, ki so nesposobni za delo tudi s strani zavodov?

GČ: Ne. Kje pa… Še najmanj takšni. Veliko takšnih, ki se izogibajo, je mladih (1). Bi rekla, da gre prav za neko tako osebnostno lastnost. Po ovinkih peljat življenje. Ne naravnost pa jasno, ampak se malo izogibat rečem.

UL: Kaj pa recimo odziv institucij oziroma mreže?

GČ: Ta mreža, s katero jaz delam, ki šteje že kar okoli 40 organizacij, dobro sodelujemo. Vsi so več ali manj zadovoljni z osebami, ki jih napotimo tja, tudi od njih se recimo pričakuje, da ji dajo nalogo, da mu pomagajo, da tisto nalogo opravi (1). Kdaj pa kdaj se izkaže, da oseba ni kaj preveč zainteresirana za delo in potem je na strani organizacije ta možnost, da odklonijo tako osebo, rečejo, da z njimi ne želijo več delati. Ni neke prisile, da morajo to osebo tam imeti na vsak način, pa da bi z njo potem imeli težave, pa se je ne bi mogli znebiti, ali kaj podobnega. Če je torej nekdo pripravljen delati, organizacija ga sprejme, mu da možnost, mu da naloge, zdaj pa »take it or leave it«. So zadovoljni, še bolj se kaže to sedaj, ko jih ne vključujemo v delo in kličejo, pošiljajo sporočila po elektronski pošti, kdaj boste poslali koga, a imate koga, nujno potrebujemo pomoč, (1) in se res prav velika škoda dela, da ljudi ne pošiljamo tja, ker se potem tudi naši odnosi oziroma povezanost s to mrežo slabi. Bo potrebno potem vse še enkrat zagnati.

UL: Se pravi, da imate kar dober odziv?

GČ: Odličen (1).

UL: Tudi organizacije same želijo delati z vami?

GČ: Da, same. To je ta pokazatelj, kako je to zelo pomembno. Same organizacije želijo pri svojem delu pomoč in te osebe, ki jih mi tja napotimo so jim res v pomoč. Naredijo neko delo ali imajo premalo kadra ali stojijo neke stvari, ker so druge bolj pomembne ali kakorkoli. Tako da nas oni prosijo za pomoč (1).

UL: Zanimivo, ker je to popolnoma drugačen odziv, kot v kakšni drugi regiji…

GČ: Res je. To mi tudi ostali koordinatorji pravijo, da je ljubljanska regija prav po nečem, pa niti ne vem čem, specifična, verjetno v mnogočem, in v sodelovanju z institucijami, sodiščem. Nekje imajo strašne težave, da se dogovorijo neke stvari, sklepe… pri nas pa prav nobenih težav, z nobenim sodiščem, nobeno organizacijo *(3x potrka na mizo, smeh).*

UL: Katera znanja, veščine bi še potrebovali recimo za opravljanje tega dela? Če se vam zdi, da bi še kaj potrebovali.

GČ: Morda je dobro, da sem le 15 let v socialnem delu. Zdi se mi, da sem veliko izobraževanj že dala čez, seminarjev, izkušenj sem že nekaj si nabrala. Težko bi sedaj o kakšnem posebnem znanju (1). Moje delo le ni tako specifično ali zelo zahtevno. Zelo pomembno je, da znamo preceniti osebo, ki pride na razgovor, zato da prilagodimo delovno mesto ali organizacijo, kjer bo delala. Recimo, da ne pošljemo nekoga, ki ima težave z odvisnostjo v, na primer, dom starejših občanov, ker so to neki riziki za reakcije. Ali pa, da denimo ni vsak za delo s posebnimi skupinami ljudi: prizadetimi, otroki… Tukaj mogoče potrebujemo malo občutka, da ne napotimo napačne osebe(1).

UL: Ampak to so bolj izkušnje kot neke veščine…

GČ: Ja, to so bolj izkušnje. Prav znanja… kaj pa vem. Sama pri sebi težko rečem, da bi še kaj potrebovala. Mogoče bi pa kdo drug zame rekel, da bi kaj potrebovala (smeh) (1). Drugače pa bolj kot to se mi zdi, da rabimo sodelovanje z vsemi, torej institucijami, ki sodelujejo na področju nadomestne kazni. Tega je pa bistveno premalo (13). Do sedaj sploh ni bilo sodelovanja z Ministrstvom za pravosodje, niti nekih izobraževanj, ki jih oni ponujajo z njihovega stališča, z neko delovno skupino s sodiščem. Sedaj se kaže prav nujna potreba, da se vsedemo s sodniki, ki izrekajo nadomestitve kazni zapora (13). S sodniki za prekrške smo se tudi že srečali, pa smo uskladili neke naloge in kako jih bomo izvajali.

UL: Kakšen se vam zdi osnovni namen kaznovanja?

GČ: O kateri kazni to govorimo?

UL: Lahko rečeva na splošno kazen… Se vam zdi, da more kazen socializirati…kakšen se vam zdi namen kazni?

GČ: Po moje, da bolj socializacija. Retribucija bi rekla, da ne (2). Odlično, idealno bi bilo, če bi lahko vsaka kazen vsakega, ki je storil kaznivo dejanje, prekršek tako socializirala, da to ne bi več storil.

UL: Kakšen imate odnos do tovrstnega kaznovanja, nadomestne kazni? Kakšna se vam zdi?

GČ: Odlična. Predvsem s tega stališča, to bi bilo potrebo celo razširiti, v nekaterih primerih kjer ni, na predlog osebe. Ker pri nas je vedno na predlog osebe, če ona želi opravit to delo. Recimo v tujini pa se jim naloži, da poleg globe morajo opraviti še toliko in toliko družbeno koristnega dela. Dobro je zato, ker je dana možnost osebam, ki dejansko ne morejo poravnati te globe, prekršek se zgodi, …in če je ne moreš plačati, je dobro, da obstaja način, kako pa vseeno poravnati svojo obveznost. DKD se mi zdi, da je odličen. Tudi veliko da sami osebi, ki to dela, tudi pozitivni učinki tega so večji, ker vemo, kakšni so negativni učinki prestajanja kazni zapora (3).

UL: Sedaj sva se tudi dotaknili drugega vprašanja – prednosti in pomanjkljivosti. Mogoče se potem bolj osredotočiva na pomanjkljivosti tega sistema kaznovanja.

GČ: Katerega kaznovanja?

UL: Nadomestna kazen.

GČ: Aha, ko vi govorite o kaznovanju, jaz tega ne jemljem kot kaznovanje. To pa zato, ker je samo en segment kaznovanje, to je tam, kjer je oseba obsojena na kazen zapora in je potem to nadomeščeno na njen predlog. Tam je kazen. Globa, prekršek je neka kazen, ampak ni v takem smislu. Tudi glede na to, da je to samo predlog vsake osebe, to ni kazen. To je že možnost izbire. Ne bi rekla, da je to kazen. Sam si si izbral to kazen. Kazen si imel, pa si si izbral drugačen način, da oddelaš svoje. Pomanjkljivosti? *(Že tretjič zvoni telefon,…prevzame klic).*

UL: Potem načeloma velja, da ima več pozitivnih kot negativnih (4,5).

GČ: Načeloma.

UL: Ali ta način kaznovanja socializira, bi bil potemtakem odgovor da?

GČ: Ja (6).

UL: Ali je zakon dovolj jasno napisan? Pred in po spremembi.

GČ: Ne (7).

UL: Ne pred in ne po spremembi?

GČ: Ne. Povsod bi se dalo še kaj narediti(7).

UL: Kje vidite problem, da se je zadeva ustavila, od te spremembe zakona.

GČ: Samo v tem, kadar gre za denar, je vedno problem, tam se vedno zatakne in tudi tukaj se je po mojem zataknilo pri denarju (8), čeprav bi rekla tudi, čisto moje stališče, do sedaj je bilo to tako urejeno, da smo sodelovali s centri, z upravo za izvrševanje kazenskih sankcij, torej z enim delom pravosodja. Sedaj pa je pravosodje dalo celotno zadevo našemu ministrstvu in naj bi mi sodelovali z zavodi za zaposlovanje. Sedaj, če nekdo ne vidi svoje vloge pri tem, potem delo trpi, ne teče in ne more funkcionirati. In recimo zavodi ne vidijo svoje vloge pri opravljanju družbeno koristnega dela (8). In jaz vidim to kot, da bi mi morali še naprej sodelovati z ministrstvom za pravosodje, upravo. Oni pa svoje vloge niso več videli, čeprav ne vem sedaj ali zaradi …glede na to, da je to teklo, ne vidim problema. Ali je bilo to zaradi denarja, ker gre le za zelo visoke stroške opravljanja DKD ali ne vem kaj. Ampak dejstvo je, da so dali vse na naše ministrstvo, niso zagotovili denarja za pokrivanje teh stroškov. Ob enem so dali, neusklajeno z našim ministrstvom (9), takrat je bila še Cotmanova, to nalogo tako kar po svoje, celo dali tega partnerja zavoda za zaposlovanje. In tudi jaz, ko sem to prvič slišala, da bomo delali z zavodi, sem skoraj dol padla, ker pa res ne vidim, kaj ima tukaj zavod, ki je čisto druga institucija (8). Namen zavoda je pa ja jasen. In ker ni denarja, stvari ne tečejo (9). Po eni strani ni denarja pa še zavod ne vidi svoje vloge pri opravljanji DKD.

UL: Urad za izvrševanje se je pa popolnoma umaknil…

GČ: Ja, čisto se je umaknil. Pa jaz res ne vidim čiste logike tukaj. Tudi to, da se je pravosodje umaknilo, vendarle vse izhaja iz sodišč, ki to kazen izrekajo, iz predkazenskega postopka, tožilstva in to vse paše v pravosodje. Ne vidim logike (8). Četudi neka oseba ne oddela DKD, še zmeraj nazaj pade pod ali v zapor ali v uklonilni zapor ali v kazenski postopek, če je iz poravnave. Če ne oddela, gre spet nazaj na pravosodje.

UL: No, to vprašanje je takšno, malo bolj za premislit. Ali je način kaznovanja pri nas pod političnim vplivom? Ali se spreminja način kaznovanja, kakor se spreminjajo vlade?

GČ: Se mi zdi da vsakič, ko je kakšna vlada, se dotaknejo tudi kazenskega zakonika, ker se jim zdi notri potrebno kaj spremeniti. Ja, se mi zdi, da je to prav nek način, včasih kar nabiranja točk ali populizacije (10)… Se mi zdi, da dajo premalo prostora stroki (12,13). Neka stranka se odloči nekaj, pa predlagajo in spremenijo nek zakon, ampak po mojem je to bolj zato, da so nekaj naredili, kakor da so dobro naredili…

UL: Ali se je to pokazalo tudi pri tej spremembi zakona?

GČ: Tudi sedaj, ja. Čisto mimo, čisto politično (8).

UL: Brez kakršnih strokovnjakov, ki bi vsaj malo vnesli enega…

GČ: Točno, in to jim je tudi očitano. Katja Filipčič je zelo kritizirala ta nov zakon, ampak se Šturm ni dal nič premakniti. No, in to bi rekla, da je politika. Tudi to sedaj, ko so se umaknili z DKD-ja, bi tudi rekla, da je politika in da je povezano z denarjem. Kakšne ambicije so imeli, kaj je zadaj… pojma nimam, ampak bi me pa res zanimalo. Zakaj so šli spreminjat nekaj, kar je odlično funkcioniralo, samo še malo bi naredili pa bi bilo odlično in kvalitetno to delo… So šli vse podret, da nič več na funkcionira. Ravno je vse teklo, izkušnje so bile no…

UL: Ali je kaznovalna politika vedno bolj/manj represivna?

GČ: Vedno bolj represivna je (11).

UL: Kljub temu, da se je ta zakon pojavil? No, ne ravno zdaj….

GČ: Ni se pojavil sedaj… To je bilo v zakonu že prej. Sedaj se je samo z ustanovitvijo delovnega mesta oziroma zaradi pričakovanja Evrope, da moramo to izvajati, potem na ta način »zalaufal«. Sicer je bilo pa to v zakonu že prej…

UL: 1995.

GČ: Ja, že takrat je čisto obstajala DKD, vendar tega ni nihče izvajal, ker ni bilo sistemsko organizirano. Če pa bi prej kakšen sodnik ali je v preteklosti izrekel to, se je pa to naredilo. Sicer res ne tako kot je sedaj organizirano, stroški, prevoz, zavarovanje… Je še vseeno

naredil, dobil potrdilo in je bilo zaključeno. Ampak prav zaradi povišanja kazni zapora recimo, zaradi višjih glob, že za to se mi zdi, da je vedno bolj represivno (11).

UL: Če na eni strani pogledamo, je vedno bolj represivno, po drugi stani pa želijo nadomestno kazen s spremembo zakona izboljšati ….ali imate morda občutek, da so hoteli s spremembo zakona nadomestno kazen izničiti, ali da so jo na nek način hoteli ukiniti… da ne bi funkcionirala več..

GČ: Ne, to ne. Ker se mi zdi, da si tega sploh ne smemo privoščiti glede na to, da smo v Evropski uniji. To sploh ne. Ampak je pa res, da je ta nadomestna kazen, bi rekla tako manj pomembna stvar. In ker ni tako zelo pomembna, se jo ne lotevajo tako z resnostjo (5). Bi rekla, da če imajo kakšne ambicije kakšno stvar bolj »poštimat«, potem ima tista stvar prednost. Včasih je bila tema nasilje aktualna, pomembna, se je povsod pojavljala, tudi pri nas se je to področje nasilja uredilo, smo zaposlili koordinatorja, ker je bila ta tema tudi politično pomembna. DKD pa ni tako kaj preveč pomemben. In če je potem pravosodju jemala neke stroške, se jo je bilo najbolj »fajn« kar »losat«. Po drugi strani pa, tudi DKD se izvaja ne toliko zaradi ljudi, da jim damo možnost, da bi bil fokus oseba, ki bi delala DKD (4), ampak je tukaj zadaj še razbremenjevanje zaporov, preveliki stroški zaporov (4),…

UL: Ker enkrat ste nekaj računali koordinatorji, koliko stane dejansko zapor v primerjavi z DKD.

GČ: Ja, to je, meni se zdi, računala kolegica iz Maribora in potem to številko ven dala.

UL: Če bi se, ali se bo zakonodaja še kaj spremenila, kaj bi bilo potrebno vanjo vnesti, popraviti, da bi stvari stekle?

GČ: Po moje bi se morali vrniti nazaj, tja, kjer smo bili. Torej, da bi bilo spet sodelovanje z upravo. Natančno opredeliti vse stroške, ki jih krije uprava (12). Torej, sedaj je bilo: prevoz, prehrana, zavarovanje. Potem pa se je izkazalo, da je tudi potreba po kritju zdravniškega pregleda, varstva pri delu …

UL: In kdo je to kril do sedaj?

GČ: Teh dveh postavk nihče. Krili so samo zavarovanje, prevoz na delo in prehrano, vse skupaj uprava za izvrševanje kazenskih sankcij. Konkretno smo sodelovali z zapori. Vse te

račune je izvajalska organizacija po zaključenem delu poslala zaporu, ta pa je potem refundiral stroške.

UL: Kaj pa zdravniški pregledi?

G: Jih pa nismo delali, vendarle se pa ugotavlja, tudi skladno z zakonodajo, da mora oseba, predno gre delat, opraviti zdravniški pregled.

UL: In tudi varstvo pri delu?

GČ: Ja.

UL: Se pravi, da se to sploh ni opravljalo, ali kako?

GČ: Ne. Vsaka oseba je šla delat brez tega (5).

UL: Kaj bi se dalo še narediti, kje vidite kakšne rešitve, predloge, da bi se to vse izboljšalo?

GČ: Da se spet povežemo z upravo, da se natančno opredelijo vsi stroški, ki so potem tudi v sodelovanju z izvajalskimi organizacijami, da se tudi njim ponudi kakšna podpora in izobraževanje, zato da so bolj opremljeni za spremljanje teh oseb (12,13). Ker to se je tudi začelo tako brez kakšnih velikih informacij. Pa vendarle je potrebno tukaj še kaj več vložiti. Potem je potrebno nujno razširiti mrežo izvajalskih organizacij, zato ker je teh primerov vedno več in je ta mreža potem že kar premajhna. Ne more več sprejemati teh oseb oziroma so dolge čakalne vrste, preden pride kdo na vrsto (13). Lahko mine tudi leto, preden pride na vrsto. Ker če je veliko primerov, recimo 600 in če je 40 organizacij pa sedaj, ko so tudi zelo visoke globe, potem je veliko število ur za opravit, ali pa namesto zapora spet veliko število ur, recimo je za opravit 400 ur. In to oseba, teh 400 ur, kar nekaj časa dela. Ena sama oseba »zabaše« eno organizacijo za tri mesece. In vsi drugi čakajo, vmes pa prihajajo novi sklepi, čakajo. Je potrebno res mrežo razširiti, da se osebe razpršijo. Po drugi strani pa včasih ni bilo primerov, ali pa zelo redki, oseba, ki nadomesti kazen zapora z DKD. Sedaj pa je tega vedno več, je pa potrebno usposobiti izvajalske organizacije, pridobiti nove, jih opremiti za to delo s temi, rečem malo drugačnimi, ljudmi(13). Ker imajo tudi organizacije predsodke, koga nam pošiljate, kaj pa je naredil?

UL: Pa ali lahko vi to poveste organizaciji ali ne?

GČ: Hm…sedaj, tukaj je malo dileme. Po eni strani je organizacija… malo si v precepu ščititi organizacijo, ker oni so nam pomembni, ker če njih ni, ker oni vsi prostovoljno sodelujejo. Ker če danes vse te organizacije rečejo, da ne bodo sodelovale, potem mi nimamo kam ljudi napotiti in lahko to vse propade. In potrebno se je malo tudi do njih zaščitniško obnašati, da bomo imeli to sodelovanje še naprej, po drugi strani pa tudi do te osebe. Do sedaj nismo imeli nikoli težav, da kakšna organizacija ne bi sprejela kakšne osebe ali pa da za kakšno osebo ne bi mogli najti organizacije. Ne glede na kakršne koli posebnosti pri osebi, smo vedno našli tudi organizacijo. Če je bil recimo odvisnik, smo našli organizacijo, ki se ukvarja s tem področjem, kjer imajo posluh za te ljudi. Načeloma sem jaz za to, da se na koordinacijskem sestanku pove, če denimo želi oseba sama povedati… drugače pa ima tudi pravico organizacija tudi vedeti kakšne osebe ima.

UL. Ni pa nekih jasnih navodil, kaj se lahko pove, do kod, komu, koliko?

GČ: To bi lahko presojali samo skozi vidik varovanja osebnih podatkov.

UL: Ker posebej »sporne«, če lahko tako rečemo, so denimo osebe s hepatitisi, HIV-om,…?

GČ: Ja, to je zelo pomembno, da jaz vem in izvem. Po drugi strani pa seveda organizacije. Ker tako slepomišiti ni »fer«, in tudi ne bi dolgo trajalo. »Kaj ste mi pa vi poslali tistega ki…?« Na koordinacijskem sestanku, ki ga imamo, kjer se srečamo izvajalska organizacija, oseba in jaz, včasih tudi kdo iz zapora, in tam se potem pomenimo vse. Ker pa vendarle mora dati organizacija soglasje, da ga sprejme. Tako da ja, povedati je potrebno.

UL: Ali se vam zdi, da vas je premalo zaposlenih (koordinatorjev)?

GČ: Seveda (5).

UL: Da imate prevelik obseg dela?

GČ: Sedaj pa seveda. Če veste, kako je sedaj organizirano to delo, nas je 12 koordinatorjev…za polovičen delovni čas pa pokrivamo vse nadomestne kazni v Sloveniji...je to skregano z logiko in pametjo (5). Jaz sem lansko leto naredila 460 primerov,... te številke so res ogromne, sploh za Ljubljano, v polovičnem delovnem času. To si sploh ne moreš predstavljati… To je čisto nora situacija. Nekako smo delali, imamo vseeno veliko

zaostankov, veliko škode se dela. Zaradi tega ker mi ne moremo delati kot bi morali, smo pa res samo gasili požare (5).

UL: Ali se je kdo od uporabnikov pritožil, da je to njegova pravica?

GČ: Jaz, da bi imela kakšen takšen podatek ne. Zagotovo je čisto drugače, če gre za nadomestitev kazni zapora in sedaj, če njemu ni dana možnost, ker sodišče izda sklep, da more v roku 6. mesecev ali 1. leta opraviti toliko in toliko ur, če ne gre v zapor. Če bi mu to pravilo kršili, da mu v tem času mi nismo zagotovili dela, potem bi bilo to zelo sporno in tudi bi lahko bile kakšne tožbe, pritožbe pa bi mi tudi odgovarjali… To mi ni tako pomembno kot to, da smo osebo prikrajšali za to pravico, pa da gre potem zaradi nas v zapor. To se mi pa zdi katastrofa. Drugače je pa iz postopka prekrškov. Ker tukaj pa, tudi če še ni šel delat, lahko počaka in lahko tudi malo računa na zastaralne roke… Ni take katastrofe. Če je enkrat v postopku nadomestitve globe z opravljanjem nalog, potem stvari čakajo, njemu se ne more nič zgoditi, ne more iti v uklonilni zapor, ker čaka na delo. In ne more mu nihče reči, da mora to poravnati, tako da je načeloma najbolje zanj, da če toliko časa mine, da mu zastara. Zaradi tega se tudi ne pritožujejo toliko. Ampak se pa bojim res, če bi pa kdo res zaradi nas, ker mu nismo mogli urediti pogojev za delo, šel v zapor. Tukaj bi pa bile pritožbe (5).

4. Pogovor s uni. dipl. socialno delavko Matejo Brinovec-Lesjak, ki je zaposlena na Centru za socialno delo Celje. Pogovor opravljen preko telefona, dne 10.06.2009, trajanje: 8:12- 8:34.

UL: Kje delate in koliko časa?

MBL: Na CSD Celje, delam že 20 let (1). Nadomestno kazen sem prevzela aprila 2005, ko se je začelo, med prvimi 6 koordinatorji. Dobila sem pa to delo dodatno k siceršnjemu mojemu referatu obravnave mladoletnih storilcev kaznivih dejanj in prekrškov. Ker je celjska regija edina in pa še nekateri v Sloveniji, ki za mladoletne izvajamo družbeno koristno delo, in ker sem imela že mrežo in izkušnje s tega področja, in ker so mladoletniki tu že to opravljali, so mi dali kar zraven to, kot dodatno nalogo.

UL: Vaše izkušnje s tovrstnim delom tako na hitro... bolj pozitivne/negativne?

MBL: Večinoma bi rekla…ali pa kar skoraj v celoti pozitivne (1).

Iz Poročila: *Ob tolikšnem številu konkretnih primerov je bilo praktično nemogoče opravljati delo, ki bi ga naj opravljal regijski koordinator, predvsem na področju širjenja in vzdrževanja mreže izvajalskih organizacij, kar pa se je kazalo kot čedalje večja pomanjkljivost in težava pri delu s tolikšnim številom uporabnikov*(5).

Koordinatorji upamo, da bodo pristojni upoštevali naša večletna opozorila in zahteve, da se sprejme obveza opravljanja izpitov iz varstva pri delu in tudi zdravniških pregledov za uporabnike te sankcije. To bi najbolj olajšalo delo predvsem z najbolj problematičnimi kandidati: odvisniki od nedovoljenih drog, invalidi, težko in dolgotrajno bolnimi in poškodovanimi, osebami s težavami v duševnem zdravju, epileptiki, itd, kar so nam sodišča redno in neselektivno odstopala v obravnavo. Te ljudi smo vede ali nevede napotili na delo in upali, da ne bo prišlo do nesreče (5,13).
Ugotavljam, da imamo veliko število izvajalcev, ki sprejmejo posamezne ali nekaj »delavcev« na opravljanje tega dela, najbolj manjka organizacij, kamor bi bilo možno napotiti hkrati večje število uporabnikov. To bi poenostavilo postopke in olajšalo delo (13).

UL: Število primerov. Do spremembe zakonodaje recimo v letu 2008 in po njej… ali pa če imate celo kakšne podatke za 2007?

MBL: Vam bom po e-mailu poslala poročilo za leto 2008. Pa boste videli številke in dileme, kar sem napisala in direktorici poslala. Vidi se tudi, koliko je bilo zaostankov prenesenih v leto 2008, koliko je bilo rešenega. Pa tudi kar veliko podatkov o plusih in minusih. V redu? *Podatki iz poročila poslanega preko e-maila: skupaj število nadomestitev plačila globe v letu 2008 je 613 primerov, 22 primerov odloženega pregona, ena nadomestitev zaporne kazni in nič nadomestne kazni iz postopka poravnave* (1).

UL: Super. No, pa dajva še na splošno reči, kakšen je odziv uporabnikov in kakšen izvajalskih institucij?

MBL: Uporabniki so v veliki meri kar kooperativni, morda bi lahko rekla, da bolj kot večina naših strank. Oziroma, saj se odzovejo… Saj se je zadeva po kakem letu mogoče malo zlorabljala v ta namen, da se da podaljševati te postopke. Da recimo ne bi plačali ali pa tudi da ne bi delali, pa zdravniška potrdila pa podobne zadeve. Ampak sploh pa od začetka, pa je bil to tak institut, ki so se ga poslužili tisti, ki so si to želeli delati, pa so bili postopki, razen izjem seveda, uspešno izpeljani (1). Ljudje so delali in organizacije so imele pozitivne izkušnje z

njimi. Delo tudi ni tako dolgo trajalo, da bi se pokazale kakšne slabosti, potem ko nekaj časa delaš, kako se človek pokaže. Čisto od začetka se človek zelo trudi… torej za tistih 10, 15, 20 dni kolikor so delali, so se tudi zelo potrudili in je bila zadeva zelo v redu. Institucije pa ravna tako. Za iste 6, 10, 15 dni so imeli ljudem kaj za delat dati, so recimo bolniške nadomestili, dopuste. Ljudje so se čutili koristne, uporabne in je na tak način od začetka zelo dobro (za) funkcioniralo (1, 4). Pozneje se je začelo tole malo zlorabljat.

UL: Koliko institucij pa je pri vas v celjski regiji v mreži?

MBL: Nekaj čez 70. Iz poročila: *Razširila sem mrežo izvajalskih organizacij, izrecno odstopila ni nobena. V čedalje večji meri pa se je dogajalo, da so predstavniki le-teh z najrazličnejšimi razlogi pogojevali sprejemanje kandidatov. Zaradi preobilice dela s konkretnimi postopki mi je bilo onemogočeno sistematično in aktivno iskanje novih izvajalskih organizacij. Seznam sem občasno dopolnjevala na podlagi izkazanih potreb ali želja uporabnikov. Nekatera sodišča so se strogo držala protokola in izrekala sklepe samo za delo v organizacijah, ki so že bile na seznamu izvajalcev tega instituta, ponekod je bilo delo bolj fleksibilno in prilagojeno okoliščinam* (1).

UL: Katera znanja oziroma veščine mislite, da bi morda še potrebovali pri tem delu? Se vam zdi, da vam kaj manjka?

MBL: Hm… Kaj pa vem. Mogoče delovno pravna zakonodaja. Ampak to je tako ali tako obveznost, da naštudiraš takrat, ko se »lotiš« svojega novega področja. Mogoče čisto ta pravna znanja. Da bi nam še kakšna usposabljanja omogočili, tako kot je bilo na začetku rečeno s strani Ministrstva za pravosodje. Ampak iz tega ni bilo nič, tako da smo si bolj kot ne v celoti kar slovenski koordinatorji za nadomestne kazni med seboj pomagali. Vsak je kaj naredil, pripravil, naštudiral in smo si to izmenjali na teh aktivih. Drugače pa te socialno delavske veščine za naše uporabnike, pa za navezovanje stikov z institucijami, skupnostno delo… tega znanja pa mislim, da imamo dovolj, ker smo tukaj pa že kar nekaj izkušenj imeli. Mogoče res samo s strani pravosodja kakšna pravno formalna znanja (1). To je pa že bila naslednja težava, ker sodnik, pravnik, bi moral te zadeve vedeti. Ker ko gre človek na opravljanje dela, mora imeti opravljen izpit iz varnosti in varstva pri delu. To bi morali pravniki bolj vedeti kot pa jaz ali pa oba enako. Pa še njim nismo dopovedali, da je potrebno take ljudi napotiti na opravljanje družbeno koristnega dela, ki imajo opravljen en tak izpit, ki ga je sposoben naredit.

UL: Če se premakneva naprej, na sam koncept kazni. Kakšen se vam zdi osnovni namen kazni na splošno?

MBL: Na splošno kazni ali na splošno nadomestne kazni?

UL: Ne, na splošno kazni.

MBL: Osnovni namen kazni?

UL: Ja.

MBL: Ja za kršitev družbene norme? Ali kaj to mislite?

UL: Ja. Recimo retribucija, rehabilitacija….ali je kazen zato, da se človek spremeni ali je recimo zato, da se povrne neka norma, ki jo je nekdo s tem porušil?

MBL: Mislim, da kar oboje. Verjetno mora nekdo doživeti kazen za storjeno kaznivo dejanje, je pa vsekakor tudi ta prevzgojni moment zraven. In pri tem je bila ta nadomestna kazen zelo v redu in učinkovita. Ni človeka stigmatizirala. Koordinatorji smo želeli tukaj na nek način pomagati, da so ohranili to samospoštovanje (2,3). Velikokrat je šlo v smislu pomoči. Tudi pri teh postopkih so bili ljudje, ki so šli v to čisto s takim namenom, da to po liniji najmanjšega odpora naredijo. Nekateri so se celo poskušali dogovarjati za kakšne… da bi jim kar potrdilo napisali ali pa na eno kavo te bom peljal pa bo… Takim je bilo treba to nadomestno kazen predstaviti malo v drugem pomenu kot pa tistim, ki so prišli tukaj vsi osramočeni, skušeni, sedaj moram pa to narediti, kot da sem edini na tem svetu… (smeh). Tistim pa na drug način razložiti.

UL: Sedaj pa sva se malo že dotaknili tega, kakšen odnos imate vi do tovrstnega kaznovanja? Ali se vam zdi dober/slab?

MBL: Čisto odvisno od človeka, ko pride sem (3). Ko si opravil z njim razgovor, si videl, da ljudje zelo različno gledajo na to. Tisti, ki so bili čisto preveč lahkomiselni, so mislili, »saj bomo že nekaj, če ne, bomo pa v organizacijah malo pogoje postavljali pa se pregovarjali…« tiste je bilo treba na drugačen način obravnavati.

UL: Ali se vam potem zdi ta način kaznovanja dober/slab?

MBL: Dober (3).

UL: Prednosti in pomanjkljivosti same nadomestne kazni? Če mi boste poslali poročilo, potem lahko ta vprašanje preskočiva.

MBL: Moram sicer pogledati, kaj je tam notri… Ampak prednosti za ljudi so v vsakršnem smislu. In za organizacije. V smislu samopodobe in družbene koristnosti. Da lahko vidi, da je storil napako, ampak jo lahko na nek način popravi, se rehabilitira in je zadeva na nek način rešena. Opravi DKD in v mnogih organizacijah je bil to res tisti pravi prevzgojni moment. Za tiste, ki prej še nikoli niso delali, so na tak način službo dobili, ali pa do službo menjali, na bolje seveda. Prednosti in koristi so bile za ljudi. Za organizacije pa tudi, vsaj odvisno od mentorja (4). Eni so se tega branili, pa so mogoče imeli od nadrejenih navodila, da morajo to delati. Potem pa so ugotovili, da je z enimi temi našimi uporabniki zelo veliko dela in uvajanja in da ne dela kot en, ki je že v delovnem procesu… Pa nima neke delovne rutine, pa gre na cigareto, pa bi odmor malo podaljšal… Ampak drugače so pa kar večinoma dobro opravili. Pomanjkljivosti so bile pa izključno na tem nivoju, da niso bile stvari dovolj dorečene in dogovorjene, sploh preden smo s tem začeli. Koordinatorjem so rekli, da imajo postopke, naj takoj začnejo delat, sprejemajo stranke, uporabnike. Mi smo začeli in smo potem ugotavljali raznorazne pomanjkljivosti, predvsem na tem pravno formalnem nivoju, kar se zdravniških pregledov tiče, izpitov iz varstva pri delu, pa zaščitnih delovnih sredstev, ker so ponekod zahtevali pa jim nismo imeli od kod dati, pa se dogovoriti, da bi bile te zadeve urejene. Vse je bilo pa seveda z denarjem povezano. To bi bile edine take praktične pomanjkljivosti. To bi bilo potrebno doreči in predvideti. Ko smo to koordinatorji ugotavljali in opozarjali, pisno in ustno, se praktično 4 leta te zadeve niso nič spremenile. Ko so enkrat ti postopki tekli in smo delali na polno, res ogromno teh postopkov je šlo čez… Zadeve, ki smo jih pa poskušali reševati pa se niso premaknile nikamor. Čisto po politični plati ni bilo enega razumevanja. Stroka je tukaj bila kar dejavna, kar lahko podkrepimo in s številkami, dejstvi in prakso, ki smo jo ustvarili na terenu. Manjkal pa je morda en politični sogovornik, da bi nas podprl (5,8,13).

UL: Ali ta način kaznovanja socializira?

MBL: Ja, na vsak način (6).

UL: Če pogledava sam zakon pred in po spremembi. Ali se vam zdi dovolj jasno napisan?

MBL: Bil je dovolj uporaben, da smo ga spravili v prakso. Malo s tem, kot pri nas na faksu zmeraj rečejo, da kjer ni poti, tam jo mora najti socialni delavec. To smo tudi naredili. To v tem smislu je šlo v redu skozi, smo socialni delavci spravili skozi en zakon, v prakso. Ni bilo pa potem posluha za kakšne spremembe, dopolnitve (7).

UL: Kaj pa denimo po spremembi? Zdaj se je vse skupaj ustavilo, kje se vam zdi, da je problem?

MBL: Problem je izključno v financah in deloma v politiki, da se tole dogovorijo(8).

UL: Ali se vam zdi, da ko so spremenili zakonodajo, ta 13. člen, ko se je to prestavil zdaj na vas in zavode ali se vam zdi, da je bilo morda tukaj preveč zgrešeno?

MBL: To je bilo zelo nedomišljeno. Zakaj so takrat hiteli, na vsak način to spraviti v prakso… to bodo vedeli verjetno samo v kakšnih višjih krogih. To so bile pobude zaporov ves čas. Da imajo s temi refundacijami in temi zadevami, ko smo mi hiteli, smo tja pošiljali tiste naše koordinacijske zapisnike, izvajalci so v zapore pošiljali zahtevke za povračilo stroškov, se je naenkrat na en del kadrov v zaporih »usulo« tako zelo nepričakovano delo. Niso predvidevali, da bo tega toliko. Tam so uspeli ta problem razložiti in ga spraviti iz svojih institucij (8,9). Zakaj je bilo pa potem odločeno, da bi to prestavili tudi na zavode za zaposlovanje. Bilo je kar nenadoma v Uradnem listu RS, v pravilniku. Ampak očitno so tudi zavodi za zaposlovanje uspešno argumentirali, zakaj ne bodo tega delali. Potem pa je zadeva obvisela v zraku.

UL: Nekaj malega ste že omenila, ali se vam zdi, da je način kaznovanja pri nas pod političnim vplivom? Da se spreminja, kakor se spreminja politika, vlade?

MBL: O tem kaj dosti, vam moram reči, da nisem razmišljala. Ampak najverjetneje pa navsezadnje zakoni se le spreminjajo in sprejemajo v parlamentu in da to ne bi bilo pod vplivom politike, si jaz tega ne predstavljam. Stroka verjetno ima en delež besede pri tem, ampak odločitve pa so v končni fazi politične(10).

UL: Ali se vam zdi kaznovalna politika vedno bolj ali vedno manj represivna?

MBL: Ja, ne vem. Kazenski zakon se je spremenil na daljšo zaporno kazen, to je verjetno en del represije. Po drugi strani pa je možnosti alternativnih kazni čedalje več (11). Mogoče, če se ta paleta variant v družbi širi, da je to mogoče čisto ustrezno. Ljudje smo različni, ogromno

možnosti je. Možnost je in če se širi paleta teh variant, na kak način se nekoga kaznuje, nekoga predoči, da je naredil nekaj narobe, se mi zdi to čisto v redu (11).

UL: Ali od spremembe zakonodaje kateri del nadomestne kazni izvajate?

MBL: Izvajamo odložene pregone na podlagi sklepov okrožnih državnih sodnikov, ker ta del tega izvajanja je v prvi fazi, pred spremembo zakonodaje so to izvajali in tudi to ni bilo vezano na povračilo stroškov. Zdajle se zelo zavzemamo, da bi se zadeve poenotile. Drugače je bilo za uklonilne zapore pa za zaporne kazni, kjer so dobivali stroške povrnjene. Zavarovanje in stroški so bili povrnjeni, koordinacijski zapisnik in protokol smo imeli iz strani Ministrstva za pravosodje, medtem ko za odložene pregone in pa poravnave, nismo imeli nič protokola, smo sami izoblikovali eno tako prakso, pa jo potem v dogovorih malo poenotili. Malo je vsak po svoje še delal (5). Ampak v organizacijah pa je bilo kar malo težje razložiti ljudem, zakaj eni dobijo stroške povrnjene in eni ne. Enim so pa tudi tam narobe razložili. Enim so stroške izplačali, pa potem niso imeli od kod teh stroškov pokriti. Recimo kadar je šlo za odloženi pregon. Tako da zaradi tega bi se morala tale praksa poenotiti. Ampak ker to v prvi fazi ni bilo vezano na stroške, se ti odložilni pregoni izvajajo. No, vsaj mislim, da po večjih regijah, druge mogoče manj, nisem čisto prepričana.

UL: Kaj pa nadomestna kazen v postopku poravnave?

MBL: To pa, ko tožilec naloži, da zadevo v poravnavo, to so se obračali poravnalci na nas koordinatorje, da smo podali mnenje v bistvu. Ni bilo čisto točno dorečeno, kaj naj bi mi s tem mnenjem. To je bilo tudi od regije do regije različno (5). Če so se poravnalci obračali na mene, smo se dogovorili, jaz sem jim predstavila organizacije pa postopek, da bodo vedeli, kako in kaj. Potem pa so se sami naprej dogovorili, ali se bom jaz zanj dogovorila ali se bo sam dogovoril z organizacijo. To mislim, da ja bilo tudi čisto odvisno od regije. Tudi tu je bila pa spet ovira, jaz sem poravnalcu najprej rekla, če si je sam pripravljen poravnat zavarovanje in sam prevzeti stroške, ki s tem nastanejo. Potem se je sploh možno o tem pogovarjati, drugače pa ne. Tudi s tožilstvom smo zmenjeni, že tam dobijo informacijo, da si morajo sami urediti zavarovanje.

UL: Če pogledava zakonodajo v prihodnosti in tole celotno dogajanje. Če bi se zakonodaja spremenila ali pa če se bo, kakšne spremembe bi bilo potrebno vnesti, da bi se stvari začele spet spreminjati?

MBL: Hm…..

UL: Kje vidite predloge, rešitve, da bi stvari stekle?

MBL: To smo koordinatorju ves čas opozarjali, odkar je tale naša pavza, smo predlagali, da bi se zadeve vrnile v (13) *(vmes pride vratar in reče, da je bilo veliko klicev, če je kaj narobe z njenim telefonom…)* …jaz bi zdajle odložila, pa se lahko čez 10,15 minut slišiva, jaz bom pa čisto malo tole pogledala…

UL: Lahko mi pa tudi tole zraven na e-mail pošljete, pa bova zadevo zaključili.

MBL: Zmenjeno.

5. Pogovor z gospodom Zvonetom Špringerjem, služba vzdrževanja in varovanja objektov in stanovalcev, zaposlen v Domu starejših občanov Šiška. Pogovor je potekal v jedilnici Doma, dne 11.06.2009, trajanje: 10:32- 10:44.

UL: Torej tukaj v Domu za stare delate kot vzdrževalec?

ZŠ: Ja, kot vodja vzdrževanja.

UL: Koliko časa pa že delate tu?

ZŠ: Od 1985.

UL: Če se kar osredotočiva na nadomestno kazen, koliko časa že sprejemate uporabnike nadomestne kazni?

ZŠ: Od samega začetka, odkar to izvajajo.

UL: Od 2005?

ZŠ: Ja, nekaj takega (1).

UL: Približno število primerov, če rečeva?

ZŠ: Oh, približno število… Mah, letos je tale ta prvi. Misli, da jih je bilo do sedaj že kar ene 25.

UL: Ali se številke povečujejo vsako leto?

ZŠ: V začetku je bilo zelo veliko, dokler niso tole spremenili. Zdaj pa ne gre nikamor več naprej. Zdaj, letos, se je pa ustavilo. Že lansko leto v jeseni se je ustavilo (1).

UL: Novembra. S spremembo zakona.

ZŠ: Tako ja. Od lani od novembra pa do letos do maja, dokler ni prišel tale Jure, je bila samo ena delavka januarja (1). Se pravi, ki je lahko delala, ampak ji je center plačal zavarovanje, da je lahko tukaj odslužila kazen.

UL: Kaj pa je imela globo, zapor…?

ZŠ: Prekršek ni bil, nekaj drugega je moralo biti.

UL: Kakšen se vam zdi odziv uporabnikov, ki hodijo k vam to opravljat?

ZŠ: Za enkrat lahko rečem samo pohvalno (1).

UL: Torej so bili zadovoljni?

ZŠ: Ja, obojestransko zadovoljstvo (1,4).

UL: Kakšen se vam pa zdi odziv ali pa delo z ostalimi institucijami - centri, sodišči oziroma s komerkoli imate stike?

ZŠ: Samo s centri. S Centrom iz Škofje Loke pa Center Moste, z Gordano. Z Gordano sem imel fenomenalne izkušnje. Če pa kateri drug center to poskusi pa…hm (1).. ker pogodbo smo imeli samo iz CSD Vič.

UL: Ali se vam tudi, da bi potrebovali za opravljanje tega dela še kakšna dodatna znanja, veščine, karkoli?

ZŠ: Tukaj ne rabi. Ni nekih posebnih veščin. A mislite kaj bi jaz potreboval?

UL: Ja.

ZŠ: Tukaj imamo že tako ali tako dovolj kontaktov z osebami in stanovalci in vsemi ostalimi. Tako da izkušnje samo preneseš na uporabnika, na to osebo, ki tukaj dela. Včasih se moraš

tudi prilagajati njemu, da ne pride do konfliktov. Ni treba biti preveč pameten za tole. Moraš pa biti toleranten (1).

UL: Če pa se zdaj osredotočiva na samo kazen. Kakšen se vam zdi osnovni namen kazni? Da je kot neko povračilo, pa se neka norma povrne, ki je bila porušena ali da se človek rehabilitira?

ZŠ: Če tako gledam, je par primerov, ko ravno ne moreš reči, da se človek rehabilitira, prevzgoji ali pa karkoli. Ker imam prav tako povratnike (2). No, ravno sedaj mi pride spet povratnik delat. Eno leto je ravno minilo, kar je odslužil kazen, sedaj pa je ponovno tu. Ne vem, če bi rekel, da to kaj vpliva. Na ena ja in na druge ne. Tukaj se dela, se dela koristno, od 7-ih do 15-ih oziroma, kakor se dogovorita. Malico ima, preganjamo ga ne, tepeno ga ne. Bolje se mu gode, kakor pa v službi, a ne?

UL: Kakšna se vam zdi pa sama nadomestna kazen? Uspešna, neuspešna, dobra, slaba?

ZŠ: Jaz mislim, da bi lahko kar več tega prakticirali (3,13).

UL: Se vam zdi, da se je dobro odneslo in da bi lahko bilo več tega?

ZŠ: Seveda. Zakaj bi bil tam kazensko oziroma denarno kaznovan, če lahko drugače odslužiš. Vsaj koristno je. Z denarjem ni nobene koristi (3), če se tako vzame. Tisto plača pa nasvidenje. To pa vsaj ga imaš en mesec. Ravno Jureta imam 120 ur. To pa že izkoristiš.

UL: Ali imate večinoma zaposlene/nezaposlene?

ZŠ: Mešano. Tudi iz zavoda je že prišel.

UL: Kakšne se vam zdijo prednosti in pomanjkljivosti te kazni?

ZŠ: Prednosti. Govorim lahko za nazaj, ko sva z Gordano dobro sodelovala. Meni pomaga recimo urejanje parka, saj ga porabiš namesto študentov, pa še brezplačno (4). Nudimo mu malico, oziroma to mu pripada. To naj bi potem država refundirala. Je povračilo prevoznih stroškov in malice. Sedaj pa tega ni. Dobi malico, ker mi to dajemo, refundacije ni in prevoza ni. Zavarovanje pa, če center hoče zavarovati v redu, če ne pa ne. Ne pride na služenje. Pomanjkljivost te kazni je trenutno to, da po mojem mnenju ta kazen lahko zastara (5). On dobi sklep danes, potem pa mora v roku treh mesecev to odslužiti. Kje pa to lahko oddela, če

ga nihče noče vzeti in noče zavarovati? Drugače pa še same pomanjkljivosti. Eni niso resni, znajo to izkoriščati (1,5). Je bilo tudi to, a bi se dalo samo poštempljati pa da sem opravil… brez veze.

UL: Ali se vam zdi tak način kaznovanja dober? Ali socializira?

ZŠ: Mogoče da je (6). Eni so konstantni povratniki. Jaz sem imel enega, če po pravici povem, od februarja pa do maja, ampak še zdaj dela take neumnosti, prekrške in podobno. Tega ne izuči nič potem. Mogoče bi takega izučilo, če bi šel v zapor. To je čisto stvar človeka. Enemu je dobro… no, ja no, težko rečeno.

UL: Ali se vam zdi zakon dovolj jasno napisan? Pred in po spremembi?

ZŠ: Zdaj so tole nekaj spreminjali spet. Jaz ne vem, ko se takole menimo s kolegi in drugimi, še dosti je to mehko vse skupaj. Ni tako javno, da ga nekdo javno vidi. Pošljejo ga k nam pa se lahko skrije. Lahko ga ne bo nihče videl. Moralo bi biti to bolj javno (7,5). Kot imajo drugi. Da ga ostali vidijo. Aha, kolega me ne bo videl. Skrit je v bistvu, a ne.

UL: Kje vidite problem, da se je zadeva ustavila?

ZŠ: Ne vem (8).

UL: V spremembi zakonodaje mogoče?

ZŠ: Mogoče. Če gremo takole – to so prekrškovni organi, to je kazensko pravo. Samo potem ne vem, zakaj to spreminjajo iz zapora. Če je to nadomestna kazen zaporne kazni, naj bi to potem spadalo pod zapore. Ne pa da dajo potem to centrom in zavodom za zaposlovanje. Ta slednji pa res nima nič pri tem. In to se je sedaj seveda ustavilo. Zakaj se je ustavilo pa ne vem (8). Pa tudi ne vem, zakaj so šli to sploh spreminjati. Meni to ni jasno. Jaz se v to nisem poglabljal, ker nisem za to. Ni pa logike nobene. Če ima sedaj to zavod za zaposlovanje, to ni potem noben prekršek. En tisti, ki je na čakanju, pa ga lahko sem pošljejo kazen služiti, pa še delovna doba mu lahko teče.

UL: Ali se vam zdi, da je pri nas način kaznovanja pod političnim vplivom? Da se morda spreminja, kot se spreminjajo vlade?

ZŠ: To ravno ne bi mogel reči. Včasih je bilo to res, ker sem še iz tega starega časa, pa vem. Danes pa je težko to reči. Včasih se je dalo marsikaj urediti, danes pa…bolj težko (10).

UL: Ali se vam zdi, da je kaznovalna politika vedno bolj represivna ali vedno manj?

ZŠ: Sliši se, da je represivna. Efekta te represije pa res ni. V končni fazi eni pravijo, da je policijska država in zakoni, ampak enega efekta ali pa nekaj, da bi lahko rekel pa ni. Rezultatov pa ni. Ne izvaja se ta represija (11).

UL. Da je bolj samo na papirju?

ZŠ: Tako ja (11).

UL: Ali sedaj vi dejansko še kaj izvajate nadomestne kazni. Ali je ta, ki ga imate trenutno še od lanskega leta ali od letos?

ZŠ: On je že po tem ta novem. Aha, ne. On je še to od prej kaznovan, dolgo časa pa traja, da dobijo te sklepe. To je že skoraj eno leto. Ker on je mene že lansko leto prosil, če bi lahko prišel. Ampak ni šlo, ker še ni dobil sklep iz sodišča. To gre zelo počasi. Nimamo kaj pri tem. Ampak vseeno je pa že po ta novem v bistvu. Tako da ga nismo mogli zavarovati. Ker septembra, oktobra se je vse to prekinilo.

UL: Kakšno kaznivo dejanje pa ima?

ZŠ: Prekršek.

UL: Prekršek ima? Pa kljub temu dela?

ZŠ: Ja, ker mu je center plačal zavarovanje.

UL: Iz katerega centra pa je?

ZŠ: Moste.

UL: Torej sedaj bolj malo delate?

ZŠ: Tisto, kar mi Gordana lahko pošlje. Drugače pa zelo malo. Čeprav bi jih zelo rabili. Čaka jih pa tudi dosti na služenje (1,4). To vam je najbrž Gordana sama povedala. No, ravno z

Juretom sva se menila. On je tole hotel zavlačevati. Ker s sklepom piše, da mora on to v treh mesecih odslužiti. On bi to odslužil, ampak kako mu pa možnost dati, da on to odsluži? Če ga center noče zavarovati...ker ga tudi ni dolžan.

UL: Pa je sedaj on pristal na to, da nima prevoznih stroškov?

ZŠ: Ja, ja. Samo, da bo odslužil. Saj, ko sem pridejo, so zadovoljni že, da dobijo malico. Trije so bili, ki so iz borze prišli, jim je tisti denar, žetone, ki smo jim dali, dosti pomenilo.

UL: Kaj bi bilo potrebno (ali pri zakonodaji ali kjerkoli) spremeniti, da bi stvari stekle?

ZŠ: Hm, ne vem. Jaz nisem pameten, da bi kaj rekel. To lahko samo razpravljava. Povezave ni. Najprej naj najdejo neko povezavo. Ali pa če se že zmenijo, da bodo iz zaporov prestavili na zavod, naj to naredijo v maksimalno enem mesecu, ne pa da sedaj to stoji že eno leto skoraj (13). In to vse čaka. Tako kot je bilo od samega začetka. Ker še malo pa bo to prišlo do kulturnega ministrstva.

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Urša Landis prvič vpisana na Fakulteto za socialno delo v študijskem letu 2004/2005 kot redna študentka izjavljam, da sem diplomsko delo z naslovom Nadomestna kazen (problem z realizacijo v Sloveniji) napisala samostojno, s korektnim navajanjem virov in ob pomoči mentorja doc. dr. Sreča Dragoša.

Datum:

Podpis: